memorii | jurnale

ETGAR KERET

ȘAPTE ANI BUNI

book HUMANITAS

Etgar Keret s-a născut pe 20 august 1967, la Tel Aviv, în familia unor evrei supraviețuitori ai Holocaustului. Este unul dintre cei mai reprezentativi scriitori israelieni contemporani, scenarist, regizor și autor de benzi desenate. E autorul a cinci volume de povestiri care au devenit bestselleruri, fiind traduse în treizeci și cinci de limbi. Printre scrierile lui se numără: *The Bus Driver Who Wanted to Be God & Other Stories* (2004), *The Nimrod Flipout* (2006), *The Girl on the Fridge* (2008), *Missing Kissinger* (2008), *Four Stories* (2010), *Suddenly, a Knock on the Door* (2012); *Deodată, o bătaie în uşă*, Humanitas Fiction, 2018. A primit Charles Bronfman Prize (2016) și English Pen Award și, în calitate de regizor, premiul Caméra d'Or la Festivalul Internațional de Film de la Cannes, împreună cu soția sa Shira Geffen, pentru filmul *Meduzot* (2007). În 2010 a devenit Cavaler al Ordinului Artelor și Literelor. În prezent predă la facultatea de litere a Universității Ben-Gurion din Negev și la facultatea de cinematografie a Universității Tel Aviv.

ETGAR KERET

ȘAPTE ANI BUNI

Traducere din engleză de
Ioana Miruna Voiculescu

Etgar Keret
Seven Good Years
Copyright © by Etgar Keret
Published by arrangement with the Institute for the Translation of Hebrew Literature
All rights reserved

© HUMANITAS, 2018, pentru prezenta versiune românească (ediţia digitală)

ISBN: 978-973-50-6028-2 (epub)

EDITURA HUMANITAS
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 021.311.23.30

Cuprins

Şapte ani buni
- primul an
  - brusc, acelaşi lucru
  - copil mare
  - apel şi răspuns
  - cum ne războim noi
- al doilea an
  - al dumneavoastră, cu nesinceritate
  - meditaţie în zbor
  - tovarăşi de aşternut neobişnuiţi
  - avocatul poporului
  - recviem pentru un vis
  - perspectivă lungă
- al treilea an
  - înfrângerea din parc
  - vise frumoase suedeze
  - război din beţe de chibrit
  - închinarea la idol
- al patrulea an
  - să cadă bombele
  - ce zice domnul?
  - regretata mea soră
  - drept la ţintă
- al cincilea an
  - patria imaginară
  - pisici grase
  - poseur
  - un păcătos ca oricare altul
  - se mai întâmplă şi rahaturi
  - ultimul care rămâne în picioare
  - parcul de reflecţii
- al şaselea an
  - de la zero

petrecere în pijamale
băieţii nu plâng
accident
o mustaţă pentru fiul meu
dragoste la primul whisky
al şaptelea an
shiva
în pantofii tatălui meu
gem
bani şi amabilitate
pastramă

mamei mele

primul an

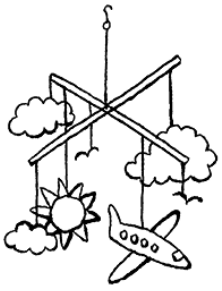

brusc, acelaşi lucru

— Pur şi simplu urăsc atacurile teroriste, îi spune asistenta slabă celei mai în vârstă. Vrei gumă?

Asistenta mai în vârstă ia o lamă şi dă din cap afirmativ:

— Ce să-i faci? răspunde. Eu urăsc şi urgenţele.

— Nu urgenţele-s problema, insistă cea slabă. Nu mă deranjează accidentele şi alte chestii. Atacurile teroriste-s problema, ascultă la mine. Îţi taie cheful de orice.

Stau pe banca din faţa secţiei de obstetrică şi mă gândesc: „Are dreptate“. Acum o oră, am ajuns aici, entuziasmat nevoie mare, cu soţia şi un taximetrist obsedat de curăţenie care, când ei i s-a rupt apa, a început să-şi facă griji că-i strică tapiţeria. Iar acum stau pe hol, posomorât, şi-aştept să se întoarcă doctorii şi asistentele de la Terapie Intensivă. Toată lumea s-a dus să dea o mână de ajutor răniţilor din atac, mai puţin cele două asistente. Până şi contracţiile soţiei s-au rărit. Probabil bebeluşul simte şi el că toată treaba asta cu născutul nu mai e aşa de urgentă. În drum spre cantină, trec pe lângă mine mai mulţi răniţi pe tărgi care scârţâie. În taxi, venind spre spital, nevastă-mea ţipa ca o nebună, dar aici toată lumea e tăcută.

— Sunteţi Etgar Keret? mă întreabă un tip într-o cămaşă cu pătrăţele. Scriitorul?

Dau din cap că da fără nici o tragere de inimă.

— Ei, ca să vezi! exclamă el şi scoate un reportofon minuscul din geantă. Unde eraţi în timpul atacului?

Când mă vede ezitând, adaugă mimând compasiunea:

— Nu vă grăbiţi să răspundeţi. Nu vreau să vă presez. Aţi suferit o traumă.

— Nu mă găseam la locul atacului, îi explic. E o întâmplare că mă aflu aici. Am venit cu soţia, care urmează să nască.

— A, spune el fără a-şi ascunde dezamăgirea şi opreşte reportofonul. *Mazal tov*.

După care se aşază lângă mine şi-şi aprinde o ţigară.

— Poate că ar trebui să vorbiţi şi cu altcineva, îi sugerez, în speranţa că aşa voi scăpa de fumul de Lucky Strike. Adineauri i-am văzut ducând doi oameni la Neurologie.

— Ruşi, spune oftând, nu ştiu o boabă de ebraică. Plus că oricum nu te lasă să intri la Neurologie. Sunt la al şaptelea atac în spitalul ăsta şi le cunosc deja toate şmecheriile.

Stăm un minut în tăcere. E cu vreo zece ani mai tânăr decât mine, dar a început deja să chelească. Când mă surprinde că mă uit la el, îmi zâmbeşte şi spune:

— Păcat că n-aţi fost acolo. Ar fi picat bine reacţia unui scriitor în articolul meu. O persoană originală, cu ceva viziune. După fiecare atac, primesc aceleaşi reacţii: „Brusc, am auzit o bubuitură“, „Nu ştiu ce s-a întâmplat“, „Era sânge peste tot“. Cât să mai asculţi aceleaşi lucruri?

— Nu-i vina lor, îi spun. Atacurile sunt mereu la fel. Ce-ai putea spune original despre o explozie şi despre moartea fără sens?

— Asta mă depăşeşte, îmi răspunde dând din umeri. Dumneavoastră sunteţi scriitorul.

Oameni în halate albe încep să se întoarcă de la Terapie Intensivă la secţia de Obstetrică.

— Sunteţi din Tel Aviv, mă chestionează reporterul, cum de-aţi venit să naşteţi tocmai în fundătura asta?

— Ne-am dorit o naştere naturală. Secţia de aici…

— Naturală? mă ia el în zeflemea. Ce-i aşa natural ca o mogâldeaţă căreia îi atârnă un cordon din buric să iasă din vaginul nevesti-tii?

Nici nu încerc să-i răspund.

— I-am şi spus nevesti-mii, continuă el: „Dacă o să naşti vreodată, doar prin cezariană, ca-n America. Nu vreau eu să mi te lărgească un plod“. În ziua de azi, numai în ţările primitive, cum e a noastră, mai nasc femeile ca animalele. *Yallah*, mă-ntorc la treabă.

Dă să se ridice, dar mai face o ultimă încercare:

— Poate aveţi totuşi ceva de zis despre atac? mă-ntreabă. V-a afectat în vreun fel? O să-i puneţi alt nume copilului sau altceva, ştiu şi eu?

Îi zâmbesc în loc de scuze.

— Nu-i nimic, îmi zice şi-mi face cu ochiul. Naştere uşoară, meştere.

Şase ore mai târziu, o mogâldeaţă cu un cordon atârnându-i din buric iese din vaginul soţiei mele şi începe imediat să plângă. Încerc să liniştesc copilul, să-l conving că nu are de ce să fie îngrijorat. Că până va creşte el, lucrurile se vor aşeza aici, în Orientul Mijlociu: va fi pace, nu vor mai exista atacuri teroriste şi, chiar dacă va mai avea loc când şi când vreunul, se va găsi de fiecare dată o persoană originală, cu ceva viziune, care să-l descrie perfect. Copilul se linişteşte şi se gândeşte la următoarea mişcare. Ai zice că-i naiv – dat fiind că e nou-născut –, dar nici măcar el nu-i dispus să creadă asta, aşa că, după o secundă de ezitare şi un mic sughiţ, se pune din nou pe plâns.

copil mare

Când eram mic, părinţii m-au dus în Europa. Punctul culminant al călătoriei nu a fost nici Big Ben, nici Turnul Eiffel, ci zborul din Israel la Londra – mai precis, mâncarea din avion. Am primit o tavă cu o cutie miniaturală de Coca-Cola, iar lângă ea o cutie de fulgi de porumb ceva mai mare decât un pachet de ţigări.

Surpriza provocată de cutiile în miniatură s-a transformat însă în entuziasm autentic abia când le-am deschis şi am descoperit că gustul de Coca-Cola era acelaşi ca în cazul cutiilor de mărime normală, iar fulgii de porumb erau şi ei adevăraţi. E greu de spus de unde-mi venea, de fapt, entuziasmul. În definitiv, vorbim despre o băutură răcoritoare şi despre nişte cereale puse în ambalaje mult mai mici, dar, la şapte ani, am fost sigur că sunt martorul unui miracol.

Astăzi, treizeci de ani mai târziu, cum stau în sufrageria mea din Tel Aviv şi mă uit la fiul meu în vârstă de două săptămâni, am exact acelaşi sentiment: iată un om care cântăreşte nici cinci kilograme, dar care în adâncul lui e supărat, plictisit, speriat şi senin, ca orice alt om de pe această planetă. Îmbracă-l într-un costum cu vestă, pune-i un Rolex, înfige-i o servietă mică în mână şi trimite-l în lume, şi va negocia, se va lupta şi va semna contracte fără să clipească. Nu vorbeşte, e drept. Şi face pe el de câte ori are ocazia. Şi sunt primul care recunoaşte că mai are de învăţat câte ceva înainte să poată fi trimis în spaţiu sau să i se dea voie să piloteze un F-16. Dar în principiu e un om complet, împachetat într-un ambalaj de nici jumătate de metru, şi nu orice om, ci unul ieşit din comun, excentric, un personaj. Genul de om pe care îl respecţi, dar nu îl înţelegi pe de-a-ntregul. Pentru că, asemenea tuturor oamenilor complecşi, indiferent de înălţime sau greutate, are multe faţete.

Fiul meu, iluminatul: din poziţia cuiva care a citit multe despre budism, a ascultat două sau trei prelegeri ţinute de diverşi guru şi a avut o dată diaree în India, trebuie să spun că fiul meu sugar este primul iluminat pe care l-am cunoscut. Trăieşte cu adevărat în prezent: nu poartă ranchiună, nu se teme de viitor. Nu are vreo urmă de orgoliu. Nu încearcă să-şi apere onoarea sau să-şi atribuie merite. Bunicii lui, apropo, au deschis deja un cont de economii pe numele lui şi, de fiecare dată când îl leagănă în pătuţ, bunicul îi povesteşte despre dobânda excelentă pe care i-a obţinut-o şi despre cât de mulţi bani, calculat la o inflaţie medie anticipată sub 10%, va avea peste douăzeci şi unu de ani, când depozitul va ajunge la termen. Cel mic nu răspunde. Dar bunicul continuă şi calculează procentele folosind rata de bază a dobânzii, şi atunci văd cum pe fruntea fiului meu apar câteva cute – primele crăpături în zidul nirvanei lui.

Fiul meu, drogatul: aş vrea să le cer scuze tuturor actualilor şi foştilor dependenţi care citesc aceste rânduri, dar, fără a-i jigni pe ei sau suferinţa lor, nu există poftă care să se compare cu a fiului meu. Ca un drogat sadea, nu are aceleaşi opţiuni ca toată lumea pentru petrecerea timpului liber – cum ar fi o carte bună, o plimbare pe înserat sau meciurile din *play-off*-ul NBA. El nu are decât două posibilităţi: sânul sau iadul. „Nu mai e mult şi vei descoperi lumea – fetele, alcoolul, jocurile de noroc online ilegale“, îi spun, încercând să-l liniştesc. Dar, până atunci, amândoi ştim că nu există altceva decât sânul. Norocul lui, şi al nostru, că mama lui e dotată cu doi. În cel mai rău caz, dacă unul se strică, rămâne celălalt de rezervă.

Fiul meu, psihopatul: uneori mă trezesc noaptea şi îi văd trupşorul tremurând în pat lângă mine precum o jucărie cu bateriile pe terminate, care scoate sunete guturale ciudate, şi nu mă pot abţine să nu-l compar în sinea mea cu Chucky din filmul de groază *Jucăria*. Cu aceeaşi înălţime şi acelaşi temperament, nici unul n-are nimic sfânt. Ăsta e lucrul cel mai enervant la fiul meu în vârstă de două săptămâni: nu are pic de moralitate, nici urmă. Rasism, inegalitate, nesimţire, glo-balizare – îl doare în cot de ele. Nu-l interesează nimic în afara propriilor dorinţe şi impulsuri imediate. Din punctul lui de vedere, ceilalţi oameni pot să se ducă dracului sau pot să se înscrie în Greenpeace. Nu vrea decât lapte proaspăt sau alinarea iritaţiei de

la scutec, pe loc, iar dacă pentru a le obţine trebuie să distrugă lumea, arătaţi-i pe ce buton să apese. Îl va apăsa fără ezitare.

Fiul meu, evreul care se urăşte pe sine…

— Nu crezi că ajunge? mă întrerupe soţia. În loc să născoceşti acuzaţii isterice la adresa adorabilului tău fiu, ai putea să te faci folositor şi să-i schimbi scutecul.

— OK, îi spun. OK, oricum tocmai terminam aici.

apel şi răspuns

Am o admiraţie fără rezerve pentru agenţii de telemarketing plini de tact care ştiu să asculte şi să-ţi detecteze dispoziţia sufletească şi nu ţin cu tot dinadinsul să vorbeşti cu ei chiar atunci. De aceea, de câte ori mă sună Devora de la YES, compania de televiziune prin satelit, şi mă întreabă dacă e un moment potrivit ca să stăm de vorbă, primul lucru pe care îl fac este să-i mulţumesc pentru grija ei. După care îi spun politicos că nu, nu este un moment potrivit.

— Chestia e că adineauri am căzut într-o groapă şi m-am lovit la frunte şi la picior, deci nu, nu este un moment ideal, îi explic.

— Înţeleg, spune Devora. Dar când consideraţi că ar fi un moment potrivit? Peste o oră?

— Nu sunt sigur, îi răspund. Cel mai probabil mi-am fracturat glezna în cădere, iar groapa e destul de adâncă. Nu cred că voi putea ieşi singur din ea. Aşa că depinde de cât de repede ajung salvatorii şi dacă vor trebui să-mi pună piciorul în ghips sau nu.

— În acest caz, să încerc să vă sun mâine? sugerează ea, netulburată.

— Da, gem eu. Mâine ar fi perfect.

— Care-i treaba cu groapa? mă admonestează soţia, care e lângă mine în taxi, martoră la tacticile mele de retragere.

E prima dată când ieşim şi-l lăsăm pe fiul nostru, Lev, cu mama mea, aşa că e puţin ţâfnoasă.

— De ce nu poţi şi tu să zici: „Mulţumesc, dar nu mă interesează să cumpăr, închiriez sau împrumut ce aveţi dumneavoastră de vânzare, aşa că vă rog să nu mă mai sunaţi nici în viaţa asta şi, dacă se poate, nici în viaţa următoare“. După care faci o pauză scurtă şi adaugi: „Vă doresc o zi bună“. Şi închizi, cum face toată lumea.

Nu cred că toată lumea e la fel de dură şi răutăcioasă cum e soţia mea cu Devora şi cei de soiul ei, dar trebuie să recunosc că are dreptate. Oamenii din Orientul Mijlociu sunt mai conştienţi de propria mortalitate decât cei din oricare alt loc de pe planetă, motiv pentru care majoritatea populaţiei dezvoltă tendinţe agresive faţă de necunoscuţii care încearcă să le irosească puţinul timp pe care îl mai au de petrecut pe pământ. Şi, deşi nici eu nu-mi păzesc timpul cu mai puţină cerbicie, când mă sună necunoscuţi mă blochez. N-am nici o problemă să-i uşuiesc pe vânzătorii de la piaţă sau să-l refuz pe un prieten care vrea să-mi vândă ceva la telefon. Dar combinaţia nefericită de solicitare prin telefon plus un om necunoscut mă paralizează, şi imediat îmi imaginez faţa plină de cicatrice a omului de la celălalt capăt al firului, care a dus o viaţă de suferinţă şi umilinţe. Mi-l imaginez stând pe pervazul ferestrei biroului său de la etajul patruzeci şi doi, vorbind cu mine pe un ton calm de la un telefon mobil, dar cu hotărârea deja luată: „Un singur idiot dacă-mi mai închide, sar!“ Şi când vine vorba de a alege între viaţa unui om şi abonamentul lunar în valoare de 9,99 şekeli la canalul „Figurine din baloane: distracţie nelimitată pentru întreaga familie“, aleg viaţa. Sau cel puţin aşa am făcut până când soţia şi consultantul meu financiar m-au rugat să încetez.

În acest context, am elaborat „strategia Sărmana mea bunică“, construită în jurul unei femei pe care am înmormântat-o virtual de zeci de ori doar ca să scap de conversaţii inutile. Dar cum mi-am săpat groapa şi am căzut singur în ea pentru Devora de la compania de televiziune prin satelit, de data asta am putut s-o las pe bunica Şoşana să se odihnească în pace.

— Bună dimineaţa, domnule Keret, mă abordează Devora a doua zi. Sper că acum e un moment mai potrivit.

— Sincer să fiu, am făcut nişte complicaţii la picior, mormăi eu. Nu ştiu cum, dar s-a cangrenat. Şi m-aţi prins chiar înainte de amputare.

— Nu durează decât un minut, se avântă ea.

— Îmi pare rău, insist eu. Deja m-au sedat, iar doctorul îmi face semn să închid telefonul. Spune că nu e steril.

— Păi, atunci încerc mâine, spune Devora. Succes cu amputarea.

Cei mai mulţi agenţi de telemarketing renunţă după prima încercare. Cei care fac sondaje prin telefon şi vânzătorii de pachete de navigare pe Internet

sună uneori şi a doua oară. Însă Devora de la compania de televiziune prin satelit e specială.

— Bună ziua, domnule Keret, îmi spune ea data următoare când îi răspund la telefon luat pe nepregătite. Ce mai faceţi? Înainte să apuc să-i răspund, continuă: Dat fiind că noua situaţie medicală vă va obliga să staţi în casă, m-am gândit să vă ofer pachetul nostru „Sporturi extreme“. Patru canale care includ sporturi extreme din toată lumea, de la campionatele mondiale de aruncarea piticului la concursurile de mâncat sticlă din Australia.

— Îl căutaţi pe Etgar? şoptesc eu.

— Da, răspunde Devora.

— A murit, îi spun şi fac o pauză, după care adaug tot în şoaptă: O adevărată tragedie. Un medic rezident i-a venit de hac pe masa de operaţie. Ne gândim să intentăm proces.

— Şi atunci cu cine am plăcerea? întreabă Devora.

— Michael, fratele lui mai mic, improvizez. Dar nu pot vorbi acum, sunt la înmormântare.

— Condoleanţe, spune Devora cu voce tremurândă. Nu am apucat să vorbesc prea mult cu fratele dumneavoastră, dar părea o persoană deosebită.

— Vă mulţumesc, spun eu tot în şoaptă. Trebuie să închid. E timpul să recităm kadişul[1].

1. Rugăciune evreiască pe care fiul sau văduva defunctului trebuie s-o recite la slujbele de la sinagogă timp de 11 luni, pentru mântuirea sufletului acestuia. (Toate notele de subsol ne aparţin – n. tr.).

— Desigur, spune Devora. Vă sun mai târziu. Am o ofertă de consolare care vi se potriveşte perfect.

cum ne războim noi

I-am sunat ieri pe cei de la compania de telefonie mobilă ca să mă răstesc la ei. Cu o zi înainte, prietenul meu cel mai bun, Uzi, îmi povestise cum îi sunase, se răstise puţin la ei şi îi ameninţase că-şi schimbă furnizorul. Imediat i-au redus abonamentul cu cincizeci de şekeli pe lună.

— Îţi dai seama?! a exclamat entuziasmat prietenul meu. Cu un apel furios de cinci minute, economiseşti şase sute de şekeli pe an.

Pe reprezentanta Serviciului Clienţi o chema Tali. Mi-a ascultat în linişte toate nemulţumirile şi ameninţările, iar după ce am încheiat mi-a spus cu o voce gravă, aproape în şoaptă:

— Ia spuneţi-mi, nu vă e ruşine? Suntem în război. Oamenii mor. Haifa şi Tiberias sunt bombardate, iar dumneavoastră vă pasă de cincizeci de şekeli?

Era ceva adevăr în ce mi-a spus, destul cât să mă facă să mă simt prost. I-am cerut imediat scuze, iar nobila Tali m-a iertat pe loc. În definitiv, războiul nu e tocmai momentul potrivit să-i porţi ranchiună unuia dintre ai tăi.

În aceeaşi după-amiază, am hotărât să testez eficienţa argumentului Tali cu un taximetrist încăpăţânat care nu voia să mă ia împreună cu fiul meu fiindcă nu aveam scaunul pentru copii cu mine.

— Ia spuneţi-mi, nu vă e ruşine? i-am zis încercând să o citez cât mai exact pe Tali. Suntem în război. Oamenii mor. Tiberiada este bombardată, iar dumneavoastră nu vă gândiţi decât la un nenorocit de scaun de maşină?

Argumentul a funcţionat ca prin farmec, iar şoferul, jenat, şi-a cerut rapid scuze şi mi-a spus să urc. Când am ajuns pe autostradă, a spus, jumătate pentru sine, jumătate pentru mine:

— Un război adevărat, păi cum? Şi după ce a tras adânc aer în piept, a adăugat nostalgic: Exact ca pe vremuri.

Nu reuşesc să-mi scot din minte acel „exact ca pe vremuri“ şi, dintr-odată, întregul conflict cu Libanul îmi apare într-o cu totul altă lumină. Gândindu-mă în urmă, încercând să reconstitui conversaţiile cu prietenii mei îngrijoraţi de acest nou război cu Libanul, de rachetele iraniene, de uneltirile siriene şi de presupunerea că liderul mişcării Hezbollah, şeicul Hassan Nasrallah, este capabil să lovească în oricare loc din ţară, inclusiv în Tel Aviv, mi-am dat seama că aproape toţi aveau în ochi o mică licărire, un sentiment de uşurare inconştient.

Şi asta nu pentru că noi, israelienii, tânjim după moarte sau durere, tânjim în schimb după acele „vremuri de altădată“ pomenite de taximetrist. Tânjim după un război adevărat care să ia locul lungilor şi extenuanţilor ani de intifadă, în care nu a existat nici alb, nici negru, doar gri; când nu ne-am confruntat cu forţe armate, ci doar cu tineri care poartă centuri cu explozibili; ani în care aura de curaj a dispărut înlocuită de cozile lungi de oameni care aşteaptă la punctele noastre de control, femei gata să nască şi bătrâni care se luptă cu căldura insuportabilă.

Dintr-odată, cu prima salvă de rachete, ne-am întors la sentimentul familiar al unui război purtat împotriva unui duşman nemilos, care ne atacă graniţele, un duşman condus de răutate, nu unul care luptă pentru libertate şi independenţă, nu unul care ne face să ne bâlbâim şi ne aruncă în confuzie. Suntem din nou încrezători în justeţea cauzei noastre şi ne întoarcem cu viteza luminii la pieptul patriotismului pe care aproape îl abandonaserăm. Suntem din nou o ţară mică înconjurată de duşmani, luptându-ne pentru vieţile noastre, şi nu o ţară puternică, cotropitoare, obligată să lupte zi de zi împotriva unei populaţii civile.

Atunci de ce să ne mirăm că ne simţim cu toţii întru câtva uşuraţi? Daţi-ne Iranul, un pic de Siria, o mână de şeici Nasrallah, şi-i vom înghiţi pe nemestecate. În definitiv, nu suntem cu nimic mai pricepuţi decât alţii în a rezolva ambiguităţile morale. În schimb, am ştiut mereu cum să câştigăm un război.

al doilea an

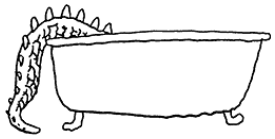

al dumneavoastră, cu nesinceritate

În copilărie am fost mereu convins că Săptămâna Cărţii Evreieşti este o sărbătoare oficială, în rând cu Ziua Independenţei, Pesach şi Hanuka. Cu această ocazie, nu stăteam în jurul focului de tabără, nu învârteam titirezi şi nici nu ne dădeam în cap cu ciocane de plastic, iar, spre deosebire de alte sărbători, nici nu comemorează vreo victorie istorică sau vreo înfrângere eroică, motiv pentru care îmi plăcea şi mai mult.

La fiecare început de iunie, împreună cu sora, fratele şi părinţii mei, mergeam în piaţa centrală din Ramat Gan, în care fuseseră instalate zeci de tarabe pline cu cărţi. Fiecare îşi alegea cinci. Se întâmpla uneori ca autorul uneia dintre cărţi să se afle la masă şi să ne dea un autograf. Sora mea se dădea în vânt după asta. Mie mi se părea puţin enervant. Chiar dacă cineva a scris o carte, asta nu-i dă dreptul să-mi mâzgălească exemplarul meu personal – mai ales dacă are un scris de mână urât, de farmacist, şi insistă să folosească cuvinte pe care trebuie să le caut în dicţionar doar ca să aflu că tot ce-a vrut să spună este „s-o citeşti cu plăcere“.

Anii au trecut şi, deşi nu mai sunt copil, continui să mă entuziasmez la fel de tare în legătură cu Săptămâna Cărţii. Numai că acum experienţa e puţin diferită şi mult mai stresantă.

Înainte să public cărţi, scriam dedicaţii numai pe cărţile pe care le cumpăram pentru a le dărui cunoscuţilor. Într-o zi, m-am pomenit brusc dând autografe pe cărţi unor oameni care şi le cumpăraseră singuri, oameni pe care nu-i mai văzusem în viaţa mea. Ce poţi să scrii pe cartea cuiva complet necunoscut, care ar putea fi orice de la un criminal în serie până la „un drept între popoare“[2]? „Cu prietenie“ frizează falsitatea; „Cu admiraţie“ nu ţine; „Cele mai bune gânduri“ sună prea tare a urare de unchi; iar „Sper să o citeşti cu plăcere!“ e de o dulcegărie completă, de la prima literă până

la semnul exclamării. Aşa se face că, acum exact optsprezece ani, în ultima seară a primei mele Săptămâni a Cărţii, mi-am creat propriul gen: dedicaţii fictive în chip de autograf. Din moment ce cărţile înseşi sunt pură ficţiune, de ce ar fi dedicaţiile adevărate?

2. Titlu acordat pe viaţă de statul israelian neevreilor care, prin eforturile lor, au salvat evrei în timpul Holocaustului.

„Lui Danny, care mi-a salvat viaţa în bătălia de pe râul Litani. Dacă nu mi-ai fi legat garoul, n-am mai fi existat nici eu, nici cartea.“

„Lui Mickey. M-a sunat mama ta. I-am închis. Să nu mai îndrăzneşti să-ţi arăţi faţa pe-aici.“

„Lui Sinai. Ajung târziu în seara asta, dar ţi-am lăsat nişte *cholent*[3] în frigider.“

3. Tocană evreiască tradiţională care se fierbe peste noapte şi se mănâncă la prânz în ziua de Sabat.

„Lui Feige. Unde-i suta pe care ţi-am împrumutat-o? Ai zis două zile şi a trecut deja o lună. Înc-o mai aştept.“

„Lui Tziki. Recunosc că m-am comportat ca un măgar. Dar dacă sora ta poate să mă ierte, poţi şi tu.“ „Lui Avram. Nu mă interesează rezultatul analizelor. Pentru mine, vei fi mereu tatăl meu.“

„Bosmat, deşi acum eşti cu alt tip, amândoi ştim că tot la mine te vei întoarce.“

Privind retrospectiv, şi după palma primită de la ultimul, poate n-ar fi trebuit să scriu ce-am scris pe cartea pe care tipul înalt, tuns periuţă ca un soldat, o cumpărase pentru iubita lui, dar tot cred că ar fi putut obiecta civilizat în loc să mă plesnească.

În orice caz, mi-am învăţat lecţia, oricât de dureros a fost, şi de atunci, de fiecare Săptămână a Cărţii, oricât de tare m-ar mânca degetele să scriu pe cărţile cumpărate de un Dudi sau Şlomi că data viitoare când mai vede ceva scris de la mine va fi o notificare de la avocat, inspir adânc şi mâzgălesc în schimb „Cu cele mai bune gânduri“. Plictisitor, e drept, dar mult mai blând cu faţa mea.

Aşa că, dacă tipul înalt şi Bosmat citesc rândurile astea, aş vrea să ştie că mă căiesc şi că le prezint scuzele mele întârziate. Iar dacă din întâmplare le

citeşti şi tu, Feige, să ştii că încă mai aştept suta aia.

meditaţie în zbor

Acum câteva luni, am deschis cutia poştală ruginită şi am găsit în ea un plic albastru cu alb, iar înăuntru un card de plastic auriu cu numele meu de familie pe el, deasupra căruia scria, cu litere înflorate, *Frequent Flyer Club Gold*[4]. Într-un gest dramatic, i-am arătat cardul soţiei, în speranţa că această dovadă de apreciere de la un terţ obiectiv îi va mai îndulci părerea proastă despre mine, dar n-a funcţionat.

4. Clubul clienţilor fideli ai companiei aeriene – nivelul Gold (engl.).

— Te sfătuiesc să nu-l arăţi nimănui, mi-a zis.

— De ce nu? i-am replicat. E dovada că sunt membru al unui club exclusivist.

— Da, mi-a zis, prezentându-mi zâmbetul ei de şacal. Clubul exclusivist al oamenilor fără viaţă personală.

OK, în spaţiul discret şi intim al acestei cărţi, sunt dispus să recunosc pe jumătate că nu am viaţă personală, cel puţin nu în sensul tradiţional, uzual al cuvântului. Şi recunosc că mi s-a întâmplat de mai multe ori anul acesta să fiu nevoit să mă uit pe cotorul biletului de avion, potrivit frumos între paginile paşaportului meu tatuat cu ştampile, ca să ştiu în ce ţară mă aflu. De asemenea, recunosc că, pe durata respectivelor şederi, de obicei precedate de un zbor de cincisprezece ore, mă pomeneam citind în faţa unui grup restrâns de oameni care, după ce mă ascultau răbdători timp de o oră, nu aveau ce altceva să-mi ofere decât o bătaie consolatoare pe umăr şi remarca plină de speranţă că probabil în ebraică povestirile mele aveau sens. Dar îmi place la nebunie. Îmi place la nebunie să citesc în faţa oamenilor: când se bucură, mă bucur alături de ei, iar când suferă, mă gândesc că probabil o merită.

Acum, că m-am lansat într-o efuziune inexplicabilă de sinceritate, trebuie să recunosc că-mi plac şi călătoriile cu avionul, pur şi simplu. Nu controalele de securitate dinainte, nici angajaţii companiilor aeriene cu mutre acre de la *check-in*, care mă informează că singurul loc disponibil din avion este între doi luptători japonezi de sumo care suferă de flatulenţă. Şi nu mă dau în vânt nici după aşteptarea nesfârşită a bagajului după aterizare, nici după diferenţa de fus orar, care pare să-mi sape în creier un tunel transatlantic cu un cuţit bont. Partea din mijloc e preferata mea, partea în care eşti închis într-o cutie de tinichea care zboară între cer şi pământ. O cutie de tinichea complet decuplată de la restul lumii, înăuntrul căreia nu există nici timp, nici anotimpuri adevărate, doar o felie de dulce uitare, care ţine de la decolare până la aterizare.

În mod cât se poate de straniu, pentru mine, aceste zboruri nu înseamnă doar să mănânc mâncarea semipreparată pe care copywriterul sarcastic al companiei aeriene a hotărât s-o numească „un deliciu la mare altitudine“. Ele sunt o deconectare meditativă de la lume. Zborurile sunt perioade dilatate în care nu-mi sună telefonul şi nu-mi merge Internetul. Maxima că timpul de zbor e timp irosit mă eliberează de anxietăţi şi culpabilităţi şi mă goleşte de orice ambiţii, lăsând loc unui alt fel de existenţă. O existenţă fericită, tâmpă, genul care nu te împinge să valorifici timpul la maximum, fiind de-ajuns să găseşti modul cel mai plăcut de a-l petrece.

Eul meu care trăieşte între decolare şi aterizare este un om complet diferit. Eul din timpul zborului este dependent de suc de roşii, băutură de care nici nu-mi trece prin cap să mă ating când sunt cu picioarele pe pământ. În aer, acest eu urmăreşte avid comediile de la Hollywood care te spală pe creier, pe un ecran de mărimea unui hemoroid, şi plonjează în paginile catalogului de produse din buzunarul scaunului din faţă ca şi cum ar fi o variantă actualizată şi îmbunătăţită a Vechiului Testament.

Nu ştiu dacă aţi auzit de portofelul făcut din fibre de oţel inoxidabil, material dezvoltat de NASA, care garantează că bancnotele dinăuntru vor rămâne în bună stare mult după ce planeta noastră va fi distrusă. Sau de litiera care absoarbe mirosurile şi este mascată de o plantă în ghiveci, oferindu-i pisicii dumneavoastră toată intimitatea de care are nevoie în timp ce-şi face nevoile şi scutindu-i de neplăceri atât pe membrii familiei, cât şi

pe musafiri. Sau de dispozitivul antiseptic controlat de un microprocesor care inoculează ioni de argint antimicrobieni în ţesuturile cu o infecţie incipientă, evitând astfel dezastrul unei răni deschise. Nu numai că am auzit de aceste invenţii, dar pot cita din memorie descrierea exactă a fiecăruia dintre aceste produse, inclusiv diferitele variante de culoare, ca şi cum ar fi versete din Ecleziast. În definitiv, nu degeaba mi-au trimis cardul Gold.

Scriu aceste rânduri în timpul unui zbor de la Tel Aviv la Frankfurt, în drum către Bangkok, şi o fac cu o viteză necaracteristică, pentru ca, după încă câteva rânduri, când voi fi ajuns la final, să mă cuibăresc la loc în scaun şi să răsfoiesc revistele gratuite, actualizându-mi astfel cunoştinţele despre numărul de noi destinaţii spre care va zbura în curând Lufthansa. După care, poate mai prind ultimul sfert de oră din *The Blind Side*[5] sau mă duc să socializez puţin aşteptându-mi rândul la toaleta de la coada avionului. Mai am o oră şi paisprezece minute până la aterizare şi vreau să le valorific la maximum.

5. *Povestea unui campion* (r. John Lee Hancock, 2009).

tovarăşi de aşternut neobişnuiţi

Elveţianul cu pălăria caraghioasă, care stă lângă mine pe terasa restaurantului Indus, transpiră ca naiba. Nu-l învinovăţesc. Şi eu transpir abundent, iar despre mine ai crede că sunt obişnuit cu asemenea temperaturi. Dar Bali nu e Tel Aviv. Aerul de aici e atât de umed, că l-ai putea sorbi cu un pai. Elveţianul îmi spune că momentan nu lucrează, aşa că are timp să călătorească. Până nu demult a fost managerul unui hotel din Noua Caledonie, dar l-au dat afară. E o poveste lungă, zice, dar ar fi bucuros să mi-o spună. Scriitoarea din Turcia căreia i-a făcut avansuri toată seara i-a zis că se duce la baie cam acum o oră, şi încă nu s-a întors. Deja a băut atât de mult, îmi zice, că, dacă ar încerca să se ridice, probabil s-ar rostogoli pe scări, aşa că mai bine stă unde e, îşi mai comandă o votcă cu gheaţă şi-mi spune povestea lui.

Ideea de a administra o staţiune turistică în Noua Caledonie i-a sunat bine. Abia când a ajuns acolo şi-a dat seama ce fundătură era. Aerul condiţionat din camere nu mergea, iar în munţii din apropiere erau insurgenţi care în mod normal nu făceau probleme nimănui, însă, dintr-un motiv inexplicabil – probabil de plictiseală –, se distrau speriindu-i pe clienţii hotelului aflaţi la plimbare. Menajerele refuzau categoric să se apropie de maşina de spălat industrială a hotelului susţinând că ar fi bântuită, drept care insistau să spele cearşafurile la râu. Pe scurt, staţiunea reală nu semăna deloc cu cea din broşură.

Era manager de o lună când a sosit un cuplu de americani bogaţi. Din clipa în care cei doi au intrat în micul hol al hotelului, a simţit că-i vor face probleme. Aveau mutra aceea tipică de clienţi nemulţumiţi, genul care vin la recepţie să se plângă de temperatura apei din piscină. Cum stătea la

recepţie, elveţianul şi-a turnat un pahar de whisky, în aşteptarea apelului mânios al cuplului. Pe care l-a şi primit în mai puţin de un sfert de oră.

— Avem o şopârlă în baie, a strigat vocea răguşită de la celălalt capăt al firului.

— Insula e plină de şopârle, domnule, i-a răspuns politicos elveţianul. Fac parte din farmecul locului.

— Farmecul locului? a urlat americanul. Farmecul locului? Soţia şi cu mine nu suntem deloc fermecaţi. Vreau să vină cineva să scoată şopârla de-aici, m-aţi auzit?

— Domnule, a spus elveţianul, îndepărtarea şopârlei în chestiune nu va folosi la nimic. Zona e plină de şopârle. Sunt şanse mari ca până mâine dimineaţă să mai găsiţi câteva ca ea în cameră, poate chiar în pat. Dar nu e aşa de grav, pentru că…

Elveţianul nu a apucat să-şi termine propoziţia. Americanul trântise deja receptorul. Acum începe, s-a gândit elveţianul dând pe gât whisky din pahar. Într-un minut vor fi la recepţie urlând la el. La norocul lui, probabil aveau relaţii la cineva de sus din ierarhia staţiunii şi a băgat-o pe mânecă.

S-a ridicat cu greu din spatele tejghelei de la recepţie, hotărât să acţioneze: va lua o sticlă de şampanie şi le-o va duce chiar el. Se va da bine pe lângă ei, cum îl învăţaseră la cursurile de manageri de hotel, şi va ieşi din încurcătură. Nu e plăcut, dar trebuie făcut. La jumătatea drumului spre camera lor, a văzut cum maşina americanilor accelerează spre el. A trecut în viteză pe lângă el, aproape lovindu-l, şi a apucat-o spre şoseaua principală. A încercat să le facă cu mâna de rămas-bun, dar nu au încetinit.

S-a dus în camera lor. Lăsaseră uşa deschisă. Bagajele dispăruseră. A deschis uşa băii şi a dat cu ochii de şopârlă. Şopârla a dat şi ea cu ochii de el. S-au privit în tăcere câteva secunde. Avea vreun metru şi jumătate şi gheare. Văzuse cândva într-un documentar despre natură una asemănătoare cum mesteca o capră de vie; nu-şi mai amintea exact ce se spunea despre ele în documentar, doar că sunt animale înspăimântătoare, deloc plăcute. Acum înţelegea de ce o tuliseră americanii.

— Şi aşa se termină povestea, a adăugat elveţianul.

S-a dovedit că americanii chiar făcuseră plângere, iar o săptămână mai târziu a fost concediat. De atunci călătoreşte încontinuu. În noiembrie,

urmează să se întoarcă în Elveţia să vadă dacă reuşeşte să intre în afaceri alături de fratele lui.

Îl întreb dacă consideră că povestea are o morală, iar el îmi răspunde că sigur are, dar nu e sigur care ar fi aceea.

— Poate, a continuat după o mică pauză, că lumea asta e plină de şopârle şi, deşi nu putem face nimic în legătură cu asta, e întotdeauna folositor să ştim cât de mari sunt.

Elveţianul mă întreabă de unde sunt. Israel, îi răspund, şi mi-a fost al naibii de greu să ajung la festivalul ăsta de literatură. Părinţii nu au vrut să vin. Le-a fost teamă că voi fi răpit sau omorât. În definitiv, Indonezia e o ţară musulmană, foarte anti-Israel, chiar antisemită, zic unii. Am încercat să-i liniştesc cu un link la o pagină Wikipedia unde scria că în Bali trăieşte o majoritate considerabilă de hinduşi. În zadar. Tata a insistat că nu e nevoie de un vot al majorităţii ca să mă împuşte în cap. Odată, au dat foc unor steaguri ale Israelului în faţa ambasadei israeliene din Jakarta, dar, cum relaţiile diplomatice fuseseră rupte, au fost nevoiţi să le dea foc în faţa ambasadei americane. Un israelian în carne şi oase ar pica la fix.

Obţinerea vizei a fost tot o nebunie: am avut de aşteptat cinci zile în Bangkok şi, până la urmă, ar fi trebuit să mă întorc în Israel dacă directorul festivalului nu ar fi reuşit să ajungă la un înalt funcţionar din Ministerul de Externe indonezian pe pagina de Facebook a acestuia şi să se împrietenească cu el. Îi spun elveţianului că în scurt timp urmează să citesc în cadrul evenimentului de deschidere, la palatul din Bali, în faţa guvernatorului insulei şi a reprezentanţilor familiei regale, şi că, dacă până atunci reuşeşte să se ţină pe picioare, e invitatul meu. Pe elveţian îl încântă ideea. Trebuie să-l ajut să se ridice, dar după primul pas se descurcă singur.

La eveniment participă peste cinci sute de persoane. Guvernatorul şi reprezentanţii familiei regale stau în primul rând. Mă privesc în timp ce citesc. Nu prea le pot descifra expresiile, dar par foarte atenţi. Sunt primul scriitor israelian care a pus vreodată piciorul în Bali. La fel de bine, aş putea fi primul israelian sau chiar, pentru o parte din public, primul evreu pe care l-au văzut în viaţa lor. Ce văd când se uită la mine? O şopârlă pesemne, iar după zâmbetele care li se lăţesc încet pe chipuri, şopârla e mult mai mică şi mai sociabilă decât s-au aşteptat.

avocatul poporului

Nimic nu se compară cu câteva zile petrecute în Europa de Est când vine vorba de trezirea evreului din tine. În Israel poţi să te plimbi toată ziua sub soarele arzător, îmbrăcat în maiou, şi să te simţi ca un goi: puţină muzică trance, puţină operă, o carte bună de Bulgakov, un pahar cu whisky irlandez. Dar, din clipa în care ţi-au pus ştampila pe paşaport în Polonia, începi să te simţi diferit. Se prea poate să simţi în continuare gustul vieţii din Tel Aviv şi să nu ţi se arate Dumnezeu în neonul defect care-ţi luminează intermitent deasupra capului în terminalul de Sosiri, dar, cu fiecare damf de porc inspirat, te simţi tot mai mult un soi de *converso*[6]. Brusc, te pomeneşti în plină diaspora.

6. Evreu care se convertea la catolicism în Spania sau Portugalia secolelor al XIV-lea şi al XV-lea.

Din ziua în care te-ai născut în Israel, ai fost învăţat că evenimentele din Europa ultimelor câteva secole nu au fost decât o serie de persecuţii şi pogromuri, şi, în ciuda dictatelor raţiunii, învăţămintele deprinse continuă să-ţi supureze undeva în viscere. E un sentiment neplăcut, întotdeauna confirmat cumva de realitate. Nu se întâmplă nimic spectaculos – nici un cazac nu-ţi violează mama sau sora. Poate fi o remarcă aparent inocentă auzită pe stradă, o stea a lui David sau un slogan incert desenate pe un zid pe jumătate prăbuşit, felul în care se reflectă lumina în crucea bisericii din faţa ferestrei camerei de hotel sau conversaţia unui cuplu de germani care răsună pe fundalul peisajului rural polonez cufundat în ceaţă.

Şi atunci încep întrebările: E realitate sau e fobie? Evenimentele semi-antisemite ţi se insinuează în minte pentru că te aştepţi la ele? Soţia mea, de exemplu, susţine că am puteri supraomeneşti când vine vorba de reperat svastici. Oriunde am fi – Melbourne, Berlin sau Zagreb –, sunt în stare să localizez o svastică mai repede decât hărţile Google.

În timpul primei mele călătorii în Germania în calitate de scriitor, acum exact cincisprezece ani, editorul meu local m-a invitat la un excelent restaurant bavarez (recunosc că sună mai degrabă a oximoron), iar exact când ni se servea felul principal, un neamţ înalt şi voinic, pe la şaizeci de ani, a intrat şi a început să vorbească foarte tare. Era roşu la faţă şi părea beat. Din şuvoiul de cuvinte în germană care i se revărsa din gură, nu le-am recunoscut decât pe cele două care se tot repetau: „*Juden raus!*[7]“ M-am dus la tip şi i-am spus în engleză, pe un ton care se dorea calm:

7. „Evreii afară!“ (germ.)

— Sunt evreu. Vrei să mă scoţi de-aici? Hai, fă-o. Scoate-mă de-aici.

Neamţul, care nu înţelegea o iotă de engleză, a continuat să strige în germană şi, nici una nici alta, am început să ne îmbrâncim. Editorul meu a încercat să intervină şi m-a rugat să mă întorc la locul meu şi să mă aşez.

— Nu înţelegi, a încercat să-mi explice.

Eu am insistat însă. Înţelegeam foarte bine. Fiind a doua generaţie – fiu de supravieţuitori ai Holocaustului –, simţeam că înţeleg ce se întâmplă mai bine decât oricare dintre clienţii paşnici ai restaurantului. La un moment dat, chelnerii ne-au despărţit, iar beţivul arţăgos a fost dat afară. M-am întors la masă. Mâncarea mi se răcise, dar oricum nu-mi mai era foame. În timp ce aşteptam nota, editorul mi-a explicat pe un ton grav, liniştit, că beţivul arţăgos se răstise pentru că maşina unuia dintre clienţi o blocase pe a lui. Cuvintele care mie-mi sunaseră a *Juden raus* erau de fapt *jeden raus*, care se traduce aproximativ ca „fiecare afară“. Când a venit nota, am insistat să o plătesc. Reparaţii către o altă Germanie, dacă vreţi. Ce să fac? Chiar şi azi, orice cuvânt al limbii germane mă pune în defensivă.

Dar ştiţi vorba: „Doar pentru că eşti paranoic nu înseamnă că nu sunt pe urmele tale“. În cei douăzeci de ani de călătorii prin lume, am adunat o colecţie de experienţe antisemite autentice, care nu pot fi explicate printr-o neînţelegere.

De exemplu, maghiarul care m-a cunoscut într-un bar, după un eveniment literar la Budapesta, şi care a insistat să-mi arate vulturul german uriaş pe care-l avea tatuat pe spate. Mi-a spus că bunicul său omorâse trei sute de

evrei în timpul Holocaustului şi că spera ca şi el să se poată lăuda într-o zi cu un număr asemănător.

Într-un orăşel liniştit din Germania de Est, un actor abţiguit, care cu două ore în urmă citise câteva dintre povestirile mele pe scenă, mi-a explicat că antisemitismul e un lucru groaznic, dar nu poţi nega faptul că prin comportamentul lor inacceptabil de-a lungul istoriei evreii au pus şi ei gaz pe foc.

Un funcţionar dintr-un hotel francez ne-a spus mie şi scriitorului arab israelian Sayed Kashua că, dacă ar fi după el, hotelul nu ar primi evrei. A trebuit să-l ascult tot restul serii pe Sayed mormăind că, pe lângă cei patruzeci şi doi de ani de ocupaţie sionistă, a trebuit să mai suporte şi insulta de-a fi luat drept evreu.

Nu mai târziu de acum o săptămână, la un festival literar din Polonia, cineva din public m-a întrebat dacă nu mi-e ruşine că sunt evreu. I-am oferit un răspuns logic, bine argumentat, fără să mă las purtat de emoţie. Publicul, care ascultase cu atenţie, a aplaudat. Dar mai târziu, în camera mea de hotel, mi-a fost greu să adorm.

Nimic nu se compară cu câteva zile de hamsin[8] în noiembrie pentru a-l face pe evreul din tine să se simtă din nou în largul lui. Lumina directă a soarelui din Orientul Mijlociu arde orice urme ale diasporei din tine. Prietenul meu cel mai bun, Uzi, şi cu mine stăm pe plaja Gordon din Tel Aviv. Lângă el sunt Krista şi Renate.

8. Vânt uscat, care aduce nisip, asemănător cu siroco.

— Nu-mi ziceţi, li se adresează Uzi într-o tentativă nereuşită de telepatie menită să-i ascundă starea de excitaţie din ce în ce mai vizibilă, sunteţi amândouă din Suedia.

— Nu, îi răspunde Renate râzând, suntem din Düsseldorf. Germania. Cunoşti Germania?

— Sigur, zice Uzi, dând din cap cu entuziasm. Kraftwerk, Modern Talking, Nietzsche, BMW, Bayern München…

Sapă în minte după alte lucruri asociate cu Germania, dar degeaba.

— Chiar aşa, frate, mi se adresează, de ce te-am ţinut toţi anii ăia la facultate? Ce-ar fi să contribui şi tu puţin la conversaţie?

recviem pentru un vis

Totul a început cu un vis. Multe necazuri din viaţa mea încep cu un vis. În visul ăsta, mă aflam într-o gară dintr-un oraş necunoscut, vindeam hotdogi la o tarabă. În jurul ei se îngrămădea o hoardă de călători. Toţi erau agitaţi, nerăbdători. Toţi îşi doreau cu disperare un crenvurşt, dar se temeau să nu piardă trenul. Îmi strigau ordine într-o limbă stranie, care suna ca un amestec înspăimântător de germană şi japoneză. Le răspundeam în aceeaşi limbă stranie, imposibilă. Încercau să mă facă să mă mişc mai repede, iar eu mă străduiam să ţin pasul. Cămaşa mi-era în asemenea hal stropită cu muştar, sos de roşii şi varză murată, că cele câteva locuri în care se mai vedea albul păreau nişte pete. Am încercat să mă concentrez pe chifle, dar nu reuşeam să ignor mulţimea furioasă. Mă priveau cu ochi înfometaţi, de animal de pradă. Ordinele în limba de neînţeles păreau tot mai ameninţătoare. Au început să-mi tremure mâinile. Picături de transpiraţie sărată îmi cădeau de pe frunte pe crenvurştii groşi. Apoi m-am trezit.

Prima dată când am avut visul ăsta, acum cinci ani, m-am sculat din pat în mijlocul nopţii, acoperit de sudoare, dar mi-am revenit după un pahar de ceai rece şi un episod din *The Wire*[9]. Nu e vorba, coşmaruri am mai avut, dar când am văzut că ăsta începe să se instaleze confortabil în inconştientul meu, am ştiut că am o problemă, una pe care nici măcar combinaţia câştigătoare de ceai rece şi ofiţerul Jimmy McNulty nu o putea rezolva.

9. *Cartelul crimelor*, serial TV despre crima organizată din Baltimore, difuzat de HBO.

Uzi, notoriu amator de vise şi crenvurşti, i-a descifrat semnificaţia cât ai zice peşte.

— Eşti a doua generaţie, mi-a zis. Părinţii tăi au fost obligaţi să-şi părăsească ţara, casa, mediul social natural peste noapte. Experienţa dislocantă s-a transmis din conştiinţa dislocată a părinţilor tăi în a ta, care

oricum era dislocată de la bun început. Peste toate astea, mai e şi realitatea instabilă a vieţilor noastre în Orientul Mijlociu şi faptul că eşti proaspăt tată. Amestecă-le pe toate şi ce obţii? Un vis care cuprinde toate aceste frici: de a fi dezrădăcinat, de a ajunge într-un loc ciudat, străin, de a fi forţat să faci o muncă nefamiliară sau nepotrivită. Le ai pe toate acolo.

— Sună logic, i-am zis lui Uzi. Dar cum mă asigur că nu se repetă coşmarul? Mă duc la psiholog?

— Aia nu ţi-ar folosi la nimic, a spus. Ce-o să-ţi zică terapeutul? Că părinţii tăi n-au fost de fapt persecutaţi de nazişti, că nu există nici o şansă să se aleagă praful de Israel iar tu să devii refugiat? Că şi cu coordonarea ta proastă tot ai putea fi un bun vânzător de crenvurşti? Ţie nu-ţi trebuie nişte minciuni de la unul cu doctorat în psihologie clinică. Ce-ţi trebuie ţie e o soluţie adevărată: un pic de cheag într-o bancă străină. Toată lumea face aşa. Doar ce-am citit în ziar că cele trei tendinţe oficiale ale verii sunt conturile în bănci străine, paşapoartele străine şi maşinile 4x4.

— Şi-o să funcţioneze? l-am întrebat.

— De minune, mi-a promis Uzi. O să te ajute şi cu visul, şi cu realitatea. Nu te va împiedica să devii refugiat, dar măcar vei fi un refugiat cu ceva pus deoparte. Genul de refugiat care, chiar dacă sfârşeşte la o tarabă cu crenvurşti în Japo-Germania, va avea suficienţi bani să angajeze un alt refugiat şi mai amărât ca el care să stea la tarabă şi să bage varza murată în chifle.

Ideea de a profita de refugiaţi nu mi-a surâs la început, dar, după încă o serie de vizite nocturne la taraba cu crenvurşti, am hotărât să încerc. Am reuşit să găsesc pe Internet pagina unei bănci australiene, cu un videoclip de promovare în care nu apăreau numai peisaje care-ţi tăiau răsuflarea, ci şi o funcţionară zâmbitoare care semăna cu sora şi mai frumoasă a Juliei Roberts şi care mă îndemna să-mi depun banii la ei.

Uzi a respins ideea din start.

— De-acum în zece ani, Australia nici n-o să mai existe. Dacă nu-i termină gaura din stratul de ozon, o să-i cucerească economic chinezii. E treabă sigură asta. Vărul meu lucrează pentru Mossad, Diviziunea Pacific. Orientează-te spre Europa. Oriunde, mai puţin Rusia şi Elveţia.

— Dar care-i problema cu ele?

— Economia Rusiei e instabilă, mi-a explicat Uzi luând o îmbucătură mare de falafel. Iar elveţienii… Nu ştiu. Nu-mi plac. Sunt cam reci, dacă înţelegi ce zic.

Până la urmă, am găsit o bancă foarte bună în Insulele Canalului. Adevărul e că, înainte de a mă apuca să caut o bancă, habar n-am avut că în Canalul Mânecii există insule. Şi s-ar putea foarte bine ca, în cazul celui mai negru scenariu, al unui război mondial, băieţii răi care vor cuceri lumea să nu-şi dea seama că acolo sunt nişte insule şi, chiar sub ocupaţie mondială, banca mea să rămână liberă. Pe tipul de la bancă care a fost de acord să-mi ia banii îl chema Jeffrey, dar a insistat să-i spun Jeff. Un an mai târziu a fost înlocuit de cineva pe nume John sau Joe, iar după el a venit un tip foarte de treabă pe nume Jack. Toţi au fost drăguţi şi politicoşi, iar când vorbeau despre acţiunile şi obligaţiunile mele şi despre viitorul sigur al acestora aveau grijă să folosească corect prezentul perfect al limbii engleze, chestie care nici mie, nici lui Uzi nu ne-a reuşit niciodată. Iar asta mă făcea să mă simt şi mai liniştit.

Peste tot în jurul meu, conflictele din Orientul Mijlociu deveneau tot mai agresive. Rachetele Grad ale Hezbollahului loveau Haifa, iar bombele Hamasului distrugeau clădiri din Ashdod. În ciuda exploziilor asurzitoare însă, dormeam ca un prunc. Şi nu din cauza lipsei viselor, ci pentru că acum visam un peisaj idilic în care se afla o bancă, înconjurată de ape, iar Jeffrey, John sau Jack mă ducea către ea într-o gondolă. Priveliştea din gondolă era uluitoare, iar pe lângă barcă înotau peşti zburători care-mi cântau cu o voce umană – care semăna puţin cu a lui Céline Dion – despre splendoarea şi frumuseţea portofoliului meu de investiţii, care creştea cu fiecare minut. Potrivit graficelor în Excel ale lui Uzi, crescuse suficient cât să-mi pot deschide două tarabe cu crenvurşti sau, dacă preferam, un chioşc acoperit.

Şi apoi a venit octombrie 2008, iar peştii din visul meu nu au mai cântat. După prăbuşirea pieţei, l-am sunat pe Jason, înlocuitorul ultimului J din serie, şi l-am întrebat dacă e de părere că ar trebui să vând. Mi-a zis că ar fi bine să aştept. Nu-mi amintesc exact cum a formulat, doar că, asemenea celorlalţi J dinaintea lui, a folosit foarte corect prezentul perfect. Două săptămâni mai târziu, banii mei valorau cu încă 30 de procente mai puţin. În visele mele, banca arăta la fel, dar gondola începuse să ia apă, iar peştii

zburători, care între timp îşi pierduseră orice alură prietenoasă, începuseră să-mi vorbească în bine-cunoscutul dialect japo-german. Şi dacă aş fi vrut, nu i-aş fi putut mitui cu un crenvurşt pe cinste. Graficele în Excel ale lui Uzi demonstrau fără urmă de îndoială că de-abia dacă-mi mai permiteam un palton şi o pereche de încălţări. Am continuat să sun la bancă. La primele conversaţii, Jason părea optimist. Apoi a început să devină defensiv, iar de la un punct încolo, indiferent. Când l-am întrebat dacă se ocupa de investiţiile mele şi încerca să salveze ce se mai putea din ele, mi-a explicat politica băncii: administrarea proactivă începea de la portofoliile de investiţii de un milion de dolari sau mai mult. Atunci am ştiut că nu vom mai merge niciodată împreună cu gondola.

— Încearcă să vezi partea bună, mi-a spus Uzi, arătând spre poza unui bărbat cu figură prietenoasă din suplimentul financiar al ziarului. Cel puţin nu ţi-ai dat banii pe mâna lui Madoff.

Cât despre Uzi, a scăpat nevătămat din criză; şi-a pariat toţi banii pe recoltele de grâu din India, arme în Angola sau vaccinuri în China. Înainte de acea conversaţie, nu auzisem în viaţa mea de Madoff, dar acum ştiu totul despre Bernie. Privind în urmă, mai puţin partea cu jecmănitul oamenilor, avem multe în comun: doi evrei neliniştiţi cărora le place să inventeze poveşti şi care de ani buni navighează cu o gondolă găurită în fund. Să fi visat şi el cu ani în urmă că vindea crenvurşti în gară? Poate că avusese şi el un prieten adevărat, ca Uzi, care să-i ofere tot timpul sfaturi proaste?

Tipul de la ştiri tocmai a anunţat stare de alertă în centrul ţării şi baraje rutiere pe anumite autostrăzi. Circulă zvonuri despre un soldat răpit. Pe drum spre casă, cumpăr un pachet de scutece pentru Lev şi mă opresc la magazinul de închirieri video să iau câteva episoade din *The Wire* şi o sticlă de ceai rece. Pentru mai multă siguranţă.

perspectivă lungă

Din difuzoare se aude din nou vocea căpitanului care îşi cere scuze. Avionul trebuia să decoleze cu două ore în urmă şi încă nu am plecat.

— Echipajul nostru încă nu a reuşit să afle ce problemă are avionul, aşa că trebuie să-i rugăm pe pasageri să debarce. Vă vom comunica noi informaţii în cel mai scurt timp posibil.

Tipul tânăr şi uscăţiv de lângă mine spune:

— Eu sunt de vină. Eu l-am stricat. Când am urcat în avion, am vorbit la telefon cu soţia, vă amintiţi? Mi-a spus că e pe drum spre plajă cu fiica şi bebeluşul nostru. Cum stăteam aici cu centura de siguranţă închisă, în minte nu-mi răsuna decât: „Ce naiba caut eu în Italia? În loc să-mi petrec sâmbăta cu soţia şi fiica, de ce zbor şase ore, inclusiv o escală, să ajung la o întâlnire de o oră despre care şeful meu a zis că e importantă? Sper să se strice avionul“. Jur, asta mi-am zis în gând, „sper să se strice avionul“, şi uite ce s-a întâmplat.

În timp ce intrăm în terminalul de unde plecaserăm, o femeie solidă într-o rochie cu model floral, care târăşte o valiză de mărimea unui coşciug, se apropie de tipul uscăţiv şi-l întreabă de unde venim.

— Cui îi pasă de unde venim – îmi face cu ochiul –, important e încotro ne ducem.

Câteva ore mai târziu, când mă urc în avionul mic şi înghesuit care-l înlocuieşte pe cel stricat şi care mă va duce la Roma în drum spre Sicilia, voi observa că tipul uscăţiv nu mai e. Pe tot parcursul zborului, mi-l voi imagina pe plaja din Tel Aviv construind castele din nisip cu soţia şi copilul şi mă voi simţi invidios.

Şi eu am o soţie şi un băieţel care mă aşteaptă în Tel Aviv. De la început, călătoria nu mi-a picat deloc bine nici mie, iar cu fiecare minut de întârziere

mi-a devenit tot mai puţin dezirabilă. Sâmbătă seara ar trebui să particip la un eveniment în cadrul unui mic festival de carte din oraşul Taormina. Când m-au invitat organizatorii, am acceptat să mă duc în ideea că-mi voi lua şi familia cu mine, dar acum câteva săptămâni soţia mea şi-a dat seama că avea un angajament profesional anterior, iar eu am rămas cu promisiunea de a participa la festival. Călătoria, planificată iniţial să dureze o săptămână, a fost scurtată la două zile, iar acum, graţie puterilor supranaturale ale unui tânăr uscăţiv care îşi dorea să se joace cu copilul, jumătate din timp va fi irosit prin aeroporturi.

Din cauza întârzierii, pierd zborul de legătură de la Roma în Catania, Sicilia. Ajuns în sfârşit pe insulă, mă mai aşteaptă un drum lung până la Taormina, astfel că sosesc la hotel pe întuneric. Un recepţioner mustăcios îmi dă cheia camerei. Pe canapeaua din hol doarme un băieţel drăguţ care seamănă leit cu recepţionerul, minus mustaţa. Mă bag în pat complet îmbrăcat şi adorm.

Noaptea trece într-o clipită lungă, întunecată şi fără vise, dar dimineaţa mă recompensează cu vârf şi îndesat. Deschid fereastra şi mă pomenesc într-un vis: în faţa mea se întinde un peisaj superb cu plajă şi case de piatră. O plimbare lungă şi câteva conversaţii într-o engleză stricată, întrerupte de fluturări entuziaste din mâini, accentuează senzaţia de irealitate pe care mi-o dă locul. În definitiv, marea îmi e cât se poate de cunoscută; e aceeaşi Mediterană care se află la cinci minute de casa mea din Tel Aviv, însă pacea şi liniştea pe care le emană localnicii sunt ceva nemaiîntâlnit. Aceeaşi mare, dar fără norul existenţial negru, înspăimântător, pe care sunt obişnuit să-l văd deasupra ei. Poate la asta se referea Shimon Peres, în acele vremuri inocente când vorbea de un „nou Orient Mijlociu“.

E primul festival de carte organizat la Taormina. Cei din echipa de organizare sunt extrem de amabili, iar atmosfera e relaxată; festivalul ăsta pare să aibă toate ingredientele necesare, mai puţin public la evenimente. Nu că i-aş judeca pe locuitorii oraşului. Când te afli într-un asemenea paradis, la mijloc de iulie fierbinte, unde-ai prefera să-ţi petreci ziua: pe una dintre cele mai frumoase plaje din lume sau într-un parc plin de ţânţari, ascultându-l până la amorţirea minţii pe un scriitor cu părul vâlvoi care vorbeşte în engleză cu un accent ciudat?

În atmosfera armonioasă a Taorminei însă, nici măcar un public mic nu poate fi considerat un eşec. Cred că aceşti oameni plăcuţi, care vorbesc o italiană atât de frumoasă şi melodioasă şi trăiesc într-un mediu superb, ar accepta până şi abcesele şi ciuma cu un zâmbet înţelegător. După eveniment, traducătorul de engleză politicos arată spre marea cufundată în întuneric şi-mi spune că-n timpul zilei de aici se vede partea continentală a Italiei.

— Vedeţi luminile acelea? mă întreabă arătând spre câteva ace de gămălie pâlpâitoare. Acolo e Reggio Calabria, oraşul italian aflat cel mai la sud.

Când eram mic, părinţii îmi spuneau poveşti ca să adorm. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, poveştile spuse de părinţii lor nu se găseau în cărţi, pentru că nu se găseau cărţi în general, aşa că le inventau ei. Deveniţi părinţi, au continuat tradiţia şi, de la o vârstă foarte mică, am simţit o mândrie aparte pentru că poveştile pe care le ascultam în fiecare seară la culcare nu puteau fi cumpărate de la magazin; erau ale mele în exclusivitate. Poveştile mamei erau mereu cu pitici şi zâne, în schimb ale tatei erau despre perioada în care a trăit în sudul Italiei, între 1946 şi 1948.

Camarazii săi din Irgun[10] l-au pus să le cumpere arme, şi astfel, după ce a întrebat prin jur şi a tras nişte sfori, tata s-a pomenit în vârful din sudul extrem al Italiei, de unde se vede coasta siciliană, în Reggio Calabria. Acolo s-a împrietenit cu Mafia locală reuşind, într-un final, să-i convingă să-i vândă puşti cu care Irgun să lupte împotriva britanicilor. Cum nu avea bani să-şi închirieze un apartament, Mafia i-a oferit cazare gratuită într-un bordel pe care-l deţineau în oraş, iar aceea se pare că a fost cea mai frumoasă perioadă a vieţii lui.

10. „Organizaţia naţională militară a Israelului“, o organizaţie paramilitară sionistă care a activat între 1931 şi 1948 în Palestina aflată sub administraţie britanică.

Eroii din poveştile cu care mă adormea tata erau întotdeauna beţivi şi prostituate, iar mie, copil fiind, îmi plăceau foarte mult. Încă nu ştiam ce e un beţiv sau o prostituată, dar recunoşteam magia, iar poveştile spuse de tata la culcare erau pline de magie şi compasiune. Acum, patruzeci de ani mai târziu, iată-mă nu departe de lumea poveştilor cu care am crescut.

Încerc să mi-l imaginez pe tata venind aici după război, la nouăsprezece ani, în acest loc care, în ciuda problemelor şi aleilor întunecoase, emană un aer de linişte şi pace. În comparaţie cu ororile şi cruzimile la care fusese martor în timpul războiului, nu-i greu să-mi imaginez cum i se păreau noile sale cunoştinţe din lumea interlopă: fericiţi, chiar capabili de compasiune. Se plimbă pe stradă şi feţe zâmbitoare îi dau bună ziua într-o italiană melifluă, şi, pentru prima oară în viaţa sa de adult, nu trebuie să-i fie frică de asta sau să ascundă faptul că e evreu.

Încercând să reconstitui poveştile pe care tata mi le spunea la culcare cu mulţi ani în urmă, îmi dau seama că dincolo de intrigile lor fascinante toate conţineau o lecţie. O lecţie despre nevoia aproape disperată a omului de a găsi bunătatea în cele mai neplauzibile locuri. O lecţie despre dorinţa nu de a înfrumuseţa realitatea, ci de a persevera în căutarea unui unghi din care urâţenia să apară într-o lumină mai blândă şi să trezească afecţiune şi empatie faţă de fiecare neg şi rid de pe chipul ei plin de cicatrice. Iar aici, în Sicilia, şaizeci şi trei de ani după tatăl meu, cum stau cu faţa spre câteva zeci de perechi de ochi captivaţi şi multe scaune de plastic goale, mi se pare brusc că această misiune este mai posibilă ca oricând.

al treilea an

înfrângerea din parc

Nu vreau să mă laud, dar am reuşit să-mi câştig o poziţie unică, întru câtva mistică, printre părinţii care-şi duc copiii în Parcul Ezekiel, locul preferat din Tel Aviv al fiului meu. Nu pun această realizare deosebită atât pe seama unei posibile charisme debordante, cât a două calităţi comune, complet lipsite de strălucire: sunt bărbat şi nu muncesc aproape niciodată. În Parcul Ezekiel, mi se spune *ha-abba* sau „tatăl“, poreclă aproape religioasă şi uşor aristocratică, pronunţată pe un ton reverenţios de către toţi cei care frecventează parcul. Majoritatea taţilor din cartierul meu pleacă în fiecare dimineaţă la serviciu, astfel că lenea mea înnăscută, din cauza căreia am suferit atâta amar de ani, a ajuns în sfârşit să fie interpretată drept sensibilitate şi afecţiune excepţionale, o înţelegere autentică a sufletelor tinere şi delicate ale copiilor.

În calitatea mea de „tată“, pot să particip activ la conversaţii pe o gamă variată de subiecte, complet străine mie până de curând, şi pot să-mi extind cunoştinţele despre lucruri precum alăptatul, pompele pentru sân şi avantajele relative ale scutecelor de pânză faţă de omoloagele lor de unică folosinţă. Discuţiile de acest gen au ceva aproape pervers de liniştitor. Pentru un evreu anxios ca mine, care consideră supravieţuirea sa de moment drept ceva excepţional şi deloc banal, ale cărui alerte Google zilnice nu depăşesc perimetrul îngust dintre „dezvoltarea armelor nucleare iraniene“ şi „evrei+genocid“, nu există nimic mai plăcut decât nişte ore liniştite petrecute discutând despre sterilizarea cu săpun ecologic a biberoanelor şi iritaţia roşie-roz de pe posteriorul bebeluşului. Săptămâna aceasta însă, magia s-a terminat, făcând loc realităţii politice să se furişeze în paradisul meu personal.

— Ia spune-mi, m-a întrebat cu inocenţă Orit, mama lui Ron, un băieţel în vârstă de trei ani. Când va creşte, Lev se va înrola în armată?

Întrebarea m-a luat complet pe nepregătite. În ultimii trei ani, m-au frământat mai multe întrebări speculative privind viitorul fiului meu, majoritatea însă fiind enervante, dar neameninţătoare: „L-ai sfătui să se facă artist chiar dacă se vede clar după hainele tale că nu se câştigă bani din asta?“ Întrebarea despre armată m-a aruncat însă într-o lume cu totul diferită, suprarealistă, în care mi s-au arătat zeci de copii voinici, înfăşaţi în scutece de pânză ecologice, care coboară în cavalcadă pe versanţii munţilor, călare pe miniponei, fluturând arme în mâinile rozalii şi scoţând strigăte războinice, ameninţătoare. Iar în faţa lor, singur, stă micul Lev, durduliu, îmbrăcat cu nişte pantaloni de camuflaj şi o vestă militară ponosite. O cască verde de oţel, o idee prea mare, îi alunecă pe ochi în timp ce-şi încleştează mânuţele pe o puşcă cu baionetă. Primul val de călăreţi în scutece aproape a ajuns la el. Îşi pune puşca pe umăr şi închide un ochi ca să ţintească…

— Deci care e răspunsul? m-a trezit Orit din reveria mea neplăcută. Îl lăsaţi să lupte în armată sau nu? Nu-mi spune că n-aţi discutat încă despre asta.

În tonul ei era ceva acuzator, ca şi cum faptul că nu discutasem cu soţia despre viitorul militar al fiului nostru ar fi pe aceeaşi treaptă cu faptul că nu l-am vaccinat împotriva pojarului. Am refuzat să cedez în faţa sentimentelor de vinovăţie, care-mi vin atât de firesc, şi am răspuns fără să ezit:

— Nu, nu am discutat încă despre asta. Mai e timp. Are abia trei ani.

— Dacă crezi că mai e timp, atunci nu vă grăbiţi, mi-a replicat Orit sarcastică. Assaf şi cu mine ne-am hotărât deja în privinţa lui Ron. Nu se va înrola în armată.

În seara aceea, în timp ce ne uitam la ştiri la televizor, i-am povestit soţiei despre incidentul straniu din Parcul Ezekiel.

— Nu e ciudat, am întrebat-o, să vorbeşti despre înrolarea unui puşti care încă nu ştie să-şi pună chiloţii singur?

— Nu e deloc ciudat, mi-a răspuns soţia. E firesc. Toate mamele din parc vorbesc cu mine despre asta.

— Şi cum de mie nu mi-au zis nimic până acum?

— Pentru că eşti bărbat.

— Şi ce dacă sunt bărbat? i-am replicat. N-au nici o problemă să-mi vorbească despre alăptat.

— Pentru că ştiu că în legătură cu alăptatul vei fi înţelegător şi empatic, dar că vei fi fals când e vorba de armată.

— N-am fost fals, m-am apărat. Am zis doar că mi se pare ciudat să-ţi faci griji în legătură cu asta când copilul e atât de mic.

— Eu mi-am făcut griji în legătură cu asta din ziua în care s-a născut, mi-a mărturisit soţia. Şi dacă tot a venit vorba, nu vreau să se-nroleze.

Am amuţit. Experienţa m-a învăţat că sunt situaţii în care e mai bine să-ţi ţii gura. Mă rog, am încercat să mi-o ţin. Viaţa îmi oferă sfaturi bune, dar uneori refuz să le urmez.

— Cred că e un lucru foarte autoritar să zici aşa ceva, am spus până la urmă. În definitiv, el este cel care va trebui să aleagă.

— Prefer să fiu autoritară, mi-a răspuns, decât să particip peste cincisprezece ani la o înmormântare cu onoruri militare, pe Muntele Măslinilor. Dacă să-ţi protejezi copilul de a-şi pune viaţa în pericol înseamnă să fii autoritar, atunci sunt autoritară.

În acest punct, cearta a devenit mai aprinsă, aşa că am închis televizorul.

— Ascultă doar ce spui, i-am zis. Vorbeşti ca şi cum armata ar fi un sport extrem. Dar ce să facem? Locuim într-o parte a lumii în care vieţile noastre depind de asta. Deci practic spui că preferi să-i laşi pe copiii altor oameni să se înroleze şi să-şi sacrifice vieţile, în timp ce Lev se bucură de viaţa lui aici, fără să-şi asume vreun risc sau să-şi îndeplinească obligaţiile care decurg din situaţia asta.

— Nu, mi-a răspuns soţia. Spun că am fi putut ajunge la o soluţie paşnică acum mult timp şi că încă putem. Dar conducătorii noştri îşi permit să n-o facă pentru că ştiu că majoritatea oamenilor sunt ca tine: nu vor ezita să pună viaţa copiilor lor în mâinile iresponsabile ale guvernului.

Tocmai mă pregăteam să-i răspund, când m-am simţit fixat de încă o pereche de ochi mari. Lev stătea în uşa sufrageriei.

— Tati, a întrebat, de ce vă certaţi tu şi mami?

— Nu ne certăm de-adevăratelea. Am încercat să inventez ceva. Nu e o ceartă adevărată, e doar un antrenament.

De la conversaţia cu Orit, nici una dintre mamele din parc nu a mai adus vorba de înrolarea lui Lev. Dar eu tot nu reuşesc să-mi scot din minte imaginea lui în uniformă, înarmat cu o puşcă. Ieri bunăoară, la groapa cu nisip, l-am văzut împingându-l pe Ron, fiul pacifist al lui Orit, iar mai târziu, în drum spre casă, a fugărit o pisică cu un băţ. „Pune-te pe strâns bani, tati“, îmi zic. „Pune-te pe strâns bani pentru un avocat pledant. Nu creşti doar un soldat, ci un posibil criminal de război.“

M-aş bucura să împărtăşesc aceste gânduri cu soţia mea, dar după ce abia am scăpat cu viaţă din ultima înfruntare, nu vreau să dau curs alteia.

Am reuşit să punem capăt disputei ajungând la un soi de înţelegere. La început, am sugerat ceva ce mi se părea o soluţie cinstită: când împlineşte optsprezece ani, îl lăsăm pe el să aleagă. Soţia mea a respins-o însă din start, susţinând că alegerea lui n-ar putea fi cu adevărat liberă, din cauza presiunilor sociale din jur. Până la urmă, epuizaţi fiind şi în lipsa unei alte soluţii, am decis să cădem la pace asupra singurului principiu cu care eram amândoi de acord: să ne petrecem următorii cincisprezece ani promovând pacea în familie şi în regiune.

vise frumoase suedeze

Vizita de săptămâna trecută la Târgul de carte de la Göteborg a început cu mult stres. Cu câteva săptămâni înainte de a sosi în liniştitul oraş, care se laudă cu cel mai mare parc de distracţii din nordul Europei, un ziar de scandal local a publicat un articol în care acuza Israelul că recoltează organele palestinienilor ucişi de Forţele de Apărare Israeliene. Articolul reuşea să facă un salt logic de proporţii cuantice, stabilind o legătură între o acuzaţie nedovedită la adresa armatei israeliene, pentru ceva ce se presupune că ar fi făcut la începutul anilor ’90, şi un rabin din New Jersey acuzat de trafic cu organe umane în 2009, de parcă diferenţa de mai bine de un deceniu şi de mii de kilometri ar fi fost un detaliu neînsemnat. Singurul lucru care lipsea din articol era o reţetă de maţa[11] cu sânge de copil creştin.

11. Pâinea nedospită sau pasca pe care evreii o mănâncă de Pesah sau Paştele evreiesc.

Reportajul absurd a primit un răspuns cel puţin la fel de absurd din partea guvernului israelian, şi anume pretenţia ca prim-ministrul suedez să-şi ceară scuze pentru articol. Suedezii au refuzat, bineînţeles, invocând libertatea presei, chiar dacă în cazul acesta presa nu era de cea mai bună calitate. Iar reacţia Israelului a venit imediat sub forma armei neconvenţionale pe care o ţine ascunsă tocmai pentru conflicte de asemenea magnitudine: un boicot al consumatorilor împotriva IKEA. În mijlocul acestei furtuni politice într-un pahar cu apă, subsemnatul s-a pomenit petrecând Roş Haşana[12] cu un public format din cititori suedezi politicoşi, care i-au mulţumit cu generozitate pentru povestirile sale, rămânând însă vigilenţi în timp ce le dădea autografe, nu cumva să profite de situaţie şi să le fure un rinichi sau doi.

12. Anul Nou evreiesc; se sărbătoreşte în zilele de 1 şi 2 ale lunii işri (aproximativ septembrie-octombrie).

Adevărata mea dramă suedeză a început însă când mi-am dat seama că exista riscul să nu ajung înapoi în Israel de Yom Kippur. În ultimii ani, mi-am petrecut destul de multe sărbători departe de Israel şi, în ciuda feţei îndurerate şi dezamăgite pe care le-o prezint mereu celor din jur, trebuie să recunosc că deseori m-am simţit întru câtva uşurat să petrec Ziua Independenţei fără o demonstraţie de avioane de luptă deasupra capului sau o seară de Şavuot fără mătuşile şi unchii care se simt jigniţi că le-am refuzat invitaţia la vreo masă de sărbătoare. Dar mereu am făcut tot posibilul să fiu în Israel de Yom Kippur. În toţi aceşti ani, toată viaţa mea.

În seara care a urmat rezolvării problemei cu zborul meu de întoarcere – cu ajutorul agentului de voiaj foarte abil al gazdei mele –, am invitat pe toată lumea să sărbătorim succesul la un restaurant local suedez numit, dintr-un motiv necunoscut, „Cracovia“, faimos, cum altfel, pentru oferta foarte variată de beri ceheşti.

— Acum, că s-a rezolvat totul, poate ne explici ce naiba e aşa de special la sărbătoarea asta, mi-a zis tânărul meu editor suedez.

Şi aşa am ajuns, cu burta plină de salată de cartofi rece şi bere la halbă, să încerc să explic câtorva literaţi suedezi pe jumătate beţi ce înseamnă Yom Kippur.

Suedezii m-au ascultat fascinaţi. Ideea unei zile în care nu circulă nici un fel de vehicule motorizate în oraşe, în care oamenii se plimbă fără portofele şi toate magazinele sunt închise, în care televiziunile nu intră în emisie şi nici nu se actualizează site-urile pe Internet le-a sunat mai degrabă ca un concept inovator al lui Naomi Klein decât ca o străveche sărbătoare evreiască. Iar faptul că este şi o zi în care ar trebui să le ceri iertare celorlalţi şi să-ţi faci bilanţul moral a adăugat atitudinii anticonsumiste o tuşă binevenită de spirit hipiot din anii ’60. Cât despre partea cu postul, li s-a părut o versiune extremă a dietei foarte la modă cu aport redus de carbohidraţi, despre care îmi vorbiseră în termeni atât de laudativi chiar în dimineaţa aceea. Şi astfel, mi-am început seara încercând să explic în engleza mea stricată străvechiul ritual ebraic şi am sfârşit promovând intens sărbătoarea cea mai modernă şi cu cea mai mare căutare din univers, acest iPhone al tuturor festivităţilor.

În acest punct, suedezii uluiţi mureau de invidie că eu m-am născut într-o religie atât de minunată. Aruncau priviri prin restaurant, cercetându-i pe clienţi, ca şi cum ar fi căutat un mohel[13] care să le facă o ofertă să devină şi ei membri.

13. Evreu care efectuează circumcizia rituală.

Douăzeci şi şase de ore mai târziu, mă plimbam cu soţia pe banda din mijloc a uneia dintre cele mai aglomerate şosele din Tel Aviv, iar în urmă venea băieţelul nostru pe bicicleta cu roţi ajutătoare. Deasupra noastră, păsările îşi ciripeau cântecul de dimineaţă. Mi-am petrecut întreaga viaţă de adult pe şoseaua aceea, dar numai de Yom Kippur pot să aud păsările.

— Tati, m-a întrebat fiul meu în timp ce pedala şi gâfâia, şi mâine e Yom Kippur, nu-i aşa?

— Nu, fiule, i-am zis, mâine e o zi obişnuită.

A izbucnit în lacrimi.

Stăteam în mijlocul străzii uitându-mă la el cum plânge.

— Hai, mi-a şoptit soţia, spune-i ceva.

— Nu e nimic de spus, draga mea, i-am răspuns tot şoptit. Copilul are dreptate.

război din beţe de chibrit

Când au început luptele în Gaza luna trecută, m-am trezit deodată cu o groază de timp liber. Universitatea din Beer-Şeba unde predau se afla în raza rachetelor trase de Hamas şi au trebuit s-o închidă. Dar câteva săptămâni mai târziu s-a redeschis, iar a doua zi mi-am reluat drumul de o oră şi jumătate cu trenul de la Tel Aviv, unde locuiesc, la Beer-Şeba. Jumătate dintre studenţi lipseau – în special cei care făceau naveta din centrul ţării –, dar cealaltă jumătate, care locuiau în Beer-Şeba, au venit. Oricum bombele cădeau peste ei, iar conform înţelepciunii populare a studenţilor, sălile de curs de la universitate sunt mai sigure decât căminele şi blocurile în care stau ei.

În timp ce-mi beam cafeaua la cantină, afară a început să urle alarma antiaeriană. Neavând suficient timp să ajung la un adăpost adevărat, am alergat împreună cu mai multă lume spre holul cu ziduri groase, aproape fără ferestre, al uneia dintre clădirile universităţii. În jurul meu erau câţiva studenţi înfricoşaţi şi un profesor cu o expresie gravă, care a continuat să-şi mănânce sendvişul pe treptele de beton ca şi cum nu se întâmpla nimic. Câţiva studenţi au zis că au auzit o explozie în depărtare, aşa că puteam probabil ieşi în siguranţă, însă profesorul, cu gura încă plină, a explicat că uneori nu se lansează doar o rachetă şi că ar fi bine să mai aşteptăm câteva minute. În timp ce stăteam acolo, l-am recunoscut pe Kobi, un puşti zăpăcit din copilăria mea în Ramat Gan, căruia i-a plăcut aşa de mult în clasa a cincea, că a făcut-o de două ori.

La patruzeci şi doi de ani, Kobi arăta exact la fel. Nu că ar fi părut în mod deosebit tânăr; pur şi simplu, încă din şcoala generală părea aproape de vârsta a doua: gâtul gros şi păros, trupul puternic, fruntea înaltă şi expresia zâmbitoare, dar dură a unui copil îmbătrânit care învăţase câteva lucruri

despre lumea asta stupidă. Privind retrospectiv, zvonul răutăcios care circula printre copiii de la şcoală, că se bărbierea deja, era probabil adevărat.

— Măi să fie! a spus Kobi îmbrăţişându-mă. Nu te-ai schimbat deloc, a zis, adăugând pentru precizie: Până şi statura e aceeaşi din şcoala generală.

Am vorbit puţin despre ce am făcut între timp, iar după o vreme cei din jur s-au simţit suficient de în siguranţă ca să părăsească adăpostul, lăsându-ne singuri.

— Racheta aia a fost un noroc, a spus Kobi. Gândeşte-te, dacă n-ar fi fost racheta asta Qassam, am fi trecut unul pe lângă celălalt şi nu ne-am fi întâlnit niciodată.

Mi-a zis că nu locuia în apropiere. Venise să dea târcoale. Acum, că Beer-Şeba devenise zonă bombardată, se întrezăreau mai multe posibilităţi imobiliare. Valoarea terenurilor avea să scadă mult; statul urma să dea mai multe autorizaţii de construcţie. Pe scurt, un antreprenor care ştia să-şi joace cărţile cum trebuie putea să aibă parte de multe ocazii excelente.

Ultima dată ne întâlniserăm cu aproape douăzeci de ani în urmă. Şi atunci erau rachete – Scudurile cu care ploua în Ramat Gan la ordinele lui Saddam Hussein. Kobi încă locuia cu ai lui. Mă întorsesem ca să stau cu părinţii mei încăpăţânaţi, care refuzau să plece din oraş. Ne-a dus pe mine şi pe prietenul meu Uzi în apartamentul părinţilor lui şi ne-a arătat ceea ce numea „Muzeul de arme şi beţe de chibrit“. Pe pereţii camerei lui din copilărie era agăţată o colecţie impresionantă de arme: săbii, pistoale, chiar şi câteva buzdugane. Sub ele se aflau un Turn Eiffel uriaş şi o chitară în mărime naturală, făcute din beţe de chibrit. Ne-a explicat că iniţial muzeul fusese dedicat în întregime armelor, dar că, după ce a fost condamnat pentru că furase grenade pentru expoziţie, a profitat de condamnarea de opt luni pentru a construi Turnul Eiffel şi chitara adăugate ulterior colecţiei.

Pe atunci, cel mai mult îl îngrijora faptul că un proiectil irakian i-ar putea face praf Turnul Eiffel, în care investise cea mai mare parte a timpului petrecut în închisoare. Astăzi, creaţiile din beţe de chibrit se află tot în casa părinţilor săi, dar Ramat Gan nu mai este în raza de acţiune a proiectilelor şi rachetelor.

— În ceea ce priveşte Turnul Eiffel confecţionat din beţe de chibrit, mi-a spus Kobi, situaţia mea s-a îmbunătăţit în mod cert în ultimii douăzeci de ani. Am dubiile mele în legătură cu restul.

În trenul spre Tel Aviv, am citit un ziar lăsat de cineva pe scaun. Era acolo o ştire despre leii şi struţii de la Grădina Zoologică din Gaza. Sufereau din cauza bombardamentelor şi de la începutul războiului nu mai fuseseră hrăniţi regulat. Un comandant de brigadă voia să organizeze o operaţiune specială ca să salveze unul dintre lei şi să-l aducă în Israel. O altă ştire, şi mai mică, fără poză, consemna că numărul copiilor care au murit în bombardamentele din Gaza până în prezent depăşeşte trei sute. Asemenea struţilor, şi copiii rămaşi acolo vor trebui să se descurce singuri. Situaţia noastră la nivelul Turnului Eiffel s-a îmbunătăţit într-adevăr nemaipomenit de mult. Cât priveşte restul, ca şi Kobi, am dubiile mele.

închinarea la idol

La trei ani, aveam un frate de zece, iar în adâncul sufletului speram că atunci când voi creşte voi fi exact ca el. Nu că aş fi avut vreo şansă. Fratele meu sărise deja două clase şi dădea dovadă de o inteligenţă de invidiat, manifestată în toate domeniile, de la fizică atomică şi programarea pe calculator până la alfabetul chirilic. Cam pe vremea aceea, fratele meu a început să-şi facă griji la modul serios în legătură cu mine. Un articol pe care-l citise în *Haaretz*[14] spunea că analfabeţii nu au acces la piaţa locurilor de muncă, şi îl deranja foarte mult faptul că fratele său iubit de trei ani va avea probleme să-şi găsească de lucru. Aşa că a început să mă înveţe să scriu şi să citesc cu ajutorul unei metode inedite pe care a numit-o „metoda gumei de mestecat“. Funcţiona după cum urmează: fratele meu arăta spre un cuvânt pe care mi-l citise cu voce tare. Dacă-l citeam corect, îmi dădea o bucată de gumă nemestecată. Dacă greşeam, îmi lipea guma lui mestecată în păr. Metoda a funcţionat ca prin minune, iar la patru ani eram singurul puşti de la grădiniţă care ştia să citească. În acelaşi timp, eram şi singurul puşti care, la prima vedere cel puţin, părea să cheleasc㠔. Dar asta e altă poveste.

14. Ziar israelian de tradiţie, cunoscut pentru vederile liberale şi de stânga.

La cinci ani, aveam un frate de doisprezece care l-a găsit pe Dumnezeu şi s-a înscris la o şcoală confesională cu internat, iar în adâncul sufletului meu speram că, atunci când voi creşte, voi fi exact ca el. Obişnuia să-mi vorbească mult despre religie. Şi mi se părea că midraşim[15] pe care mi le spunea el erau cele mai tari chestii din lume. Deşi era cel mai tânăr elev al şcolii – din cauză că sărise toate clasele alea –, toată lumea îl admira. Nu pentru că era atât de inteligent – cumva asta conta mai puţin la şcoala cu internat –, ci pentru că era bun şi îi ajuta pe ceilalţi. Îmi amintesc că l-am

vizitat o dată de Purim şi fiecare elev cu care ne-am întâlnit i-a mulţumit pentru altceva: unul pentru că l-a ajutat să înveţe pentru un examen, altul pentru că i-a reparat un tranzistor ca să poată asculta pe ascuns muzică heavy metal, încă un altul pentru că i-a împrumutat o pereche de adidaşi înaintea unui meci important de fotbal. Se plimba prin tot locul asemenea unui rege prea modest şi cu capul în nori ca să ştie că era de viţă regală, iar eu veneam în urma lui prea conştient de regalitatea lui. Îmi amintesc că m-am gândit atunci că toată treaba cu credinţa în Dumnezeu va face parte şi din viitorul meu. În definitiv, fratele meu ştia totul, iar dacă el credea în Creator, atunci acesta exista cu adevărat.

15. Midraş, sg., midraşim, pl. (ebr.), se referă la un gen al literaturii rabinice care include unele dintre primele interpretări şi comentarii ale Torei vorbite şi ale celei scrise, respectiv ale unor pasaje dificile din Tanah (Biblia ebraică), folosind în principal analogia şi metafora.

La opt ani, aveam un frate de cincisprezece care a abandonat religia şi a mers la facultate să studieze matematica şi informatica, iar în adâncul sufletului speram că, atunci când voi creşte, voi fi exact ca el. Locuia într-un apartament împreună cu iubita lui care purta ochelari şi avea douăzeci şi patru de ani, vârstă care, din perspectiva mea de copil, părea străveche. Obişnuiau să se sărute, să bea bere şi să fumeze ţigări, iar eu eram sigur că, dacă-mi joc cum trebuie cărţile, peste şapte ani şi eu voi face toate lucrurile astea. Voi sta pe gazonul Universităţii Bar-Ilan şi voi mânca sendvişuri calde cu caşcaval de la cantină. Voi avea o iubită care poartă ochelari şi mă va săruta cu limba. Ce poate fi mai bine de-atât?

La paisprezece ani, aveam un frate de douăzeci şi unu care lupta în Războiul din Liban. Mulţi colegi de clasă au avut fraţi care au luptat în acel război. Dar al meu era singurul despre care ştiam că nu este în favoarea lui. Deşi era soldat, nu l-a încântat niciodată ideea de a trage cu arma şi de a arunca grenade, şi mai ales nevoia de a omorî duşmani. Cea mai mare parte a timpului, a făcut ce i s-a spus, iar restul l-a petrecut prin tribunale militare. Când a fost judecat şi găsit vinovat de „comportament nepotrivit pentru un soldat al Forţelor de Apărare Israeliene“ din cauză că a transformat un releu într-un uriaş stâlp totemic cu cap şi aripi de vultur, sora mea şi cu mine ne-am furişat în baza militară izolată din regiunea Negev, unde era închis. Am petrecut ore întregi jucând cărţi cu el şi cu un alt soldat, Mosco, închis acolo

din motive mult mai puţin creative. În timp ce-l priveam pe fratele meu în pantalonii de militar, fără cămaşă, pictând o acuarelă a uedului de la poalele bazei militare, am ştiut că exact aşa voiam să fiu când voi creşte: un soldat care, chiar şi în uniformă, nu uită niciodată că e un spirit liber.

Au trecut ani de când m-am furişat în baza unde era închis fratele meu. Între timp, a reuşit să se căsătorească şi să divorţeze şi să se căsătorească din nou. A mai reuşit să lucreze pentru companii de succes care produc înaltă tehnologie şi să-şi dea demisia de acolo ca să se poată dedica, alături de cea de-a doua soţie, activităţilor sociale şi politice pe care reporterilor le face plăcere să le numească „radicale“ – lucruri precum lupta împotriva sistemelor de identificare biometrică, împotriva brutalităţii poliţiei şi în favoarea drepturilor omului şi a legalizării marijuanei. În acest timp, şi eu am reuşit să cresc şi să mă schimb, astfel că, în afara iubirii care ne-a legat mereu, singura constantă în relaţia noastră a fost diferenţa de şapte ani dintre noi. Pe tot parcursul acestei călătorii lungi, nu am reuşit niciodată să fiu mai mult decât foarte puţin din ce era fratele meu, iar la un moment dat cred că am încetat să mai încerc. Pe de o parte pentru că strania cale pe care o apucase fratele meu era foarte greu de urmat, pe de alta pentru că aveam propriile crize şi confuzii de rezolvat.

De cinci ani, fratele meu mai mare şi soţia lui locuiesc în Thailanda. Construiesc site-uri pe Internet pentru organizaţii israeliene şi internaţionale care încearcă să facă lumea în care trăim puţin mai bună, iar din modestul venit pe care-l câştigă din munca lor reuşesc să trăiască foarte bine într-un apartament confortabil din oraşul Trat. Nu au nici aer condiţionat, nici cadă şi nici măcar o toaletă cu apă curentă, însă au o mulţime de prieteni buni şi vecini care gătesc cea mai gustoasă mâncare din lume şi sunt oricând bucuroşi să-i viziteze sau să-i primească în vizită. Acum patru săptămâni, împreună cu soţia şi cu Lev, am zburat în Thailanda să-i vizităm în noua casă. În timpul şederii, am făcut o plimbare pe elefanţi, elefantul fratelui meu mergând cu câţiva paşi înaintea elefantului meu. Amândoi erau conduşi de thailandezi experimentaţi. După vreo câteva sute de metri, am văzut cum conducătorul elefantului fratelui meu i-a făcut semn că poate prelua el conducerea animalului. Thailandezul s-a mutat în partea posterioară a elefantului, iar fratele meu a început să mâne animalul. Nu a

strigat la el şi nici nu l-a lovit uşor, cum făcuse localnicul. S-a aplecat pur şi simplu în faţă şi i-a şoptit ceva în ureche. De unde eram eu, s-a văzut ca şi cum elefantul a dat din cap şi a virat în direcţia în care voia fratele meu. Şi-n acel moment m-a năpădit din nou – sentimentul pe care l-am avut toată copilăria şi adolescenţa mea. Mândria aceea legată de fratele meu mai mare şi speranţa că, atunci când voi creşte, voi fi puţin ca el, în stare să conduc elefanţi prin păduri virgine, fără măcar să ridic tonul.

al patrulea an

să cadă bombele

Cu câteva săptămâni înainte de naşterea fiului nostru, Lev, ni s-au prezentat două probleme filozofice de mare însemnătate.

Prima, dacă va semăna cu mama sau cu tatăl lui, s-a rezolvat rapid şi fără echivoc la naştere: era frumos. Sau, potrivit formulării atât de precise a dragii mele soţii: „Singurul lucru pe care l-a moştenit de la tine e părul de pe spate“.

Iar a doua problemă, ce va fi când va creşte, ne-a preocupat în primii săi trei ani de viaţă. Proasta dispoziţie îl recomanda ca şofer de taxi; abilitatea sa fenomenală de a inventa scuze promitea o carieră de avocat; iar modul în care îi domina tot timpul pe ceilalţi era semn că avea potenţial de membru de rang înalt într-un guvern totalitar. Dar, în ultimele luni, ceaţa care împresura viitorul rozaliu şi durduliu al fiului nostru a început să se ridice. Cel mai probabil va fi lăptar, altfel abilitatea sa neobişnuită de a se trezi în fiecare zi la ora cinci şi jumătate şi de a insista să ne trezească şi pe noi ar fi iremediabil irosită.

Într-o miercuri, acum două săptămâni, rutina trezitului la cinci şi jumătate dimineaţa a fost întreruptă de sonerie. Îmbrăcat în pantaloni de pijama, am deschis uşa şi am dat de Uzi în prag, alb ca varul. Pe balcon, într-o stare de nervozitate, a început să fumeze şi să-mi povestească cum a cinat cu S., un puşti zăpăcit care ne fusese coleg de şcoală generală şi care între timp devenise, desigur, un ofiţer de rang înalt ţicnit. Pe la desert, după ce Uzi terminase să se laude cu tranzacţia imobiliară dubioasă pe care tocmai o încheiase, S. i-a zis despre un dosar secret care ar fi ajuns pe biroul lui. În el se vorbea despre profilul psihologic al preşedintelui iranian. Conform dosarului, care provenea de la serviciile de informaţii externe, Mahmud Ahmadinejad este unul dintre puţinii lideri mondiali în viaţă ale căror păreri

reale, expuse în spatele uşilor închise, sunt şi mai fanatice decât cele prezentate public.

— În aproape toate cazurile, lucrurile stau exact invers, îi explicase S. Liderii lumii sunt câini care latră, dar nu muşcă. În cazul lui însă, după câte se pare, dorinţa de a şterge Israelul de pe faţa pământului e de fapt cu mult mai puternică decât o declară. Şi, după cum ştii, o declară foarte des.

— Înţelegi? mă întreabă Uzi, acoperit de sudoare. Nebunul ăla de iranian e gata să distrugă Israelul chiar dacă asta înseamnă anihilarea totală a Iranului, pentru că, dintr-o perspectivă panislamică, el vede în asta o victorie. Şi-n câteva luni, ăsta o să aibă bomba nucleară. Bomba nucleară! Înţelegi ce dezastru o să fie pentru mine dacă o aruncă deasupra Tel Avivului? Am paisprezece apartamente date în chirie aici. Ai auzit tu de vreo mutaţie radioactivă care să plătească chiria la timp?

— Calmează-te, Uzi, i-am zis. Nu eşti singurul care va suferi dacă ne bombardează. Noi avem un copil şi…

— Copilul nu plăteşte chirie, a ţipat Uzi. Copilul nu semnează un contract de închiriere cu tine, pe care-l va încălca fără să ezite în clipa în care îi creşte al treilea ochi.

— Unchiule Uzi, s-a auzit vocea adormită a lui Lev din spatele meu, pot să am şi eu al treilea ochi?

În acest punct al conversaţiei, mi-am aprins şi eu o ţigară.

A doua zi, când soţia m-a rugat să chem un instalator să verifice o pată de umezeală de pe tavanul dormitorului, i-am povestit despre discuţia mea cu Uzi.

— Dacă S. are dreptate, i-am zis, ar fi o risipă de timp şi de bani. De ce să mai reparăm ceva, când întreg oraşul va fi şters de pe faţa pământului în două luni?

I-am sugerat să aşteptăm jumătate de an şi, dacă în martie suntem încă teferi, să reparăm tavanul atunci. Soţia mea nu a spus nimic, dar din expresia ei mi-am dat seama că nu realizase cât de gravă este situaţia geopolitică actuală.

— Dacă înţeleg eu bine, probabil vrei să lăsăm pe altă dată şi munca în grădină, nu? m-a întrebat.

Eu am dat din cap că da. De ce să irosim puieţii de citrice şi violetele pe care le-am planta? Pe Internet scrie că sunt în mod deosebit sensibile la radiaţii.

Informaţiile secrete ale lui Uzi m-au scutit de o groază de corvezi. Singura activitate legată de casă la care am fost de acord să particip a fost exterminarea carcalacilor, pentru că nici măcar resturile radioactive nu le vin de hac nenorociţilor. Treptat, soţia mea a început să înţeleagă şi ea avantajele existenţei noastre precare. După ce a aflat de pe un site de ştiri nu tocmai de încredere că Iranul ar putea avea deja arme nucleare, a hotărât că era timpul să nu mai spălăm vasele.

— Nu există ceva mai frustrant decât să cadă bomba nucleară pe tine când pui detergent în maşina de spălat vase, mi-a explicat. De acum încolo, nu mai spălăm vase decât când avem nevoie de ele.

Această filozofie a lui „dacă tot o să mor într-o explozie, măcar să nu mor ca prostul“ s-a extins mult dincolo de edictul legat de maşina de spălat vase. În scurt timp, am sistat spălarea inutilă a podelelor cu mopul şi dusul gunoiului. La sugestia înţeleaptă a soţiei, am mers direct la bancă şi am cerut un împrumut enorm, gândindu-ne că, dacă luăm banii suficient de repede, putem trage clapa sistemului. „Să ne caute să dăm banii înapoi când ţara va fi o groapă imensă“, am râs noi, stând în sufrageria noastră împuţită şi privind la noul şi enormul nostru televizor cu plasmă. Ce bine-ar fi dacă măcar o dată în scurtele noastre vieţi am reuşi să-i jucăm un renghi băncii.

Până într-o noapte când am avut un coşmar în care Ahmadinejad venea la mine pe stradă, mă îmbrăţişa, mă săruta pe ambii obraji şi-mi zicea într-un idiş curgător: „*Ich hub dir lieb* – Fratele meu, te iubesc“. Mi-am trezit soţia. Avea faţa plină de tencuială. Situaţia petei de umezeală de pe tavanul dormitorului nostru era tot mai gravă.

— Ce e? m-a întrebat, înspăimântată. Iranienii?

Am dat din cap că da, dar am asigurat-o repede că n-a fost decât un vis.

— Că ne-au anihilat? m-a întrebat, mângâindu-mă pe obraz. Am câte-un vis de-ăsta în fiecare noapte.

— Mai rău, i-am zis. Am visat că ne împăcam cu ei.

Asta a lovit-o din plin.

— Poate că S. s-a înşelat, a şoptit ea îngrozită. Poate că iranienii n-o să ne atace. Şi o să rămânem în apartamentul ăsta murdar, delabrat, cu datoriile şi studenţii tăi cărora le-ai promis să le înapoiezi lucrările în ianuarie şi nici măcar n-ai început să le corectezi. Şi cu rudele tale *nudnik*[16] din Eilat, pe care am promis că le vizităm de Pesah, siguri fiind că până atunci…

16. Cicălitoare (idiş).

— N-a fost decât un vis, i-am zis, încercând s-o înveselesc. E un nebun, se vede după ochii lui.

Dar a fost prea puţin şi prea târziu. Am îmbrăţişat-o cât de tare am putut, în timp ce lacrimile i se scurgeau pe gâtul meu, şi i-am şoptit:

— Nu-ţi face griji, iubito. Amândoi suntem nişte supravieţuitori. Am supravieţuit noi multor lucruri împreună: boli, războaie, atacuri teroriste şi, dacă soarta ne-a rezervat şi pace, îi vom supravieţui şi ei.

Până la urmă, soţia mea a adormit la loc, dar eu n-am mai reuşit. Aşa că m-am sculat şi am măturat în sufragerie. Primul lucru mâine dimineaţă, chem instalatorul.

ce zice domnul?

De cum m-am urcat în taxi, am avut o presimţire rea. Şi nu pentru că şoferul m-a rugat grăbit să-i pun copilului centura de siguranţă pe locul din spate, deşi o făcusem deja, sau pentru că a bolborosit ceva care suna a înjurătură când i-am zis că vrem să mergem în Ramat Gan. Folosesc mult taxiul, aşa că sunt obişnuit cu proasta dispoziţie, nerăbdarea, petele de transpiraţie de la subraţ. Dar ceva din felul în care vorbea acel taximetrist, pe jumătate violent, pe jumătate gata să izbucnească în lacrimi, mi-a dat o senzaţie de disconfort. Lev avea aproape patru ani atunci şi mergeam la bunica. Spre deosebire de mine, lui nu-i păsa câtuşi de puţin de taximetrist, concentrându-şi atenţia pe clădirile înalte şi urâte care-i zâmbeau de-a lungul drumului. Cânta *Yellow Submarine* încet, doar pentru el, cu nişte cuvinte inventate care sunau aproape a engleză, şi-şi bălăngănea picioruşele în ritmul melodiei. La un moment dat, sandala dreaptă a lovit scrumiera de plastic a taxiului, care a căzut pe jos. În afară de un ambalaj de gumă de mestecat, era goală, nu s-a vărsat nici un fel de gunoi. Mă aplecasem deja s-o ridic, când şoferul a frânat brusc, s-a întors spre bancheta din spate şi, cu faţa foarte aproape de a fiului meu de trei ani, a început să urle:

— Copil tâmpit! Mi-ai stricat maşina, idiotule!

— Hei, eşti nebun? i-am strigat şoferului. Ţipi la un copil de trei ani pentru o bucată de plastic? Întoarce-te şi dă-i drumul la condus, că dacă nu, îţi jur, săptămâna viitoare vei bărbieri cadavre la morga Abu Kabir, pentru că n-o să mai conduci nici un vehicul public, ai înţeles?

Văzând că dă să spună ceva, am adăugat:

— Ţine-ţi gura şi condu!

Şoferul mi-a aruncat o privire plină de ură. Posibilitatea de a-mi stâlci mutra şi de a-şi pierde astfel slujba plutea în aer. A cântărit varianta timp de

un minut lung, a inspirat adânc, s-a întors, a băgat maşina în viteza întâi şi a pornit.

La radio, Bobby McFerrin cânta *Don't Worry, Be Happy*, dar eu mă simţeam foarte departe de a fi fericit. M-am uitat la Lev. Nu plângea şi, deşi ne mişcam ca melcul în trafic, nu mai aveam mult până la casa părinţilor mei. Am încercat să găsesc o altă rază de lumină în călătoria asta neplăcută, dar nu am reuşit. I-am zâmbit lui Lev şi i-am zburlit părul. S-a uitat la mine pătrunzător, dar nu mi-a întors zâmbetul.

— Tati, m-a întrebat, ce-a zis domnul?

— Domnul a zis, i-am răspuns repede, ca şi cum n-ar fi fost nimic, că atunci când mergi cu maşina trebuie să ai grijă cum îţi mişti picioarele ca să nu strici ceva.

Lev a dat aprobator din cap, a privit pe geam şi o secundă mai târziu a întrebat din nou:

— Şi tu ce i-ai spus domnului?

— Eu? i-am zis lui Lev, încercând să trag puţin de timp. I-am spus domnului că are perfectă dreptate, dar că orice ar avea de spus trebuie s-o facă pe un ton calm şi politicos, nu să ţipe.

— Dar ai ţipat la el, a spus Lev, confuz.

— Ştiu, i-am răspuns, şi n-am făcut bine. Şi ştii ce? Îi voi cere scuze acum.

M-am aplecat până când gura mea aproape a atins gâtul gros şi păros al şoferului şi am spus tare, aproape declamând:

— Domnule şofer, îmi pare rău că am strigat la dumneata, nu a fost corect!

După ce am terminat, m-am uitat la Lev şi i-am zâmbit din nou, sau măcar am încercat. M-am uitat pe geam – tocmai ne extrăgeam din ambuteiajul de pe strada Jabotinsky; greul trecuse.

— Dar, tati, a spus Lev punându-şi mânuţele pe genunchiul meu, acum e rândul domnului să-mi spună că-i pare rău.

M-am uitat la şoferul transpirat din faţa noastră. Mi-era clar că aude întreaga conversaţie. Mi-era şi mai clar că nu era deloc o idee bună să-l pun să-şi ceară scuze unui puşti de trei ani. Deja frânghia dintre noi era întinsă aproape de punctul de rupere.

— Dragule, i-am spus, aplecându-mă până la nivelul lui Lev, eşti un băieţel isteţ şi deja ştii o groază de lucruri despre lume, dar nu chiar totul. Iar unul dintre lucrurile pe care încă nu le ştii este că să spui „îmi pare rău“ e uneori cel mai greu lucru din lume. Şi că să faci ceva aşa de greu în timp ce conduci poate fi foarte, foarte periculos. Pentru că, în timp ce încerci să spui că-ţi pare rău, poţi să faci un accident. Dar ştii ceva? Nu cred că trebuie să-l rugăm pe şofer să spună că-i pare rău, pentru că e de-ajuns să mă uit la el ca să văd că aşa e.

Intrasem deja pe strada Bialik – mai trebuia doar să facem dreapta pe Nordau şi apoi stânga pe aleea Be’er. Încă un minut, şi ajungem.

— Tati, a zis Lev îngustându-şi ochii, eu nu văd că-i pare rău.

În acel moment, la mijlocul pantei de pe strada Nordau, şoferul a frânat din nou brusc şi a tras frâna de mână. S-a întors spre noi şi şi-a apropiat faţa de a fiului meu. Nu a spus nimic, doar l-a privit în ochi pe Lev şi, o foarte lungă secundă mai târziu, a şoptit:

— Crede-mă, puştiule, îmi pare rău.

regretata mea soră

Acum nouăsprezece ani, într-o mică sală de nunţi din Bnei Brak, sora mea mai mare a murit, iar acum trăieşte în cel mai strict cartier religios al Ierusalimului. Am petrecut de curând un weekend la ea acasă. A fost primul meu Sabat acolo. De multe ori o vizitez în timpul săptămânii, dar în luna respectivă, din cauza muncii şi a călătoriilor în străinătate, ar fi trebuit să fie ori sâmbătă, ori deloc.

— Să ai grijă, mi-a zis soţia la plecare. Nu eşti într-o formă prea grozavă acum, ştii bine. Ai grijă să nu te convingă să devii religios sau ceva.

I-am spus că nu are de ce să-şi facă griji. Eu, când vine vorba de religie, nu am Dumnezeu. Când sunt bine, n-am nevoie de nimeni, iar când mă simt de rahat şi-n mine se cască un hău mare, atunci ştiu că nu a existat nici un dumnezeu vreodată care să-l poate umple şi nici nu va exista. Deci chiar de s-ar ruga o sută de rabini pentru sufletul meu rătăcit, tot nu le-ar folosi la nimic. Nu am Dumnezeu, dar sora mea are şi, pentru că o iubesc, încerc să mă port respectuos cu el.

Perioada în care sora mea descoperea religia a fost una dintre cele mai deprimante din istoria muzicii pop israeliene. Doar ce se încheiase războiul din Liban şi nimeni nu avea chef de melodii săltăreţe. Pe de altă parte, toate baladele alea despre soldaţi tineri şi chipeşi, care muriseră în floarea vârstei, ne călcau şi ele pe nervi. Oamenii voiau cântece triste, dar nu genul care o ţineau langa despre un război meschin şi neeroic pe care toată lumea încerca să-l uite. Şi astfel a apărut un nou gen: cântecul de jale după un prieten care a devenit religios. În cântecele astea era întotdeauna vorba despre un prieten apropiat sau despre o fată frumoasă şi sexi care fusese motivul de a trăi al cântăreţului, când, dintr-odată, ceva groaznic li s-a întâmplat şi au devenit practicanţi stricţi. Prietenul îşi lăsa barba să crească

şi se ruga mult; fata frumoasă se acoperea din cap până-n picioare şi refuza să se mai culce cu cântăreţul supărat. Tinerii ascultau cântecele astea şi dădeau din cap încruntaţi. Războiul din Liban le răpise atâţia prieteni, că ultimul lucru pe care şi-l dorea cineva era să-i vadă pe cei rămaşi cum dispar pe vecie într-o ieşiva[17] din cine ştie ce văgăună a Ierusalimului.

17. Instituţie evreiască tradiţională de învăţământ superior religios în care tinerii bărbaţi studiază în special Tora şi Talmudul.

Nu doar lumea muzicală îi descoperea pe aceşti evrei renăscuţi. Şi în mass-media erau trataţi ca nişte celebrităţi. Orice emisiune TV avea printre invitaţi cel puţin o fostă vedetă proaspăt devenită religioasă, care avea grijă să spună tuturor că nu-i lipseşte deloc deşertăciunea fostei sale vieţi, sau un fost prieten al unui convertit faimos, care povestea cât de mult se schimbase prietenul de când o apucase pe calea religiei şi cum nici măcar nu puteai să mai vorbeşti cu el. La fel am păţit şi eu. Din momentul în care sora mea a trecut în tabăra proniei divine, am devenit un soi de vedetă locală. Vecini care nu-mi spuseseră niciodată cât e ceasul se opreau doar ca să-mi strângă mâna cu fermitate şi să-mi prezinte condoleanţe. Hipsterii de clasa a douăsprezecea, îmbrăcaţi complet în negru, băteau palma cu mine înainte să se urce în taxiul care-i ducea la vreun club din Tel Aviv. După care lăsau geamul în jos şi-mi strigau cât sunt de îndureraţi din cauza surorii mele. Dacă rabinii ar fi pus mâna pe o urâtă, ar mai fi mers, dar să ia pe cineva care arăta ca ea, ce păcat!

Între timp, regretata mea soră studia într-un seminar pentru femei din Ierusalim. Venea acasă aproape în fiecare săptămână şi părea fericită. Dacă într-o săptămână nu putea să vină, mergeam noi la ea. Aveam cincisprezece ani pe atunci şi mi-era groaznic de dor de ea. Înainte de a o apuca pe calea religiei fusese în armată, lucrase ca instructor de artilerie în sud, şi nici atunci n-o vedeam prea des, dar parcă mi-era mai puţin dor de ea.

De câte ori o vedeam, o studiam cu atenţie, încercând să-mi dau seama în ce fel se schimbase. Îi înlocuiseră expresia ochilor, zâmbetul? Discuţiile noastre erau aceleaşi dintotdeauna. În continuare îmi spunea poveşti amuzante pe care le inventase pentru mine şi mă ajuta cu tema la matematică. Dar vărul meu Gili, care făcea parte din aripa tânără a Mişcării

împotriva coerciţiei religioase şi ştia multe despre rabini şi altele asemenea, mi-a zis că e doar o chestiune de timp. Încă nu o spălaseră complet pe creier, dar când vor termina, va începe să vorbească idiş, se va rade în cap şi se va mărita cu un tip transpirat, fleşcăit, respingător, care îi va interzice să se mai vadă cu mine. Va mai dura un an sau doi, dar aş face bine să mă pregătesc, pentru că, odată măritată, deşi va continua să respire, din punctul nostru de vedere va fi ca şi moartă.

Acum nouăsprezece ani, într-o mică sală de nunţi din Bnei Brak, sora mea mai mare a murit, iar acum trăieşte în cel mai strict cartier religios al Ierusalimului. Soţul ei este absolvent de ieşivă, exact cum a prezis Gili. Nu transpiră, nu e fleşcăit sau respingător, şi chiar pare să se bucure de câte ori fratele meu şi cu mine venim în vizită. Gili mi-a mai prezis atunci, cam cu douăzeci de ani în urmă, că sora mea va avea o ciurdă de copii şi că, de fiecare dată când îi voi auzi vorbind idiş ca şi cum ar trăi într-un ştetl[18] uitat de Dumnezeu din Europa de Est, o să-mi vină să plâng. Şi în această privinţă a avut doar pe jumătate dreptate: sora mea are într-adevăr mulţi copii, unul mai drăgălaş decât altul, dar când vorbesc idiş, doar mă fac să zâmbesc.

18. În perioada dinaintea Holocaustului, orăşel din Europa Centrală şi de Est cu populaţie evreiască numeroasă.

Intrând în casa surorii mele, cu nici o oră înainte de Sabat, copiii m-au întâmpinat la unison cu întrebarea „pe mine cum mă cheamă?“ – tradiţie care a început după ce i-am încurcat eu o dată. Dat fiind că sora mea are unsprezece şi că fiecare din ei are două prenume, cum au de obicei hasidimii, greşeala mea este cu siguranţă de iertat. Faptul că toţi băieţii sunt îmbrăcaţi la fel şi sunt împodobiţi cu seturi identice de perciuni *payot* îmi oferă circumstanţe cât se poate de atenuante. Dar fiecare dintre ei, de la Shlomo-Nachman în jos, vrea în continuare să se asigure că unchiul lor ciudat e suficient de atent şi oferă cadoul potrivit nepotului potrivit.

După ce am trecut cu brio testul strigării catalogului, am fost tratat cu un pahar cu Coca-Cola strict cuşer, în timp ce sora mea, care nu mă mai văzuse de multă vreme, s-a aşezat la locul ei în celălalt capăt al sufrageriei şi mi-a zis că vrea să afle ce-am mai făcut. Îi place foarte mult când îi spun că fac

bine şi sunt fericit, dar cum lumea în care trăiesc este una a frivolităţilor, n-o interesează cu adevărat detaliile. Faptul că sora mea nu va citi niciodată o povestire scrisă de mine mă întristează, recunosc, dar faptul că nu ţin Sabatul sau cuşer o întristează pe ea şi mai tare.

Am scris la un moment dat o carte pentru copii şi le-am dedicat-o nepoţilor mei. În contract, editura a fost de acord ca ilustratorul să pregătească un exemplar special în care toţi bărbaţii au *yarmulke* şi *payot*, iar fustele şi mânecile femeilor sunt suficient de lungi pentru a fi considerate cuviincioase. Până la urmă însă, rabinul surorii mele, cel pe care-l consultă în chestiuni de disciplină religioasă, a respins şi această versiune. Povestea pentru copii era despre un tată care fuge cu circul. Rabinul a considerat pesemne că este ceva iresponsabil şi a trebuit să duc varianta „cuşer“ a cărţii – cea la care ilustratorul lucrase multe ore cu atâta pricepere – înapoi cu mine la Tel Aviv.

Până acum aproximativ un deceniu, când în sfârşit m-am căsătorit, cel mai complicat aspect al relaţiei noastre era că viitoarea mea soţie nu putea să vină cu mine în vizită la sora mea. Sincer să fiu, în cei nouă ani în care am trăit împreună, ne-am căsătorit de zeci de ori în tot felul de ceremonii inventate de noi: cu un sărut pe nas într-un restaurant pescăresc din Jaffa, îmbrăţişându-ne într-un hotel delabrat din Varşovia, făcând baie în pielea goală pe plaja din Haifa sau chiar împărţind un ou Kinder în trenul de la Amsterdam la Berlin. Atâta doar că nici una dintre aceste ceremonii nu este recunoscută, din păcate, de rabini sau de stat. Aşa că, de fiecare dată când mergeam în vizită la familia surorii mele, iubita trebuia să mă aştepte într-o cafenea sau într-un parc din apropiere. La început mi-a fost ruşine s-o rog să facă asta, dar a înţeles situaţia şi a acceptat-o. Cât despre mine, ei bine, am acceptat-o şi eu – doar nu aveam de ales –, dar nu pot spune că o şi înţeleg.

Acum nouăsprezece ani, într-o mică sală de nunţi din Bnei Brak, sora mea mai mare a murit, iar acum trăieşte în cel mai strict cartier religios al Ierusalimului. Pe vremea aceea, iubeam cu disperare o fată care însă nu mă iubea. Îmi amintesc cum, la două săptămâni după nuntă, am mers în vizită la sora mea în Ierusalim. Voiam să se roage ca eu şi fata respectivă să fim împreună. Atât de disperat eram. Sora mea a tăcut un minut, apoi mi-a explicat că nu poate s-o facă. Dacă s-ar ruga, iar eu şi fata am fi împreună şi

cuplul nostru s-ar dovedi unul de coşmar, s-ar simţi groaznic. „În loc de asta, mă voi ruga să întâlneşti pe cineva cu care să fii fericit“, mi-a zis şi mi-a oferit un zâmbet care se dorea consolator. „Mă voi ruga pentru tine zi de zi. Îţi promit.“ Vedeam că ar vrea să mă îmbrăţişeze şi că-i părea rău că nu are voie, sau poate doar îmi imaginam eu asta. Peste zece ani, am întâlnit-o pe soţia mea, alături de care m-am simţit cu adevărat fericit. Cine-a zis că rugăciunile rămân fără răspuns?

drept la ţintă

Dacă n-ar fi intervenit mama, se prea poate că am fi continuat să credem că nu e nimic în neregulă.

Era o dimineaţă de duminică obişnuită, când ne-a spus că nepotul ei a rugat-o să joace cu el un joc special, unul care nu se poate juca decât pe telefonul lui mami. E foarte simplu: tot ce trebuie să faci este să tragi cu praştia folosind păsări drept proiectile şi să distrugi casele în care locuiesc nişte porci verzi.

— Aaa, *Angry Birds*, am zis şi eu, şi soţia mea în acelaşi timp, jocul nostru preferat.

— N-am auzit niciodată de el, a zis mama.

— Eşti singura probabil, a zis soţia mea. Cred că sunt mai mulţi soldaţi japonezi ascunşi prin păduri care încă nu ştiu că al Doilea Război Mondial s-a terminat decât oameni pe planeta asta care nu ştiu de jocul ăsta. E probabil cel mai popular joc pe iPhone din toate timpurile.

— Şi eu care credeam că jocul vostru preferat e *Go Fish*[19], cu pachetul de cărţi cu florile care se găsesc în Israel, a spus mama jignită.

19. Joc de cărţi care necesită doi până la cinci jucători şi în care, în funcţie de ce cărţi ai în mână, trebuie să faci perechi cerând cărţile necesare de la ceilalţi jucători, care nu au voie să mintă. Dacă jucătorul nu are în mână cartea cerută de alt jucător, îi spune *Go fish*, adică din teancul de cărţi rămase neîmpărţite.

— Nu mai e, a zis soţia mea. De câte ori poţi să întrebi pe cineva fără să caşti dacă are în mână o ceapă-de-mare?

— Dar în jocul ăla, a spus mama, deşi m-am uitat la el fără ochelari, părea că păsările mor când îşi ating ţinta.

— Se sacrifică pentru un scop mai înalt, am zis eu repede. E un joc care te învaţă anumite valori.

— Da, a spus mama. Scopul fiind să dărâme clădiri în capul unor purceluşi drăguţi, care nu le-au făcut niciodată vreun rău.

— Ne-au furat ouăle, a insistat soţia mea.

— Da, am zis eu. De fapt e un joc educativ care te învaţă să nu furi.

— Sau, mai exact, a continuat mama, te învaţă să omori pe oricine fură de la tine şi să-ţi sacrifici viaţa făcând acest lucru.

— N-ar fi trebuit să ne fure ouăle, a spus soţia mea cu vocea înecată de lacrimi, cum i se întâmplă de câte ori ştie că va pierde o înfruntare.

— Nu înţeleg, a zis mama. Purceluşii ăia de lapte v-au furat chiar ei ouăle, sau vorbim de o pedeapsă colectivă aici?

— Vrea cineva cafea? am întrebat eu.

După cafea, familia noastră şi-a doborât propriul record la *Angry Birds*, când echipa formată din fiul meu, expert la aruncatul cu mănunchiuri de păsări care lovesc ţinte multiple, şi soţia mea, expertă în lansarea păsărilor cu capete pătrate de fier care străpung orice, a reuşit să doboare o structură foarte bine fortificată, în formă de stup, în capul verde şi umflat al prinţului mustăcios al porcilor, care şi-a rostit ultimul „Ho-la“ înainte să fie pe veci redus la tăcere.

În timp ce sărbătoream cu fursecuri victoria morală asupra porcilor răi, mama a început din nou să ne hărţuiască.

— Ce vă place aşa de mult la jocul ăsta? ne-a întrebat.

— Îmi plac sunetele ciudate pe care le fac păsările când se lovesc de chestii, a zis Lev chicotind.

— Mie îmi place latura fizico-geometrică a jocului, i-am răspuns dând din umeri. Toată treaba asta cu calculatul unghiurilor.

— Mie-mi place să omor chestii, a şoptit soţia mea cu voce tremurândă. Să distrug clădiri şi să omor chestii. E atât de distractiv!

— Şi chiar îţi îmbunătăţeşte coordonarea, am zis eu, încercând în continuare să o mai îndulcesc.

— Să văd porcii explodând în bucăţele şi casele lor prăbuşindu-se, a continuat soţia, cu privirea ei verde pierdută în gol.

— Mai vrea cineva cafea? am întrebat eu.

Soţia mea a fost singura din familie care a pus punctul pe i. *Angry Birds* este atât de popular la noi în casă şi în alte case pentru că de fapt ne place să

omorâm şi să distrugem chestii. Ce-i drept, porcii ne-au furat ouăle în micul videoclip de deschidere a jocului, dar, fie vorba între noi, ăsta nu e decât un pretext pentru a ne canaliza nişte furie cât se poate de reală asupra lor. Cu cât mă gândesc mai mult la jocul ăla, cu atât mai clar înţeleg ceva:

Dincolo de aspectul adorabil al animalelor haioase şi al vocilor lor drăgălaşe, *Angry Birds* este de fapt un joc compatibil cu spiritul terorismului religios fundamentalist.

Ştiu că nu e tocmai corect politic. Dar cum poţi explica altfel un joc în care eşti pregătit să-ţi sacrifici viaţa ca să faci praf şi pulbere casele unor duşmani neînarmaţi, cu tot cu soţiile şi copiii lor dinăuntru, omorându-i? Şi nici măcar nu am ajuns la partea cu porcii: animalul murdar, conform retoricii musulmane fanatice, care este deseori folosit pentru a simboliza rasele eretice sortite morţii. În definitiv, ar fi putut foarte bine să ne fure ouăle nişte vaci sau oi, dar creatorii jocului au ales intenţionat porci graşi, capitalişti, verzi ca bancnota dolarului.

Apropo, asta nu e neapărat ceva rău. Chestia cea mai apropiată de o misiune sinucigaşă pe care o voi face vreodată în viaţă va rămâne cel mai probabil să lansez păsări cu cap pătrat în nişte ziduri de piatră. Deci ar putea fi un mod distractiv, controlat, de a învăţa că nu doar păsările sau teroriştii se înfurie, ci mi se întâmplă şi mie, şi tot ce-mi trebuie este contextul potrivit şi relativ inofensiv în care să recunosc respectiva furie şi să-i permit să-şi facă de cap o vreme.

La câteva zile după conversaţia bizară cu mama, ne-am pomenit cu părinţii mei la noi la uşă, cu un cadou dreptunghiular învelit în hârtie cu model floral. Lev l-a deschis entuziasmat şi a găsit înăuntru un joc cu dolari mari desenaţi pe cutie.

— Aţi zis că v-aţi plictisit de *Go Fish*, a spus mama, aşa că am hotărât să vă cumpărăm un *Monopoly*.

— Ce trebuie să faci în jocul ăsta? a întrebat Lev suspicios.

— Să faci bani, a zis tata. Mulţi bani! Le iei părinţilor tăi toţi banii până când eşti putred de bogat şi ei nu mai au nimic.

— Super! a zis Lev fericit. Cum se joacă?

Şi din ziua aceea porcii verzi au trăit în linişte şi pace. Ce-i drept, n-am mai fost în cartierul lor de pe iPhone-ul lui mami, dar sunt sigur că, dacă am

trece pe la ei, i-am găsi guiţând mulţumiţi că şi-au închis balconul sau au săpat o vizuină pentru cei mici. Cât despre mine şi soţia mea, situaţia noastră e din ce în ce mai proastă. În fiecare seară, după ce adoarme Lev, stăm în bucătărie şi calculăm noile datorii pe care le-am acumulat la odrasla noastră mică şi lacomă, care deţine în prezent mai bine de 90% din proprietăţile imobiliare ale jocului *Monopoly*, inclusiv participaţii în firmele de construcţii şi infrastructură. După ce terminăm de calculat semnele cu multe cifre ale datoriilor, mergem la culcare. Închid ochii, încercând să nu mă gândesc la produsul dolofan şi lipsit de suflet al coapselor noastre care, în viitorul apropiat, ne va lua şi cutia de carton ruptă în care locuim în prezent pe tabla de joc, până când, într-un final, mă cuprinde somnul binecuvântat şi odată cu el vin şi visele. Sunt din nou pasăre, zbor pe cerul senin, descriu cu graţie un arc ameţitor printre nori, doar ca, într-un delir al răzbunării, să-mi zdrobesc capul pătrat de capetele porcilor verzi, mustăcioşi şi mâncători de ouă. Ho-la!

al cincilea an

patria imaginară

Copil fiind, încercam să-mi imaginez Polonia. Mama, care a crescut în Varşovia, mi-a povestit destul de multe despre oraş, despre bulevardul Ierusalim (Aleje Jerozolimskie), unde s-a născut şi s-a jucat când era mică, şi despre ghetoul în care şi-a petrecut copilăria încercând să supravieţuiască şi unde şi-a pierdut întreaga familie. În afară de o fotografie neclară din manualul de istorie al fratelui meu mai mare, care înfăţişa un bărbat înalt, cu mustaţă şi o căruţă cu cai în fundal, nu aveam imagini bazate pe realitate despre ţara aceea îndepărtată, însă nevoia mea de a-mi imagina locul în care a crescut mama şi unde sunt înmormântaţi bunicii şi unchiul meu era suficient de puternică încât să încerc să-l creez în minte. Mi-am imaginat străzi asemenea celor din ilustraţiile cărţilor lui Dickens. În capul meu, bisericile despre care îmi povestea mama erau desprinse direct dintr-un exemplar vechi şi mucegăit al *Cocoşatului de la Notre Dame*. Mi-o imaginam mergând pe străzile cu piatră cubică, atentă să nu se lovească de bărbaţi înalţi şi mustăcioşi, şi toate imaginile pe care le inventam erau în alb şi negru.

Primul meu contact cu Polonia adevărată s-a petrecut acum zece ani, când am fost invitat la Târgul de carte de la Varşovia. Îmi amintesc cât de surprins am fost la ieşirea din aeroport, reacţie pe care la momentul respectiv nu am ştiut s-o interpretez. Mai târziu, mi-am dat seama că mă surprinsese faptul că Varşovia care mi se înfăţişa era aievea, în culori, iar străzile erau pline de maşini japoneze ieftine, şi nu de căruţe cu cai, şi că, da, aproape toţi bărbaţii pe care îi vedeam erau complet bărbieriţi.

În ultimul deceniu, am revenit în Polonia aproape an de an. Invitaţiile au continuat să curgă şi, chiar dacă în general încercam să nu mai călătoresc atât de mult cu avionul, mi-era greu să-i refuz pe polonezi. Deşi cei mai

mulţi membri ai familiei mele pieriseră aici în circumstanţe îngrozitoare, Polonia era în acelaşi timp locul în care trăiseră şi prosperaseră timp de mai multe generaţii, iar atracţia mea faţă de acest pământ şi faţă de oamenii săi era aproape mistică. Am căutat casa în care se născuse mama, şi am găsit un sediu de bancă în locul ei. Am mers să văd altă casă, în care locuise un an, şi am descoperit că acolo era un teren cu iarbă. În mod ciudat, nu m-am simţit nici frustrat, nici trist, ba chiar am fotografiat ambele locuri. Ce-i drept, aş fi preferat să găsesc o casă în locul unei bănci sau al unui câmp. Dar chiar şi un sediu de bancă, mi-am zis, era mai bine decât nimic.

În timpul ultimei şederi în Polonia, acum câteva săptămâni, la un festival de carte din alt colţ al ţării, o fotografă fermecătoare, Elżbieta Lempp, m-a întrebat dacă poate să mă fotografieze. Am spus da cu bucurie. M-a fotografiat într-o cafenea în care aşteptam să-mi vină rândul să citesc, iar la întoarcerea în Israel am găsit un e-mail cu o copie a fotografiei. Apăream acolo stând de vorbă cu un bărbat înalt, cu mustaţă, iar fotografia era alb-negru. În spatele nostru, neclară, era o clădire veche. Toate elementele fotografiei păreau desprinse nu din realitate, ci din imaginea pe care o avusesem eu în copilărie despre Polonia. Până şi expresia feţei mele părea poloneză şi înfricoşător de serioasă. Am privit imaginea lung. Dacă l-aş fi putut aduce la viaţă pe eul meu care poza, ar fi ieşit din cadru pe loc şi ar fi găsit casa unde s-a născut mama. Dacă ar fi fost suficient de curajos, chiar ar fi bătut la uşă. Şi cine ştie cine i-ar fi deschis: bunica sau bunicul pe care nu i-am cunoscut niciodată, poate chiar o fetiţă zâmbitoare care nu avea habar ce soartă crudă îi rezerva viitorul. Am rămas destul de multă vreme privind fix poza, până când a intrat Lev în camera mea şi m-a văzut stând cu ochii lipiţi de monitorul calculatorului.

— De ce n-are culori poza asta? m-a întrebat.

— E o magie, i-am răspuns, apoi am zâmbit şi l-am ciufulit.

pisici grase

Pregătindu-mă pentru întâlnirea cu educatoarea lui Lev, m-am bărbierit şi mi-am scos costumul bun din dulap.

— E o întâlnire la zece dimineaţa, mi-a zis soţia râzând. Educatoarea va fi probabil îmbrăcată în pantaloni de trening. Iar tu, cu sacoul şi cămaşa albă, vei fi ca un ginerică.

— Ca un avocat, am corectat-o eu. Iar după ce se termină întâlnirea, îmi vei mulţumi că m-am îmbrăcat la patru ace.

— De ce te porţi ca şi cum vrea să vorbească cu noi pentru că Lev a făcut ceva rău? a protestat soţia mea. Poate vrea doar să ne spună că Lev e un copil bun care-i ajută pe ceilalţi din grupă?

Am încercat să mi-l imaginez pe Lev în curtea grădiniţei, împărţindu-şi mărinimos sendvişul cu un coleg sfrijit şi recunoscător, care uitase să-şi aducă pachet în ziua respectivă. Efortul depus pentru a invoca această imagine a fost gata să-mi provoace un atac cerebral.

— Chiar crezi că ne-au chemat ca să ne aducă la cunoştinţă ceva bun despre Lev? i-am replicat.

— Nu, a răspuns cu tristeţe. Doar îmi place să mă contrazic cu tine.

Educatoarea chiar purta pantaloni de trening, dar i-a plăcut foarte mult costumul meu şi s-a bucurat să audă că e acelaşi pe care l-am purtat la nuntă.

— Dar pe-atunci îl încăpea încă, nu trebuia să-şi tragă burta, a spus soţia mea, schimbând zâmbete empatice cu educatoarea, ca între femei ai căror bărbaţi au pe apelare rapidă trei pizzerii, dar nu au văzut niciodată cum arată o sală de fitness pe dinăuntru.

— De fapt, a spus educatoarea, motivul pentru care v-am rugat să veniţi are de-a face cu mâncarea.

Ne-a spus că micul Lev încheiase un pact secret cu bucătăreasa grădiniţei ca aceasta să-i aducă ciocolată în mod regulat, deşi inspectoratul interzisese clar consumul de dulciuri de către copii în incinta şcolii.

— Se duce la toaletă şi se întoarce cu cinci ciocolate, ne-a explicat educatoarea. Ieri a stat într-un colţ şi a mâncat până i-a ieşit ciocolata pe nas.

— Dar de ce nu vorbiţi cu bucătăreasa despre asta?

— Am făcut-o deja, a oftat educatoarea. Dar spune că Lev o manipulează atât de bine, că nu-l poate refuza.

— Şi chiar credeţi că e posibil, a continuat soţia mea, ca un copil de cinci ani să domine un adult şi să-l oblige să…

— Nu luaţi în seamă ce zice, i-am şoptit educatoarei. Ştie şi ea că e posibil. Îi place doar să se contrazică.

În după-amiaza aceea, am profitat de o partidă amicală de fotbal cu Lev ca să avem o discuţie sinceră.

— Ştii ce mi-a zis Ricki educatoarea azi? l-am întrebat.

— Că deşi îi ud calculatorul în fiecare dimineaţă, nu foloseşte la nimic, pentru că ecranul tot pitic rămâne? a întrebat Lev.

— Nu, i-am zis. Mi-a spus că Mari bucătăreasa îţi aduce ciocolată în fiecare dimineaţă.

— Da, mi-a răspuns Lev voios. Multă, multă, multă ciocolată.

— Ricki mi-a mai spus şi că mănânci toată ciocolata singur şi nu o împarţi cu ceilalţi copii, am adăugat.

— Da, a aprobat el repede. Dar nu pot să le dau şi lor, pentru că copiii n-au voie să mănânce dulciuri la grădiniţă.

— Dar dacă copiii nu au voie să mănânce dulciuri la grădiniţă, de ce crezi că tu ai voie?

— Pentru că eu nu sunt copil. Lev mi-a oferit un zâmbet dolofan şi viclean. Sunt pisică.

— Ce eşti?

— Miau, mi-a răspuns Lev pe un ton mieros, torcând parcă. Miau, miau, miau.

A doua zi de dimineaţă, îmi beam cafeaua în bucătărie şi citeam ziarele. Antrenorul naţionalei israeliene de fotbal a fost prins la vamă încercând să

introducă ilegal în ţară trabucuri în valoare de peste 25 000 de dolari. Un membru al Knessetului din Partidul Shas a cumpărat un restaurant şi şi-a obligat asistentul de la biroul parlamentar, plătit din bugetul Knessetului, să lucreze acolo. Antrenorii echipei de baschet Maccabi Tel Aviv, vedeta ţării, au fost acuzaţi de evaziune fiscală. Iar în timp ce-mi luam micul-dejun, am citit puţin despre procesul împotriva fostului prim-ministru, Ehud Olmert, acuzat de abuz în serviciu, după care, cireaşa de pe tort, o ştire scurtă despre cum fostul ministru al finanţelor, Avraham Hirschson, care ispăşeşte o pedeapsă pentru deturnare de fonduri, a fost numit „un deţinut model“ de către colegii săi de penitenciar.

Ani de zile mi-am bătut capul în zadar încercând să înţeleg de ce oameni atât de înstăriţi şi de succes aleg să încalce legea, riscând pedeapsa şi dispreţul, când au deja totul. Nu e ca şi cum Olmert ar fi trăit într-o sărăcie lucie când şi-a falsificat cheltuielile cu biletele de avion ca să mai estorcheze o mie de dolari de la Yad Vashem[20]. Iar Hirschson nu murea de foame când a deturnat fondurile organizaţiei pentru care lucra. Dar, după discuţia aceea sinceră cu Lev, mi-a devenit totul limpede. La fel ca fiul meu, acei bărbaţi înşală, fură şi mint, convinşi fiind că ei sunt pisici. Iar în calitatea lor de creaturi adorabile, blănoase, care iubesc smântâna, nu trebuie să respecte aceleaşi reguli şi legi pe care creaturile bipede şi transpirate din jurul lor sunt obligate să le respecte. Având în vedere acest lucru, nu e greu să ne imaginăm cum îşi va formula fostul prim-ministru apărarea:

20. Memorialul naţional israelian dedicat victimelor Holocaustului.

Procurorul: Domnule Olmert, sunteţi conştient că falsul şi frauda sunt împotriva legii?

Olmert: Desigur. În calitatea mea de fost prim-ministru moral, care respectă legea, sunt perfect conştient că sunt împotriva legii pentru toţi cetăţenii ţării. Dar dacă veţi citi cu atenţie legile ţării, veţi constata că ele nu se aplică şi pisicilor! Iar eu, domnule, sunt cunoscut peste tot în lume drept o pisică grasă, leneşă şi şmecheră.

Procurorul (perplex): Domnule Olmert, nu puteţi să vă aşteptaţi ca instanţa să ia în serios ultima dumneavoastră afirmaţie.

Olmert (lingându-şi manşetele costumului Armani): Miau, miau, miau.

poseur

Revoluţia intens mediatizată din Libia nu este singura care se desfăşoară în regiune; mai are loc una, tăcută, dar nu mai puţin importantă. După mai bine de patruzeci de ani în care a fost oprimat prin alimentaţie necorespunzătoare şi privat de activitate fizică, corpul meu a ieşit în stradă. Unul după altul, dând dovadă de o remarcabilă sincronizare, muşchii au început să se contracte. A început cu gâtul, apoi cârceii au coborât la umeri, iar la un moment dat au ajuns la labele picioarelor. Întorcându-se într-o zi acasă, soţia m-a găsit pe spate, ca un carcalac mort. I-au trebuit douăzeci de minute să-şi dea seama că ceva nu era în regulă cu mine, şi, când a înţeles, primul lucru pe care mi l-a zis a fost: „Trebuia să te-aştepţi la asta“. Al doilea lucru pe care mi l-a spus a fost despre pariul pe care îl făcuse cu vărul meu din Ramat Gan că voi muri de infarct înainte să împlinesc cincizeci de ani. Potrivit soţiei mele, singurul lucru care l-a convins pe el să parieze bani pe longevitatea mea a fost afecţiunea puternică pe care mi-o poartă; în schimb, ea avea bunul-simţ şi medicina modernă de partea ei.

— Dacă cineva şi-ar fi tratat animalul de companie aşa cum îţi tratezi tu corpul, PETA[21] l-ar fi dat de mult în judecată, a remarcat soţia mea în timp ce mă ajuta să mă ridic în şezut. De ce nu poţi să fii ca mine: să ai grijă ce mănânci, să faci yoga?

21. Organizaţie internaţională non-profit care se ocupă de protecţia animalelor, cunoscută pentru campaniile publice de sensibilizare foarte îndrăzneţe, care condamnă fabricarea şi purtarea hainelor de blană naturală.

Adevărul este că am încercat să fac yoga acum câţiva ani. La sfârşitul primului curs pentru începători, instructoarea palidă şi foarte slabă a venit la mine şi, pe un ton blând, dar ferm, mi-a explicat că nu eram încă pregătit să lucrez cu începătorii şi că ar trebui să mă alătur unui grup „special“. Grupul

special s-a dovedit a fi o mână de gravide în stadii avansate ale sarcinii. A fost chiar plăcut – pentru prima dată după mult timp, am avut burta cea mai mică din încăpere. Femeile lucrau foarte încet, gâfâind şi transpirând când li se cerea să execute mişcările cele mai simple, de bază, exact ca mine. Eram sigur că mi-am găsit în sfârşit locul în lumea crudă a exerciţiilor fizice. Însă grupul s-a tot micşorat: ca într-un *reality show*, în fiecare săptămână era eliminată câte o femeie, iar prietenele ei entuziasmate ne anunţau, cu voci tremurânde, că născuse.

Cam la trei luni de când mă înscrisesem, toate membrele născuseră, mai puţin eu, iar profesoara m-a anunţat pe tonul ei blând, dar ferm, înainte de a stinge luminile în sală pentru ultima dată, că şi-a cumpărat un bilet doar dus spre India şi că nu ştie dacă se mai întoarce. Între timp, mi-a recomandat să mă apuc de „ceva mai puţin solicitant decât yoga“. Din moment ce nu mi-a oferit nici un fel de detalii, am infuzat remarca ei enigmatică cu aroma atât de familiară a busuiocului şi m-am întors la a devora tăvi întregi cu pizza.

Aşa se face că, după ce valul recent de cârcei a trecut puţin, am hotărât să iau problema în mână şi să fac o listă cu activităţi fizice posibile, după care le-am tăiat pe cele despre care ştiam că corpul meu nu le putea suporta. Alergatul şi fitnessul au fost primele eliminate, urmate de aerobică şi *spinning*[22] (dacă aş avea de ales între a asculta Britney Spears şi a mi se înfunda aorta, aş alege a doua variantă), *kickboxing* şi Krav Maga (în cartierul în care mi-am petrecut adolescenţa, am fost lovit gratuit de atâtea ori, încât nu mă imaginez plătind pentru acest privilegiu). Singurul rând rămas pe listă după tăieturile de rigoare a fost mersul rapid. Am tăiat repede şi cuvântul „rapid“ şi am adăugat un semn de întrebare după „mers“.

22. Sesiuni foarte solicitante de pedalat pe bicicleta fixă, în grup, de obicei pe o muzică considerată antrenantă.

Citind pagina, soţia mea nu s-a arătat entuziasmată de opţiunea mersului urmată de semnul întrebării.

— Mai există un milion de alte lucruri pe care chiar şi cineva atât de leneş şi atrofiat ca tine poate să le facă, a susţinut ea.

— Spune-mi unul, i-am zis.

— Pilates, a răspuns ea ronţăind la un germen de grâu sau orice-ar fi fost chestia scârboasă din mâna ei.

O scurtă cercetare despre Pilates a scos la iveală câteva dintre aspectele sale atrăgătoare: deşi oficial încadrat în categoria „activitate fizică“, nu există nici un risc să transpiri vreun strop practicându-l, dat fiind că cele mai multe exerciţii le faci stând întins pe spate. În plus, cel care a inventat Pilates a folosit tehnica pentru reabilitarea soldaţilor răniţi în Primul Război Mondial. Ceea ce însemna că şi dacă nu găseam un grup de gravide căruia să mă alătur, tot aveam o şansă să îndeplinesc criteriile pentru a fi primit la curs.

În timpul primei lecţii, am mai aflat câteva lucruri despre acest minunat sport. Când faci Pilates, îţi lucrezi în principal muşchii interni, ceea ce înseamnă că cineva care te priveşte nu are cum să ştie dacă într-adevăr îţi exersezi muşchii planşeului pelvian, îţi contractezi muşchii striaţi sau doar moţăi pe saltea. În Israel, grupele sunt foarte mici şi alcătuite în principal din balerine accidentate. Ceea ce înseamnă că sala debordează de rafinament, accidentări şi empatie, fiind astfel cel mai bun loc din galaxie pentru a te plânge de o întindere musculară şi pentru a primi un masaj plin de compasiune. Nu ştiu când v-au ajutat ultima oară să vă relaxaţi tendonul popliteu cinci balerine accidentate, dar dacă a trecut prea mult timp de atunci, vă recomand să găsiţi prima sală de Pilates şi să încercaţi.

Nu au trecut decât două săptămâni de când am început să practic Pilates. Încă nu pot deschide borcanele cu murături cu muşchii striaţi şi când ridic mâna să mă scarpin în cap mă doare în continuare insuportabil umărul, dar am propriul meu dulap, pantaloni de trening cu dungă aurie pe fiecare crac, la fel ca David Beckham, şi o saltea moale nouă pe care pot să mă întind de două ori pe săptămână timp de o oră întreagă şi să mă gândesc la ce vreau eu în timp ce mă uit la balerine trupeşe, cu expresii stoice pe faţă, cocoţate pe uriaşe mingi de cauciuc colorate.

un păcătos ca oricare altul

Acum ceva vreme, am participat la o lectură de grup, în cadrul unei tabere pentru artişti din New Hampshire. Fiecare dintre cei trei participanţi avea la dispoziţie cincisprezece minute să citească ceva scris de el. Ceilalţi doi erau scriitori începători, care încă nu publicaseră nimic, astfel că, într-un gest fie de generozitate, fie de condescendenţă, m-am oferit să citesc la urmă. Primul scriitor, un tip din Brooklyn, era destul de talentat. A citit ceva despre bunicul lui care murise, lucruri grele şi serioase. Al doilea scriitor, o femeie din Los Angeles, a început să citească, iar creierul meu a intrat în vrie. Cum stăteam pe scaunul de lemn inconfortabil, în amfiteatrul supraîncălzit al bibliotecii taberei pentru artişti, mi-am ascultat expuse fricile, dorinţele, violenţa care arde mocnit în mine asemenea unei flăcări eterne, dar rămâne atât de bine ascunsă, că numai eu şi ea ştim că există. În douăzeci de minute se terminase. A eliberat podiumul, iar în timp ce treceam stors de vlagă pe lângă ea, mi-a aruncat o privire plină de milă, genul de privire pe care i-o aruncă leul mândru din junglă unui leu de la circ.

Nu-mi amintesc ce am citit exact în seara aceea, doar că, pe tot parcursul lecturii, povestea ei îmi răsuna în minte. În poveste, un tată le vorbeşte copiilor săi care îşi petrec vacanţa de vară torturând animale. Le spune că există o limită între a omorî gândaci şi a omorî broaşte şi că, oricât de greu ar fi, limita nu trebuie încălcată niciodată.

Aşa merge lumea. Nu a creat-o scriitorul, dar este aici pentru a spune ceea ce trebuie spus. Există o limită între a omorî gândaci şi a omorî broaşte, şi chiar dacă scriitorul a încălcat limita la un moment dat în viaţa lui, tot trebuie să o arate cu degetul. Scriitorul nu e nici sfânt, nici *ţadik*, nici profet care profeţeşte la porţile oraşului; e un păcătos ca oricare altul, însă

ceva mai lucid şi dotat cu un limbaj ceva mai precis pentru a descrie realitatea de neconceput a lumii în care trăim. El nu inventează nici un sentiment sau gând – toate au existat cu mult înaintea lui. Nu este cu nimic mai bun decât cititorii săi – uneori e chiar mult mai rău –, şi aşa şi trebuie să fie. Dacă scriitorul ar fi un înger, hăul care îl desparte de noi ar fi aşa de mare, că scrisul lui nu s-ar putea apropia suficient de mult ca să ne mişte. Dar pentru că este aici, lângă noi, îngropat până la gât în mocirlă şi mizerie, el este cel care, mai mult ca oricine, poate împărtăşi cu noi ce se întâmplă în mintea sa, în zonele iluminate, dar mai ales în colţurile întunecate. Nu ne va duce în ţara făgăduinţei, nu va aduce pace în lume şi nu-i va vindeca pe cei bolnavi. Dar dacă îşi face treaba cum trebuie, se poate ca vreo câteva broaşte să rămână în viaţă. Gândacii, mă tem, sunt pe cont propriu.

Din ziua în care am început să scriu, am ştiut acest adevăr. L-am ştiut dintotdeauna fără umbră de îndoială. Dar în timpul acelei lecturi, în Tabăra MacDowell din inima statului New Hampshire, când m-am întâlnit faţă-n faţă cu un leu adevărat şi, timp de o secundă, am simţit acea frică, am înţeles că şi cel mai ascuţit simţ pe care-l avem cu toţii se poate toci. Cel care creează fără sprijin sau plasă de siguranţă, care nu poate să scrie decât după orele de serviciu, înconjurat de oameni care nici măcar nu sunt siguri de talentul său, nu va uita nici o clipă acest adevăr. Lumea din jurul lui nu-i va permite să uite. Singurul fel de scriitor care-şi permite să uite este unul de succes, genul care nu scrie împotriva curentului vieţii sale, ci odată cu el, iar fiecare intuiţie care-i iese din stilou nu doar îmbogăţeşte textul şi-i oferă bucurie, ci îi şi încântă pe agenţii şi pe editorul său. La naiba, am uitat asta. Adică, mi-am amintit că există o limită între cele două, doar că în ultima vreme s-a transformat cumva în limita dintre succes şi eşec, acceptare şi respingere, admiraţie şi dispreţ.

În seara aceea, după lectură, m-am întors la mine în cameră şi m-am culcat imediat. Pe fereastră, vedeam pini înalţi şi cerul senin al nopţii şi auzeam cum orăcăie broaştele în pădure. Era prima dată de la sosire când broaştele se simţeau suficient de în siguranţă ca să orăcăie. Am închis ochii şi am aşteptat să vină somnul, liniştea. Dar orăcăitul nu s-a oprit. La ora două dimineaţa, m-am dat jos din pat, m-am dus la calculator şi am început să scriu.

se mai întâmplă şi rahaturi

Prima mea povestire am scris-o acum douăzeci şi şase de ani, într-una dintre cele mai bine apărate baze militare din Israel. Aveam nouăsprezece ani şi eram un soldat foarte nepriceput şi deprimat, care număra zilele până la sfârşitul stagiului militar obligatoriu. Am scris povestea în timpul unei ture deosebit de lungi, petrecută într-o cameră a calculatoarelor izolată, fără geamuri, undeva în măruntaiele pământului. Stăteam în mijlocul camerei îngheţate, sub lumina neoanelor, şi priveam fix pagina imprimată. Nu ştiam să-mi explic de ce am scris-o sau care era scopul ei exact. Faptul că tastasem toate acele propoziţii inventate era exaltant, dar şi înfricoşător. Simţeam că trebuie să găsesc numaidecât pe cineva care să citească povestirea şi care, chiar dacă nu-i plăcea sau nu o înţelegea, m-ar fi putut linişti spunându-mi că e perfect normal că am scris o povestire şi că nu e încă un pas pe drumul meu către pierderea minţilor.

Primul potenţial cititor a apărut abia peste paisprezece ore. Era un sergent cu faţa ciupită de vărsat, care trebuia să mă înlocuiască în tura următoare. Străduindu-mă să par calm, i-am zis că scrisesem o povestire şi că aş fi vrut s-o citească. Şi-a scos ochelarii de soare şi mi-a zis indiferent: „Du-te-n pizda mă-tii“.

Am urcat câteva etaje până la suprafaţă. Soarele care abia răsărise m-a orbit. Era şase şi jumătate dimineaţa şi îmi trebuia cu disperare un cititor. Cum fac de obicei când am o problemă, am pornit spre casa fratelui meu mai mare.

Am sunat la interfonul de la intrarea în clădire şi mi-a răspuns cu o voce somnoroasă.

— Am scris o povestire, i-am zis. Vreau s-o citeşti. Pot să urc?

A urmat o pauză scurtă, după care fratele meu a zis pe un ton jenat:

— Nu-i o idee bună. Ai trezit-o pe iubita mea şi e nervoasă.

După încă un moment de tăcere a adăugat:

— Aşteaptă-mă. Mă-mbrac şi cobor cu câinele.

Câteva minute mai târziu, a apărut cu câinele lui mic şi prăpădit. Era bucuros să iasă la plimbare aşa devreme. Fratele meu mi-a luat pagina imprimată din mână şi a început să citească în mers. Dar câinele voia să se oprească şi să-şi facă nevoile pe o bucată de pământ, lângă un copac de la intrarea în clădire. A încercat să-şi înfigă lăbuţele în pământ şi să opună rezistenţă, dar fratele meu era prea adâncit în lectură ca să observe, iar un minut mai târziu m-am pomenit eu însumi încercând să ţin pasul cu el în timp ce mergea repede în josul străzii, târându-l pe bietul câine în urma lui.

Din fericire pentru câine, povestirea era foarte scurtă, iar când fratele meu s-a oprit două intersecţii mai încolo, animalul a reuşit să-şi recapete echilibrul şi să-şi îndeplinească planul iniţial: să-şi facă nevoile.

— Povestirea e grozavă, mi-a zis. Incredibilă. Mai ai o copie?

I-am răspuns că da. Mi-a aruncat un zâmbet de frate mai mare mândru de fratele lui mai mic, apoi s-a aplecat şi a folosit pagina imprimată ca să adune rahatul câinelui şi să-l arunce la coş.

Atunci mi-am dat seama că vreau să fiu scriitor.

Fără să vrea, fratele meu îmi spusese ceva: povestea pe care o scrisesem nu era hârtia mototolită şi plină de rahat care se afla acum la fundul coşului de gunoi de pe stradă. Pagina aceea nu era decât conducta prin care-mi puteam transmite trăirile din mintea mea în a lui. Nu ştiu cum se simte un vrăjitor prima dată când îi reuşeşte o vrajă, dar probabil cam la fel cum m-am simţit eu în acel moment; descoperisem trucul magic de care aveam nevoie pentru a supravieţui următorilor doi ani lungi până la terminarea stagiului militar.

ultimul care rămâne în picioare

Trecuse mai puţin de o săptămână de la atentatele din 11 septembrie, iar aeroportul Kennedy semăna cu platoul de filmare pentru un film de acţiune de serie B: agenţi de securitate nevricoşi în uniformă patrulau în terminal, ţinându-şi strâns puştile şi strigând iritaţi la miile de pasageri care formau cozi uriaşe. Trebuia să zbor la Amsterdam ca să particip la un festival de artă boem şi mişto, unul complet suprarealist, cum numai mintea relaxată a unui hipiot olandez care şi-a petrecut anii ’60 luând droguri psihedelice poate plăsmui.

După mai multe luni petrecute ca artist rezident în Statele Unite, eram fericit să scap de-acolo. Amsterdamul nu era Israelul, dar era suficient de aproape pentru ca iubirea vieţii mele să fie de acord să ia avionul până acolo ca să petrecem câteva zile împreună. Şi cum ştiam că după festival trebuia să mă întorc în America pentru încă două luni grele în calitate de străin cu pielea oacheşă, accent şi paşaport din Orientul Mijlociu, aveam o nevoie aproape disperată de pauza asta.

Pe vremea aceea nu prea se foloseau biletele electronice, iar organizatorul prietenos îmi scrisese că-mi puteam ridica biletul de la ghişeul KLM din aeroport. Femeia nesuferită de la ghişeu a insistat că nu exista nici un bilet pentru mine acolo. Asta m-a destabilizat puţin. L-am sunat pe organizatorul festivalului din Olanda, care mi-a răspuns pe un ton vesel, dar somnoros. După ce mi-a zis cât de bucuros e să mă audă, şi-a amintit că uitase să trimită biletul. „Ce ghinion“, a zis. „Memoria mea pe termen scurt nu mai e ce era odată.“ Mi-a sugerat să cumpăr un bilet din aeroport, iar la aterizare urma să-mi dea el banii. Când i-am zis că probabil va fi scump, a răspuns: „Nu-ţi face nici o problemă, frate. Cumpără prostia aia de bilet şi

dacă te costă un milion. Mâine eşti programat să participi la un eveniment mişto şi avem nevoie de tine aici“.

Doamna cu mutră acră mi-a cerut 2 400 de dolari pentru un loc la mijloc, la clasa economică, dar nici măcar nu am încercat să protestez. Un eveniment mişto şi draga mea soţie, pe atunci draga mea iubită, mă aşteptau la Amsterdam. Ştiam că trebuia să mă urc în avionul ăla. Locurile erau ocupate complet, iar pasagerii păreau puţin neliniştiţi şi încordaţi. Ştiam că nu va fi un zbor uşor, dar s-a dovedit şi mai greu când am descoperit că pe locul meu, între o călugăriţă şi un chinez cu ochelari, stătea un tip cu barbă şi braţele tatuate, care purta ochelari de soare şi semăna cu fratele gras şi rău al membrilor trupei ZZ Top.

— Îmi cer scuze, m-am adresat bărbii, oarecum timid, dar staţi pe locul meu.

— E locul meu, mi-a zis barba. Tai-o de-aici.

— Dar pe tichetul meu de îmbarcare scrie că e locul meu, am perseverat. Uitaţi.

— Nu vreau să mă uit, a spus barba, ignorându-mi mâna întinsă. Ţi-am zis, ăsta e locul meu. Aşa că tai-o de-aici.

Acesta a fost momentul în care am decis să chem o stewardesă. A reuşit să-l facă pe bărbos să coopereze puţin, reieşind că, din cauza unei erori de calculator, primiserăm amândoi un tichet de îmbarcare cu acelaşi număr de loc. Pe un ton autoritar, femeia ne-a spus că, dat fiind că avionul era complet plin, unul din noi trebuia să coboare.

— Eu zic să dăm cu banul, m-am adresat bărbii.

E drept că-mi doream cu disperare să rămân în avion, dar acesta mi s-a părut singurul mod corect de a rezolva exasperanta problemă.

— Nici un ban, mi-a zis barba, eu stau pe scaun. Tu nu. Tu te dai jos din avion.

Atunci am simţit cum unul dintre circuitele deja suprasolicitate din creierul meu explodează într-un final.

— Nu mă dau jos din avion, i-am zis stewardesei, care tocmai se întorsese să ne spună că ţinem pe loc un avion plin cu pasageri.

— Vă rog să vă daţi jos, mi-a zis pe un ton rece, altfel sunt nevoită să chem agenţii de pază.

— Chemaţi agenţii, i-am zis înlăcrimat, chemaţi paza să mă scoată pe sus. Asta doar o să mai adauge câteva zerouri la suma pe care o s-o cer despăgubire când dau compania aeriană în judecată. Am plătit bani mulţi pe biletul ăsta. Am primit tichet de îmbarcare. M-am îmbarcat şi cu asta basta. Dacă nu sunt suficiente locuri în avion, atunci daţi-vă chiar dumneavoastră jos. Le servesc eu mâncarea pasagerilor.

Stewardesa n-a chemat agenţii de pază. În schimb, a apărut pilotul cu părul alb şi ochi albaştri, care mi-a pus împăciuitor mâna pe umăr şi m-a rugat politicos să mă dau jos din avion.

— Nu mă dau jos, i-am spus, iar dacă încercaţi să mă daţi jos cu forţa, vă dau în judecată pe toţi. Pe toţi, aţi auzit? Suntem în America, da? Aici s-au acordat despăgubiri de milioane pentru mult mai puţin de-atât.

Iar în acel moment, în care-mi doream să par extrem de ameninţător, am început să plâng.

— De ce vreţi să ajungeţi la Amsterdam? m-a întrebat. E cineva din familie bolnav?

Am dat din cap că nu.

— Atunci ce e? O fată?

Am dat din cap că da.

— Dar nu e vorba de ea, am zis. Pur şi simplu nu mai pot să rămân aici.

Pilotul a tăcut o clipă, apoi m-a întrebat:

— Aţi mai zburat vreodată stând pe strapontină?

Am reuşit să-mi stăpânesc lacrimile suficient cât să spun că nu.

— Vă avertizez, mi-a zis zâmbind, nu e deloc confortabil. Dar aşa o să plecaţi de-aici şi-o să rămâneţi şi cu o poveste pe cinste.

A avut dreptate.

parcul de reflecţii[23]

23. În engleză, Bemusement Park, referinţă la instalaţia de artă creată în 2015 în Anglia de Banksy, cunoscut pentru arta sa angajată politic (în special desene graffiti în spaţii publice), alături de alţi artişti, o replică distopică la Disneyland.

Când eram mic, tata m-a dus în vizită la un prieten de familie căruia îi lipsea un deget. Văzând că mă uit fix la mâna lui cu patru degete, bărbatul mi-a spus că a lucrat în fabrică. Într-o zi, i-a căzut ceasul de la mână într-un utilaj, iar când, din reflex, a băgat mâna în măruntaiele maşinii, lamele ascuţite i-au tăiat degetul.

— N-a fost decât o fracţiune de secundă, mi-a spus oftând. Dar până să apuce creierul să-i spună braţului că ar fi mai bine să nu se bage în maşina aia, nu mai aveam decât nouă degete.

Îmi amintesc că am ascultat cu atenţie şi am încercat să par trist. Însă sentimentul puternic de hybris, care pulsa în adâncurile fiinţei mele, îmi spunea că astfel de lucruri li se pot întâmpla necunoscuţilor ghinionişti, dar nu şi mie. „Dacă scap vreodată un ceas într-o maşinărie plină de lame“, m-am gândit în sinea mea, „în nici un caz nu voi face aşa o prostie, să bag mâna după el“.

M-am gândit la povestea asta acum câteva săptămâni, în dimineaţa în care eu şi soţia mea i-am spus fiului nostru, Lev, care are aproape şase ani, că vom face o excursie în familie la Paris. Soţia i-a vorbit cu entuziasm despre Turnul Eiffel şi Luvru, iar eu am mormăit ceva despre Centrul Pompidou şi Grădina Luxembourg. Lev a dat din umeri şi a întrebat plictisit dacă n-am putea merge la Eilat în loc de Paris.

— E ca şi cum ai merge în străinătate, a argumentat el, doar că toată lumea vorbeşte ebraică.

Atunci s-a întâmplat, greşeala de o fracţiune de secundă pe care aveam s-o plătesc scump. Genul de greşeală care nu-ţi descompletează setul de

degete, e drept, însă îţi lasă o cicatrice emoţională care nu se mai vindecă niciodată.

— Ai auzit de Euro Disney? am întrebat eu pe un ton vesel, la limita isteriei.

— Euro… ce? a întrebat Lev. Ce-i aia?

Soţia mea a intervenit imediat cu instinctul ei de supravieţuire bine antrenat.

— A, nimic, a spus. E doar un loc care… ştii, e foarte departe şi e o prostie. Lasă, hai să ne uităm la nişte poze cu Turnul Eiffel pe Internet.

Dar Lev se însufleţise deja:

— Nu vreau să văd Eiffel. Vreau să văd poze cu locul de care-a zis tata.

În acea după-amiază, în timp ce băiatul era la cursul de capoeira, unde de doi ani îl învaţă cum să-şi lovească cu măiestrie colegii pe ritmuri braziliene, am abordat-o pe soţia mea şi i-am cerut iertare:

— Părea aşa de puţin încântat de excursie, n-am vrut decât să-l înveselesc.

— Ştiu, mi-a zis şi m-a îmbrăţişat cu drag. Nu-ţi face griji. Indiferent ce va trebui să îndurăm, nu va ţine mult. Oricât de groaznic va fi, nu e decât o mică zi din restul vieţilor noastre.

Două săptămâni mai târziu, într-o dimineaţă de duminică cenuşie şi ploioasă, iată-ne tremurând în piaţa din faţa a ceea ce acum se numeşte Disneyland Paris. Angajaţi trişti în uniforme vesele ne blocau fizic accesul la distracţii.

— Accesul nu este permis în acest moment decât celor cazaţi la Disney Hotel şi deţinătorilor de Paşaport Disney. Acesta se poate cumpăra de la casa de bilete, ne-a explicat unul dintre ei cu o voce guturală şi tânguioasă, ca a lui Amy Winehouse.

— Mi-e frig, s-a smiorcăit Lev. De ce nu ne lasă doamna să intrăm?

— Nu poate, i-am zis suflându-i nişte aer cald pe nas, într-o încercare jalnică de a-i topi mucii îngheţaţi care-i atârnau din nări.

— Dar copiii ăia au intrat, s-a jelit el, arătând spre un grup vesel de puşti care-şi fluturau Paşapoartele Mickey lucioase în faţa domnişoarei Winehouse. Ei de ce pot să intre şi eu nu?

Am încercat un răspuns nepotrivit de serios:

— Ţii minte când am vorbit astă-vară despre protestele sociale? Despre cum nu toată lumea are aceleaşi şanse?

— Îl vreau pe Mickey! s-a tânguit băiatul. Vreau să vorbesc cu Mickey despre asta. Dacă el şi cu Pluto ar şti ce-a făcut doamna aia, ne-ar lăsa să intrăm.

— Mickey şi Pluto nu există cu adevărat, i-am zis. Şi chiar dacă ar exista, cât de plauzibil ţi se pare ca un câine şi un şoarece să poată influenţa politica de maximizare a profitului a unui conglomerat de succes listat la bursă? Cel mai probabil, dacă Mickey ne-ar sări în ajutor, ar fi concediat în…

— Popcorn! a strigat băiatul. Vreau popcorn! De-ăla fosforescent în întuneric, cum mănâncă fata aia grasă de-acolo!

După două cutii de popcorn neobişnuit de lipicios care, mai târziu în acea seară, avea să se transforme în caca fosforescent, Winehouse ne-a lăsat să intrăm, alături de alte încă vreo mie de familii disperate, aşa că ne-am năpustit cu toţii spre diferitele distracţii. Soţia mea cea pacifistă, în dorinţa ei de a nu călca în picioare un bebeluş care plângea, s-a dat puţin deoparte, ceea ce ne-a costat douăzeci de minute în plus de aşteptare la caruselul Dumbo. Când ne aşezam la coadă, ea părea foarte scurtă. Aceasta este probabil adevărata lovitură de geniu a locului: abilitatea de a încolăci cozile în aşa fel încât să pară mereu scurte. În timp ce aşteptam, am citit pe iPhone câteva frânturi de informaţii despre Walt Disney. Site-ul web pe care mă aflam susţinea că, contrar legendei urbane, Disney nu a fost nazist, ci doar un antisemit obişnuit care-i ura pe comunişti şi nutrea o afecţiune exagerată faţă de germani.

Ici-colo, în labirintul complicat de cozi, erau nişte stâlpi de piatră ornamentali din care creşteau plante minuscule. Lev s-a plâns că pomii în miniatură put. La început i-am zis că i se pare, dar după ce am văzut un al treilea tată ţinându-şi fiul în dreptul stâlpului ca să facă pipi pe el, mi-am dat seama că acelaşi zeu care-i binecuvântase pe proiectanţii parcului cu o viziune arhitecturală transcendentală îl binecuvântase şi pe fiul meu cu simţuri ascuţite. Se încălzise puţin, iar mucii lui Lev reveniseră la starea lichidă. Soţia m-a trimis după şerveţele. În scurta mea excursie, am descoperit că orice poţi cumpăra cu bani se obţine uşor în parc, dar obiecte

nefolositoare precum băi, paie sau şerveţele sunt practic imposibil de găsit. Când m-am întors la familia mea, Lev se dădea deja jos vesel din caruselul Dumbo. A venit în fugă spre mine şi m-a îmbrăţişat.

— Tata! Mi-a plăcut!

Ca la un semnal, a apărut un Mickey Mouse uriaş care a început să discute cu vizitatorii.

— Spune-i lui Mickey, mi-a dat Lev indicaţii, că vrem să deschidem un Şekel Disney exact ca ăsta în Israel.

— Ce e un Şekel Disney? l-am întrebat.

— E ca aici, dar în loc să luăm euro de la oameni, o să luăm şekeli, mi-a explicat mogâldeaţa mea finanţistă.

Mickey s-a apropiat. Era atât de aproape acum, că-l puteam atinge. Am aruncat un „*Bonjour*“ în direcţia lui, sperând să sparg gheaţa. „Bine-aţi venit la Disneyland Paris!“, a răspuns Mickey, făcându-ne cu mâna îmbrăcată în mănuşa albă, cu patru degete.

al şaselea an

de la zero

Am un tată bun. Sunt norocos, ştiu. Nu toată lumea are un tată bun. Săptămâna trecută, l-am însoţit la spital pentru nişte analize mai degrabă de rutină, iar doctorii ne-au spus că o să moară. Are cancer în stadiu avansat la baza limbii. Genul care nu se vindecă. Cancerul îl mai vizitase pe tata şi cu câţiva ani în urmă. Doctorii au fost optimişti atunci, şi chiar l-a învins.

De data aceasta, doctorii au spus că ar exista câteva opţiuni. Putem să nu facem nimic şi tata ar muri în câteva săptămâni. Poate să facă chimioterapie şi, dacă funcţionează, i-ar mai adăuga câteva luni. Ar putea să-i ofere tratament cu radiaţii, dar sunt şanse mari ca acesta să-i facă mai mult rău. Sau ar putea să-l opereze şi să-i îndepărteze limba şi laringele. Operaţia e complicată, durează peste zece ore, iar dată fiind vârsta înaintată a tatei, doctorii nu o consideră o opţiune viabilă. Dar lui i-a surâs ideea.

— La vârsta mea, nu-mi mai trebuie limbă, doar ochi în cap şi o inimă care bate, i-a spus tinerei doctoriţe oncolog. Cel mai rău lucru care se poate întâmpla este ca, în loc să vă spun cât sunteţi de atrăgătoare, să trebuiască s-o scriu pe hârtie.

Doctoriţa a roşit.

— Nu doar pierderea vorbirii e problema, ci trauma produsă de operaţie, a zis. Suferinţa şi recuperarea în cazul în care supravieţuiţi. Vorbim aici de un declin considerabil al calităţii vieţii dumneavoastră.

— Iubesc viaţa. Tata i-a oferit zâmbetul lui încăpăţânat. Dacă e de bună calitate, excelent. Dacă nu, atunci nu e şi gata. Nu sunt mofturos.

În taxiul care ne-a dus acasă de la spital, tata m-a ţinut de mână ca şi cum aş fi avut din nou cinci ani şi ne pregăteam să traversăm o stradă aglomerată. Vorbea cu entuziasm despre diferitele opţiuni de tratament, asemenea unui antreprenor care discută noi oportunităţi de afaceri. Tata e

om de afaceri. Nu vreun magnat în costum cu vestă, doar un tip obişnuit căruia îi place să cumpere şi să vândă, iar dacă nu poate să cumpere sau să vândă, e dispus să dea sau să ia în chirie. Pentru el, afacerile sunt un mod de a întâlni oameni, de a comunica, de a pune lucrurile puţin în mişcare. Nu trebuie decât să-l trimiţi după un pachet de ţigări la chioşc, că în zece minute îi va vorbi tipului din spatele tejghelei despre un posibil parteneriat.

— Avem de-a face cu o situaţie ideală, a spus pe un ton perfect serios, în timp ce mă mângâia pe mână. Cel mai mult îmi place să iau decizii când am ajuns la fundul sacului. Iar situaţia de-acum e atât de *dreck*[24], încât nu pot decât să ies în câştig: cu chimioterapie, mor imediat; cu radiaţiile, fac cangrenă la falcă. În plus, toată lumea e sigură că nu voi supravieţui operaţiei, pentru că am optzeci şi trei de ani. Ştii câte terenuri am cumpărat eu în situaţii similare? Când proprietarul nu vrea să vândă, iar eu n-am un sfanţ în buzunar?

24. Gunoi, rahat (idiş).

— Ştiu, i-am zis.

Şi chiar ştiu.

Când aveam şapte ani, ne-am mutat. Vechiul nostru apartament era pe aceeaşi stradă, şi ne era drag tuturor, dar tata a insistat să ne mutăm într-unul mai mare. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, tata, părinţii lui şi alţi câţiva oameni au stat ascunşi într-o groapă în pământ, într-un oraş polonez, timp de aproape şase sute de zile. Groapa era atât de strâmtă, că nu puteau nici să stea în picioare, nici să se întindă, doar să stea în şezut. Când ruşii au eliberat regiunea, pe tata şi pe bunicii mei au trebuit să-i ducă pe braţe, pentru că nu se mai puteau deplasa. Li se atrofiaseră muşchii. Timpul petrecut în groapă l-a făcut foarte sensibil la chestiunea intimităţii. Faptul că fratele meu, sora mea şi cu mine creşteam în aceeaşi cameră îl înnebunea. Voia să ne mutăm într-un apartament unde am fi avut fiecare camera lui. Nouă, copiilor, ne plăcea de fapt să împărţim acelaşi dormitor, dar când îşi bagă tata o idee în cap, nu i-o mai scoţi.

Într-o sâmbătă, cu câteva săptămâni înainte să părăsim vechiul apartament, pe care îl vânduse deja, tata ne-a dus să vedem noua casă. Am făcut toţi duş şi ne-am îmbrăcat cu cele mai bune haine, deşi ştiam că nu ne

vom întâlni cu nimeni. Totuşi, nu se întâmplă în fiecare zi să mergi să-ţi vezi noul apartament.

Deşi clădirea fusese terminată, nu locuia nimeni în ea. După ce s-a asigurat că intraserăm toţi în lift, tata a apăsat butonul pentru etajul cinci. Era una dintre puţinele clădiri din cartier care aveau lift, iar scurta călătorie ne-a umplut de încântare. Tata a deschis uşa de metal a noului apartament şi a început să ne arate camerele. Întâi odăile copiilor, apoi dormitorul mare, iar în final sufrageria şi balconul imens. Priveliştea era uluitoare, şi toţi, în special tata, eram fermecaţi de palatul magic care avea să fie noua noastră casă.

— Ai mai văzut vreodată aşa privelişte? a zis el, îmbrăţişând-o pe mama şi arătând spre dealul înverzit care se vedea de la fereastra sufrageriei.

— Nu, a răspuns mama fără pic de entuziasm.

— Atunci de unde privirea asta acră? a întrebat-o tata.

— Pentru că nu sunt podele, i-a şoptit mama şi s-a uitat la mizeria de pe jos şi la ţevile de metal expuse sub picioare noastre.

Abia atunci m-am uitat în jos şi am văzut, împreună cu sora şi fratele meu, ce văzuse mama. Sigur, observaserăm cu toţii mai devreme lipsa podelelor, dar, cumva, cu tot entuziasmul şi agitaţia tatei, nu-i dăduserăm prea mare importanţă. Tata privea şi el în jos acum.

— Îmi pare rău, a spus. N-au mai fost bani.

— După ce ne mutăm, va trebui să spăl podelele, a zis mama pe tonul ei cel mai obişnuit. Gresie ştiu să spăl, nisip, nu.

— Ai dreptate, a zis tata şi a încercat s-o îmbrăţişeze.

— Cu dreptatea n-o să curăţ casa, a spus ea.

— Bine, bine, a spus tata. Dacă mă slăbeşti un pic cu asta şi mă laşi să mă gândesc în linişte un minut, găsesc eu o soluţie. Ştii, nu?

Mama a dat din cap deloc convinsă. La coborâre, călătoria cu liftul a fost mai puţin voioasă.

Câteva săptămâni mai târziu, când ne-am mutat în noul apartament, podelele erau acoperite în întregime cu plăci de gresie, în fiecare cameră de o altă culoare. În Israelul socialist de la începutul anilor ’70, nu exista decât un tip de gresie – de culoarea susanului –, iar podele colorate ca în apartamentul nostru – roşu, negru şi maro – nu mai văzuserăm nicăieri.

— Vezi? Tata a sărutat-o pe mama pe frunte cu mândrie. Ţi-am zis eu că găsesc o soluţie.

Nu am aflat exact care a fost soluţia decât o lună mai târziu. Eram singur acasă, făceam duş, când în baie a intrat un domn cu păr grizonant, îmbrăcat într-o cămaşă albă elegantă, însoţit de un cuplu de tineri.

— Aceasta este gresia noastră „roşu vulcanic“. Direct din Italia, a spus el arătând spre podea.

Femeia a fost prima care m-a observat, gol şi săpunit, uitându-mă la ei. Cei trei s-au scuzat rapid şi au ieşit din baie.

În seara aceea, la cină, când am spus tuturor ce mi se-ntâmplase, tata ne-a dezvăluit secretul său. Fiindcă nu avusese bani să plătească pentru podele, făcuse o înţelegere cu firma care vindea gresie: ei îi dădeau plăcile gratuit, iar tata îi lăsa să folosească apartamentul nostru pentru vizionări.

Taxiul ajunsese deja în dreptul clădirii unde locuiau părinţii mei, iar când am coborât, tata mă ţinea încă de mână.

— Exact aşa-mi place mie să iau deciziile, când nu e nimic de pierdut şi totul de câştigat, a repetat el.

Am deschis uşa apartamentului şi am fost întâmpinaţi de un miros plăcut, familiar; sute de plăci de gresie colorate; şi o singură speranţă puternică. Cine ştie? Poate şi de data asta, viaţa şi tata ne vor surprinde cu încă o afacere bună şi neaşteptată.

petrecere în pijamale

Iată un fapt interesant, pe care l-am aflat de-a lungul anilor, despre personalitatea mea nevrotică: când vine vorba să-mi iau un angajament, există o corelaţie inversă între proximitatea datei unei solicitări şi disponibilitatea mea de a o onora. Aşadar, pot, de exemplu, să refuz solicitarea modestă a soţiei mele de a-i face un ceai azi, în schimb voi accepta cu generozitate să fac cumpărăturile mâine. Nu am nici o problemă să mă ofer ca, de azi într-o lună, să ajut o rudă îndepărtată să se mute într-un apartament nou; iar dacă e vorba de ceva planificat peste şase luni, m-aş oferi chiar să mă lupt în pielea goală cu un urs polar. Singura mare problemă cu această trăsătură de caracter este că timpul curge înainte şi, până la urmă, când te pomeneşti dârdâind de frig undeva în tundra arctică faţă în faţă cu un urs cu blana albă şi colţii rânjiţi, nu poţi să nu te întrebi dacă n-ar fi fost mai bine să refuzi pur şi simplu cu jumătate de an în urmă.

În timpul ultimei mele călătorii în Zagreb, Croaţia, pentru a participa la un festival al scriitorilor, nu m-am pomenit luptându-mă corp la corp cu vreun urs polar, dar nici departe nu am fost. Pe drum spre hotel, în timp ce treceam în revistă programul împreună cu Roman, organizatorul festivalului, acesta mi-a aruncat cu nonşalanţă următoarea remarcă: „Şi sper că nu ai uitat că ai fost de acord să participi la un proiect cultural al nostru şi să dormi în noaptea asta într-un muzeu din oraş“. De fapt, uitasem cu totul sau, mai exact, îmi reprimasem complet această amintire. Mai târziu însă, la hotel, am văzut că primisem un email cu şapte luni în urmă în care mă întrebau dacă, în timpul festivalului, aş fi dispus să petrec o noapte în Muzeul de Artă Contemporană din Zagreb şi apoi să scriu despre această experienţă. Răspunsul meu n-avea decât trei cuvinte scurte: De ce nu?

Acum însă, stau în camera mea de hotel plăcută şi confortabilă şi mă imaginez încuiat într-un muzeu cufundat în beznă, întins pe o sculptură din metal, ruginită şi plină de protuberanţe, intitulată ceva de genul *Iugoslavia, o ţară divizată*, acoperit cu o draperie roasă pe care am smuls-o de la intrarea în garderobă, şi-mi răsare în minte întrebarea opusă: De ce da?

După evenimentul literar, stau cu ceilalţi participanţi în jurul unei mese de lemn, într-un bar din oraş. E aproape miezul nopţii când Carla, asistenta lui Roman, îmi spune că e timpul să le zic noapte bună celorlalţi. Trebuie să merg la muzeu. Scriitorii, unii dintre ei piliţi, se ridică şi-şi iau rămas-bun de la mine într-un mod mai degrabă dramatic. Vânjosul poet basc mă îmbrăţişează strâns şi spune: „Sper să ne vedem mâine“; o traducătoare germană îşi şterge o lacrimă după ce dă mâna cu mine, ori poate doar îşi aranjează lentila de contact.

Paznicul de noapte al muzeului nu ştie o boabă engleză, darămite de ebraică. Mă conduce printr-o serie de coridoare întunecoase până la un lift lateral care ne duce la etajul întâi, unde se află o cameră frumoasă, spaţioasă, iar în mijlocul ei, un pat făcut cu grijă. Face un gest pe care îl interpretez drept o invitaţie de a mă plimba în voie prin muzeu. Îi mulţumesc dând din cap.

Imediat ce pleacă paznicul, mă bag în pat şi încerc să adorm. Încă nu mi-am revenit după zborul foarte matinal, iar berile băute după eveniment nu m-au ajutat cine ştie ce să rămân treaz. Ochii încep să mi se închidă, însă o altă parte din creier refuză să se supună. De câte ori voi avea ocazia în viaţa mea să mă plimb printr-un muzeu gol? Ar fi păcat să nu dau o tură. Mă ridic din pat, îmi pun pantofii şi iau liftul până la parter. Muzeul nu e foarte mare, însă mi-e greu să mă orientez în semiîntuneric. Trec pe lângă picturi şi sculpturi şi încerc să le memorez pentru a le folosi ca repere către liftul care mă va duce înapoi la patul meu confortabil. În câteva minute, teama şi oboseala încep să dispară, şi reuşesc să văd lucrările expuse nu doar ca pe o serie de repere, ci şi ca pe nişte opere de artă. Mă pomenesc umblând în cerc prin săli. Mă întorc mereu în acelaşi punct. Mă aşez pe podea în faţa fotografiei imense a unei fete superbe a cărei privire pare să mă sfredelească. Cuvintele mâzgălite de-a latul pozei citează textul scris cu

spray de un soldat olandez necunoscut, membru al forţelor de protecţie ale ONU trimise în Bosnia în 1994:

No Teeth…?
A Mustache…? Smel like shit…?
Bosnian Girl![25]

25. În engleză, cu greşeli de ortografie: „Fără dinţi…? Mustaş…? Miros rahat…? O bosniacă!“

Impactul puternic al lucrării mă trimite cu gândul la ceva ce am auzit în acea după-amiază, într-o cafenea de pe o străduţă lăturalnică a Zagrebului. Un chelner mi-a spus că, în timpul războiului, celor care intrau în cafenea le venea greu să aleagă cuvântul potrivit pentru a comanda cafea. Cuvântul „cafea“, mi-a explicat, e diferit în croată, bosniacă şi sârbă, şi orice opţiune nevinovată pentru un cuvânt sau altul purta conotaţii politice ameninţătoare. „Ca să nu aibă probleme“, mi-a zis chelnerul, „oamenii au început să comande espresso, un cuvânt italian neutru, aşa că, peste noapte, aici n-am mai servit cafea, doar espresso“.

Cum stau în faţa tabloului şi mă gândesc la cuvinte, la xenofobia şi ura din locul de unde vin şi din locul în care mă aflu, observ că tocmai răsare soarele. Noaptea s-a terminat, iar eu nu am apucat să mă bucur de luxul patului moale pregătit de paznic.

Mă ridic de unde şezusem, într-un colţ al încăperii, şi-mi iau rămas-bun de la fata frumoasă din imagine. La lumina zilei, e şi mai frumoasă. E deja ora opt; mă îndrept spre ieşire în timp ce primii vizitatori, cu ghiduri ale oraşului în mână, încep să intre.

băieţii nu plâng

Fiul meu, Lev, reclamă că nu m-a văzut niciodată plângând. Şi-a văzut mama plângând de câteva ori, mai ales când îi citea o poveste cu final trist. Şi-a văzut şi bunica plângând o dată, când, la aniversarea de la trei ani, i-a spus că dorinţa lui este ca bunicul să se facă bine. Şi-a văzut chiar şi educatoarea de la grădiniţă plângând, când a primit un telefon şi a aflat că bunicul ei murise. Eu sunt singurul pe care nu l-a văzut plângând niciodată. Iar treaba asta mă face să mă simt prost.

Există multe lucruri pe care părinţii ar trebui să ştie să le facă şi la care eu nu mă prea pricep. Grădiniţa lui Lev e plină de taţi gata să-şi scoată cutia cu unelte din portbagajul maşinii de câte ori se strică ceva şi să repare leagăne şi ţevi de apă fără măcar să transpire. Tatăl fiului meu este singurul care nu scoate niciodată o cutie cu unelte din portbagajul maşinii, pentru că nu are nici cutie cu unelte, nici maşină. Şi chiar dacă ar fi avut, n-ar fi ştiut cum să repare ceva. Te-ai aştepta ca un astfel de tată – fără abilităţi tehnice, un artist – să ştie măcar să plângă.

— Nu sunt supărat pe tine că nu plângi, spune Lev punându-şi mânuţa pe braţul meu ca şi cum mi-ar simţi disconfortul, vreau doar să înţeleg de ce. De ce mama plânge şi tu nu.

Îi spun lui Lev că la vârsta lui totul mă făcea să plâng: filme, poveşti, chiar şi viaţa. Toţi cerşetorii de pe stradă, toate pisicile călcate de maşini şi toţi papucii tociţi mă făceau să izbucnesc în lacrimi. Cei din jur considerau că e o problemă, iar de ziua mea mi-au adus o carte pentru copii care ar fi trebuit să-i înveţe pe puşti să nu plângă. Protagonistul cărţii plângea mult, până când şi-a făcut un prieten imaginar care i-a sugerat ca de fiecare dată când simţea că-i dau lacrimile, să le folosească drept combustibil pentru altceva: să cânte un cântec, să dea cu piciorul într-o minge, să danseze

puţin. Am citit cartea poate de cincizeci de ori şi am exersat ce scria acolo iar şi iar, până când, într-un final, am ajuns aşa de priceput la a nu plânge, încât a devenit ceva firesc. Iar acum m-am obişnuit atât de mult cu asta, că nu mai ştiu să mă opresc.

— Deci când erai mic, întreabă Lev, de câte ori îţi venea să plângi, cântai?

— Nu, recunosc fără tragere de inimă, nu ştiu să cânt. Aşa că de cele mai multe ori când simţeam că-mi dau lacrimile, loveam pe cineva.

— Ce ciudat, spune Lev pe un ton gânditor, eu de obicei lovesc pe cineva când sunt vesel.

Consider că e momentul potrivit să mă duc la frigider şi să aduc nişte beţişoare de brânză. Stăm în sufragerie ronţăind în tăcere. Tată şi fiu. Doi masculi. Dacă aţi bate la uşă şi ne-aţi ruga frumos, v-am oferi un beţişor de brânză, dar dacă aţi face altceva în schimb, ceva care ne-ar întrista, ori ne-ar înveseli, probabil aţi ieşi puţin şifonaţi.

accident

— Treizeci de ani de taximetrie, îmi spune tipul mărunţel de la volan, treizeci de ani şi nici un accident.

E aproape o oră de când m-am urcat în taxiul său în Beern-Şeba, şi nu i-a tăcut gura o clipă. În alte circumstanţe, i-aş fi spus să tacă, dar azi nu am energia necesară. În alte circumstanţe, n-aş pune la bătaie 350 de şekeli să iau taxiul până la Tel Aviv. Aş lua trenul. Dar azi simt că trebuie să ajung acasă cât de repede posibil. Ca o îngheţată pe băţ care se topeşte şi trebuie să se întoarcă în congelator, ca un telefon mobil care trebuie urgent încărcat.

Mi-am petrecut noaptea trecută la spitalul Ichilov cu soţia. A pierdut sarcina şi avea o hemoragie masivă. Am crezut că va fi totul în regulă, până când a leşinat. Abia când am ajuns la Urgenţe, ne-au spus că viaţa ei era în pericol şi i-au făcut o transfuzie cu sânge, sfârşitul perfect al unei săptămâni în care eu şi părinţii mei am aflat de la doctorii tatei că-i recidivase cancerul de la baza limbii.

Taximetristul repetă a suta oară că în treizeci de ani nu a făcut nici măcar un accident şi că, dintr-odată, acum cinci zile, maşina lui „a pupat“ bara de protecţie a maşinii din faţă, care mergea cu 50 la oră. Au oprit să verifice ce s-a întâmplat şi a văzut că, în afară de o zgârietură pe partea stângă a barei, cealaltă maşină nu suferise chiar nici o pagubă. I-a oferit şoferului două sute de şekeli pe loc, dar acesta a insistat să facă schimb de date ale asigurării maşinilor. A doua zi, şoferul, un rus, l-a rugat să vină la un service, şi împreună cu proprietarul – probabil un prieten – i-au arătat bara îndoită dintr-un capăt în altul şi i-au zis că paguba costă două mii de şekeli. Taximetristul a refuzat să plătească, iar compania de asigurări a tipului îl dădea acum în judecată.

— Nu vă faceţi griji, va fi bine, îi zic, în speranţa că vorbele mele îl vor face să tacă din gură un minut.

— Cum va fi bine? se plânge. O să-şi bată joc de mine. Nenorociţii ăia o să mă stoarcă de bani. Nu vedeţi cât e de nedrept? De cinci zile nu dorm. Înţelegeţi ce zic?

— Nu vă mai gândiţi la asta, îi sugerez. Gândiţi-vă la alte lucruri din viaţa dumneavoastră. Lucruri vesele.

— Nu pot – taximetristul geme şi face o grimasă –, pur şi simplu nu pot.

— Atunci nu-mi mai vorbiţi mie despre asta, îi zic. Frământaţi-vă şi chinuiţi-vă în continuare, dar nu-mi mai spuneţi mie, OK?

— Nu e vorba de bani, continuă şoferul de taxi, credeţi-mă. Nedreptatea mă omoară.

— Tăceţi odată, îi spun într-un final pierzându-mi răbdarea, tăceţi măcar un minut.

— Dar de ce strigaţi? întreabă taximetristul jignit. Sunt om bătrân. Nu e frumos.

— Strig pentru că tatăl meu o să moară dacă nu-i taie limba din gură, continui eu să strig, strig pentru că soţia mea e în spital după ce a pierdut sarcina.

Şoferul tace pentru prima oară de când m-am urcat în taxiul lui, şi dintr-odată eu sunt cel care nu mai poate opri şuvoiul de cuvinte.

— Hai să facem o înţelegere, îi zic. Duceţi-mă la un bancomat şi eu scot două mii de şekeli şi vi-i dau. În schimb, tatăl dumitale va fi cel căruia trebuie să i se taie limba şi soţia dumitale se va afla pe un pat de spital, făcându-i-se transfuzie după o pierdere de sarcină.

Şoferul tace în continuare. Şi la fel fac şi eu. Mă simt puţin prost pentru că am ţipat la el, dar nu suficient cât să-mi cer scuze. Ca să-i evit privirea, mă uit pe geam. Indicatorul pe lângă care trecem arată „Rosh Ha’ayin“ şi-mi dau seama că am ratat ieşirea către Tel Aviv. Îl anunţ politicos sau ţip la el furios, nu-mi mai amintesc. Îmi spune să nu-mi fac griji. Nu ştie pe unde s-o ia, dar într-un minut o să afle.

Câteva secunde mai târziu, opreşte pe banda dreaptă a şoselei în speranţa că va convinge un alt şofer să oprească. Dă să coboare din taxi ca să întrebe cum se ajunge la Tel Aviv.

— O să ne omorâţi pe amândoi, îi zic. Nu puteţi opri aici.

— De treizeci de ani sunt taximetrist, îmi aruncă în timp ce iese din taxi, treizeci de ani şi nici un accident.

Rămas singur în maşină, simt că îmi dau lacrimile. Nu vreau să plâng. Vreau să fiu optimist, ca tata. Soţia mea e bine acum şi avem deja un fiu minunat. Tata a supravieţuit Holocaustului şi a ajuns la vârsta de optzeci şi trei de ani. Paharul nu e pe jumătate plin, ci dă pe dinafară. Nu vreau să plâng. Nu în taxiul ăsta. Lacrimile s-au adunat şi vor începe numaidecât să curgă. Brusc, aud o bubuitură şi sunet de geamuri sparte. Lumea se face bucăţi în jurul meu. O maşină argintie derapează pe banda alăturată, complet zdrobită. Şi taxiul se mişcă. Dar nu pe pământ. Zboară pe deasupra pământului către zidul de beton de pe marginea şoselei. După ce-l loveşte, încă o bubuitură. Încă o maşină a lovit pesemne taxiul.

În ambulanţă, paramedicul care poartă o *yarmulke* pe cap îmi spune că am fost foarte norocos. Aşa un accident fără morţi e un miracol.

— Imediat cum te externează, îmi zice, trebuie să dai fuga la prima sinagogă şi să aduci mulţumiri pentru că eşti încă în viaţă.

Îmi sună telefonul mobil. E tata. Mă sună doar ca să afle cum a fost ziua la universitate şi dacă cel mic a adormit deja. Îi spun că cel mic doarme şi că am avut o zi foarte bună la universitate. Iar Shira, soţia mea, e şi ea bine. Tocmai a intrat la duş.

— Ce-i zgomotul ăla? mă întreabă.

— Sirena unei ambulanţe, îi zic. Tocmai a trecut una pe strada noastră.

Acum cinci ani, când eram în Sicilia cu soţia şi bebeluşul nostru, l-am sunat pe tata să văd ce mai face. Mi-a zis că totul e bine. Pe fundal, o voce îl chema printr-un difuzor pe dr Shalman în sala de operaţii.

— Unde eşti? l-am întrebat.

— La supermarket, mi-a zis tata fără să ezite o secundă. Anunţă prin difuzor că cineva şi-a pierdut poşeta.

Părea atât de convingător când a spus-o. Atât de sigur pe el şi vesel.

— De ce plângi? mă-ntreabă tata acum la telefon.

— Nu-i nimic, îi spun, în timp ce ambulanţa opreşte la Primiri Urgenţe şi paramedicul deschide cu zgomot uşile maşinii. Zău, nu-i nimic.

o mustaţă pentru fiul meu

Înainte ca Lev să împlinească şase ani, l-am întrebat dacă vrea să facem ceva special de ziua lui. Ne-a privit şi pe mine, şi pe soţia mea uşor suspicios şi ne-a întrebat de ce trebuie să facem ceva special. I-am zis că nu trebuie, dar că de obicei oamenii fac lucruri speciale de ziua lor de naştere, pentru că e o zi specială. Dacă Lev îşi dorea ceva anume, i-am explicat, cum ar fi să decorăm casa, să facem o prăjitură sau să mergem undeva unde nu mergem de obicei, eu şi mama lui am fi bucuroşi s-o facem. Iar dacă nu, ne putem petrece ziua în mod obişnuit. Cum voia el. Lev m-a privit atent câteva secunde şi a zis:

— Vreau să faci ceva special cu faţa ta.

Şi aşa a apărut mustaţa.

Mustaţa e o creatură păroasă şi misterioasă, mult mai enigmatică decât sora ei mai miţoasă, barba, a cărei conotaţie este clar una de suferinţă (doliu, îmbrăţişarea religiei, naufragiul pe o insulă pustie). Mustaţa e mai degrabă asociată cu *Shaft*[26], Burt Reynolds, staruri porno germane, Omar Sharif şi Bashar al-Assad – pe scurt, anii ’70 şi arabi. Aşa că în loc de: „Ce mai faci?“, „Ce-ţi mai face familia?“ sau „Lucrezi la ceva nou?“, o veche cunoştinţă care îţi vede pentru prima dată mustaţa te va întreba în mod firesc: „Ce-i cu mustaţa asta?“

26. Film american lansat în 1971, un exemplu clasic al genului *blaxploitation* (filme făcute special pentru a fi pe placul publicului urban de culoare), al cărui protagonist, detectivul Shaft, poartă mustaţă.

Momentul în care a apărut mustaţa mea – la zece zile de când soţia mea a pierdut sarcina, la o săptămână după ce m-am rănit la spate într-un accident de maşină şi la două săptămâni după ce tatăl meu a aflat că are cancer neoperabil – nu putea fi mai nimerit. În loc să vorbesc despre chimioterapia

tatei sau spitalizarea soţiei, am putut să deviez întreaga discuţie către micul desiş de păr facial care-mi creştea deasupra buzei superioare. Şi de câte ori cineva mă întreba: „Ce-i cu mustaţa asta?“, aveam răspunsul perfect, care era chiar şi adevărat în mare: „E pentru băiat“.

Mustaţa nu e doar un foarte bun mijloc de a distrage atenţia; este şi un mod excelent de a sparge gheaţa. E uimitor câţi oameni care văd o mustaţă nouă în mij-locul unei feţe familiare se grăbesc să împărtăşească propriile poveşti despre mustăţi. Aşa am aflat că acupuncturistul care îmi tratează spatele proaspăt accidentat a fost ofiţer într-o unitate de elită a Forţelor de Apărare Israeliene şi că, în acest context, a fost nevoit să-şi deseneze o mustaţă pe faţă.

— Pare o glumă, mi-a zis, dar am mers odată într-o operaţiune sub acoperire, deghizaţi ca arabi, şi ne-au zis că cele mai importante două lucruri sunt mustaţa şi pantofii. Dacă ai o mustaţă respectabilă şi pantofii potriviţi, vei fi luat drept arab chiar dacă părinţii tăi sunt din Polonia.

Îşi amintea bine operaţiunea. Era în Liban, era iarnă şi se deplasau în câmp deschis. Au reperat undeva în depărtare un bărbat cu eşarfă *keffiyeh*, care se apropia de ei. Purta o armă în bandulieră. S-au lăsat la pământ. Aveau ordine clare: dacă întâlneau o persoană cu kalaşnikov, trebuiau să tragă imediat; dacă avea puşcă de vânătoare, era probabil doar un cioban.

Acupuncturistul meu i-a auzit pe cei doi trăgători de elită din unitatea sa certându-se prin walkie-talkie. Unul din ei susţinea că-şi dă seama după pat că era un kalaşnikov de provenienţă chinezească. Celălalt zicea că e prea lung ca să fie un kalaşnikov – după el, era o puşcă veche, nu una automată. Bărbatul se apropia. Primul trăgător tot insista să i se dea permisiunea să tragă. Celălalt nu spunea nimic. Acupuncturistul meu stătea acolo întins pe burtă, transpirat tot, un băiat de douăzeci de ani cu binoclu şi mustaţă desenată pe faţă, fără să ştie ce să facă. Locotenentul i-a şoptit la ureche că, dacă era într-adevăr un terorist, trebuiau să tragă înainte să fie văzuţi.

Chiar atunci, bărbatul care până atunci înaintase spre ei s-a oprit, s-a întors şi s-a uşurat. Acupuncturistul meu a văzut clar prin binoclu că ducea o umbrelă mare.

— Gata, am terminat, a spus acupuncturistul extrăgând ultimul ac din umărul meu stâng. Vă puteţi îmbrăca.

După ce mi-am încheiat toţi nasturii cămăşii şi m-am privit în oglindă, mustaţa reflectată părea complet ireală, exact ca povestea pe care tocmai o auzisem. Povestea unui puşti cu o mâzgălitură care aducea a mustaţă, care aproape a omorât un om cu o umbrelă care aducea a puşcă, într-o operaţiune secretă care aducea a război. A doua zi după aniversarea lui Lev, îmi voi rade totuşi mustaţa. Realitatea de aici e şi aşa suficient de derutantă.

dragoste la primul whisky

Acum cinci ani, părinţii mei au sărbătorit patruzeci şi nouă de ani de la căsătorie în circumstanţe relativ dureroase, tata participând la masa festivă cu fălcile umflate şi cu privirea vinovată a cuiva care şi-a ascuns nişte alune în gură.

— De când şi-a făcut implantul dentar seamănă cu o veveriţă care pune ceva la cale, a zis mama cu ceva mai multă maliţiozitate. Dar doctorul ne-a promis că-i trece într-o săptămână.

— Îşi permite să vorbească aşa, a pus-o tata la punct, pentru că ştie că acum nu pot s-o muşc. Dar nu-ţi face griji, *mamele*[27]. Noi, veveriţele, avem o memorie bună.

27. Mămică (idiş).

Şi, în sprijinul acestei afirmaţii, tata s-a întors în timp cincizeci de ani ca să ne povestească mie şi soţiei cum a cunoscut-o pe mama.

Tata avea douăzeci şi nouă de ani pe atunci şi făcea instalaţii electrice pentru clădiri. De fiecare dată când termina o lucrare, ieşea în oraş şi-şi cheltuia salariul chefuind două săptămâni, urmate de două zile petrecute în pat ca să-şi revină, după care se apuca de altă lucrare. Într-una dintre ieşirile lui, s-a dus cu mai mulţi prieteni la un restaurant românesc de pe plaja din Tel Aviv. Mâncarea n-a fost grozavă, dar tăria era bună, iar trupa de ţigani care cânta acolo era nemaipomenită. Tata a rămas să-i asculte pe muzicanţi şi cântecele lor de jale mult după ce prietenii lui se prăbuşiseră şi fuseseră duşi acasă. Chiar şi după ce au plecat ultimii meseni, iar proprietarul în vârstă a insistat să închidă, tatăl meu a refuzat să se despartă de trupă şi, cu ajutorul câtorva complimente şi al banilor, a reuşit să-i convingă pe ţigani să fie orchestra lui personală în noaptea aceea. Mergeau în urma lui pe promenada plajei, cântând cu foc. La un moment dat, beat fiind, tata a simţit

o nevoie incontrolabilă să urineze, aşa că şi-a rugat formaţia personală să cânte o melodie veselă, potrivită pentru asemenea evenimente osmotice. După care s-a îndreptat spre primul zid ca să facă ceea ce fac oamenii după ce au băut prea mult.

— Totul era exact cum trebuie, a spus cu un zâmbet între fălcile de veveriţă, muzica, peisajul, briza uşoară a mării.

Câteva minute mai târziu, euforia i-a fost întreruptă de o maşină a poliţiei chemată să-l aresteze pe tata pentru tulburarea ordinii publice şi pentru demonstraţie fără autorizaţie. S-a dovedit că alesese să urineze pe zidul vestic al ambasadei Franţei, iar agenţii de pază au crezut că bărbatul care urinează acompaniat de o formaţie de muzicanţi ţigani veseli constituie o formă de protest politic creativ. N-au stat pe gânduri şi au chemat poliţia. Poliţiştii l-au împins pe tata, altminteri foarte cooperant, în spatele maşinii. Bancheta era moale şi confortabilă, iar după o noapte lungă s-a bucurat de ocazia de a trage un pui de somn. Spre deosebire de el, ţiganii erau treji şi s-au opus arestării, protestând vehement că nu făcuseră nimic ilegal. Poliţia a încercat să-i bage în maşină, iar în încăierare maimuţa de companie a unuia dintre muzicanţi l-a muşcat pe ofiţerul-şef. Urletul asurzitor al acestuia l-a trezit pe tata, care, ca orice persoană curioasă, a ieşit din maşină să vadă ce se întâmplă. Afară a dat de poliţiştii şi ţiganii prinşi într-o încleştare uşor comică, în timp ce în spatele lor câţiva trecători curioşi se opriseră să privească neobişnuitul spectacol. Printre ei se afla o roşcată frumoasă. Chiar şi prin ceaţa alcoolului, tata şi-a dat seama că era cea mai frumoasă femeie pe care o văzuse vreodată. Şi-a scos carnetul de electrician din buzunar, a luat creionul pe care-l ţinea mereu după ureche, gata de acţiune, s-a dus la mama, s-a prezentat drept inspectorul Efraim Keret şi a întrebat-o dacă a fost martoră la incident. Speriată, mama i-a zis că abia ajunsese acolo, dar tata a insistat că trebuie să-i noteze datele personale pentru a o interoga mai târziu. Mama i-a dat adresa ei, iar până să apuce inspectorul Efraim să mai zică ceva, doi poliţişti furioşi au sărit pe el, i-au pus cătuşele şi l-au târât la maşină.

— Ţinem legătura, i-a strigat el mamei din maşina în mişcare, cu optimismul său caracteristic.

Mama s-a dus acasă tremurând de frică şi i-a spus colegei de apartament că un criminal în serie reuşise să-i smulgă cu viclenie adresa lor. A doua zi, tata a apărut la uşa mamei, treaz şi cu un buchet de flori. Ea a refuzat să-i deschidă. O săptămână mai târziu, au mers la un film, iar un an mai târziu s-au căsătorit.

Au trecut cincizeci de ani de atunci. Inspectorul Efraim Keret nu mai lucrează în branşa electricienilor, iar mama nu a mai avut de multă vreme colegă de apartament. Dar la ocazii speciale cum sunt aniversările, tata scoate în continuare din dulap o sticlă specială de whisky, acelaşi pe care îl serveau în restaurantul românesc, acum de mult dispărut, şi ne toarnă fiecăruia un păhărel.

— Când doctorul a zis doar lichide în prima săptămână, s-a referit la supă, nu la asta, îmi şopteşte mama în timp ce ciocnim cu toţii.

— Ai grijă, *mamele*, aud tot, a spus tata umplându-şi golul dintre fălcile umflate cu o gură de whisky. Şi peste încă zece zile, voi avea voie să muşc din nou.

În taxi, plecând de la părinţii mei, soţia îmi spune că modul în care s-au cunoscut cuplurile pare să conţină un indiciu despre cum îşi vor trăi viaţa împreună.

— Părinţii tăi, mi-a zis, s-au cunoscut în condiţii pitoreşti, extreme, iar viaţa lor împreună a semănat în continuare cu un carnaval.

— Şi noi? o întreb.

M-am îndrăgostit de soţia mea într-un club de noapte. Ea sosea, iar eu mă pregăteam să plec. Ne ştiam doar foarte superficial până atunci.

— Tocmai plecam, i-am strigat eu, încercând să mă fac auzit peste zgomotul muzicii când ne-am ciocnit în apropierea uşii. Mă trezesc devreme mâine dimineaţă.

— Sărută-mă, mi-a strigat ea înapoi.

Am înţepenit. N-o cunoşteam foarte bine, mereu mi se păruse însă foarte timidă, iar cererea era complet neaşteptată.

— Poate că mai stau puţin, i-am zis.

O săptămână mai târziu, am devenit un cuplu. O lună mai târziu, i-am spus că acel „Sărută-mă!“ rostit de ea în club a fost lucrul cel mai îndrăzneţ pe care l-am auzit vreodată de la o fată. M-a privit şi mi-a zâmbit.

— De fapt, ţi-am zis că n-o să reuşeşti să găseşti un taxi, mi-a explicat.

Ce bine că am auzit greşit.

— Noi? Soţia mea a reflectat o clipă în taxi. Şi noi suntem la fel cum ne-am cunoscut. Viaţa noastră e una, iar tu o reinventezi tot timpul ca să pară mult mai interesantă. Doar cu asta se ocupă scriitorii, nu?

Am dat din umeri simţindu-mă puţin pus la punct.

— Nu că m-aş plânge, a spus soţia mea sărutându-mă. În comparaţie cu tradiţia familiei tale de a urina în stare de ebrietate pe zidul ambasadelor, pot spune că eu am scăpat ieftin.

al şaptelea an

shiva

Într-o dimineaţă, fratele bunicii mele s-a hotărât să nu mai fie credincios. Şi-a ras barba, şi-a tăiat perciunii, şi-a dat jos *yarmulke*, şi-a făcut bagajul, hotărât să-şi părăsească oraşul natal, Baranovichi, şi să înceapă o viaţă nouă. Rabinul din oraş, considerat un geniu al Talmudului, a cerut să se întâlnească cu el înainte de a pleca. Întâlnirea dintre Avraham, fratele bunicii, şi rabinul a fost scurtă şi nu tocmai plăcută. Rabinul ştia cât de înzestrat era Avraham pentru studiul Torei şi a fost profund dezamăgit de decizia acestuia de a abandona religia. Dar nu i-a spus asta lui Avraham; tot ce a făcut a fost să-i arunce o privire sfredelitoare şi să-i promită că nu va muri înainte să se întoarcă la învăţăturile Torei. La momentul respectiv, nu a reieşit clar dacă era o binecuvântare sau o ameninţare, dar cuvintele au fost pronunţate cu atâta convingere, că Avraham nu le-a uitat niciodată.

Aud povestea în timp ce ţinem *shiva* pentru tatăl meu. Fratele meu mai mare stă la dreapta mea, iar sora mea e aşezată pe un taburet scund în stânga. I-am oferit scaunul meu comod, dar m-a refuzat. Conform obiceiurilor legate de doliu la evrei, pe care sora mea foarte credincioasă le urmează cu stricteţe, familia decedatului trebuie să stea pe scaune mai scunde decât cele pe care stau cei veniţi să-şi prezinte condoleanţele. Vizavi de noi stă o rudă îndepărtată, din oraşul ultraconservator Bnei Brak, şi asemenea multor altora care au venit să ne viziteze în perioada de *shiva*, ne oferă nu doar puţină alinare, ci şi o poveste complet nouă despre tata. E uimitor câte faţete a avut acest om, în afara celor pe care i le-am cunoscut când era în viaţă. Nu mai puţin uimitor e faptul că nişte oameni complet necunoscuţi, pe care nu i-am mai întâlnit, sunt cei care mă apropie şi mai mult de tata, chiar şi acum, când nu mai este.

Ruda foarte credincioasă din Bnei Brak nu mănâncă şi nu bea nimic în casa noastră cât ţine *shiva*, refuzând până şi un pahar cu apă. Nu întreb de ce, dar mi-e destul de limpede că nu are încredere totală în noi când vine vorba de *kaşrut*[28]. Nu face decât să ne spună povestea. Ca şi cum ar fi venit aici ca mesager, să depună încă o poveste cu tata pe pragul casei noastre, să ne ofere câteva cuvinte reţinute de consolare şi să plece. Dar înainte de a pleca trebuie să termine de spus povestea.

28. Ansamblul de reguli religioase iudaice legate de alimentaţie, de utilizarea obiectelor rituale etc.

Unde rămăsesem deci? La întâlnirea dintre Avraham şi rabin. Mulţi ani după ce Avraham, fratele bunicii, părăsise ieşiva din Polonia, emigrase în Israel şi se alăturase unui kibuţ, s-a pomenit în mijlocul unui război groaznic. Era în 1973, iar de Yom Kippur împotriva Israelului a fost lansat un atac-surpriză. Armata israeliană a fost luată pe nepregătite, iar în primele zile de război toată lumea simţea că sfârşitul statului Israel şi al poporului evreu era aproape. Avraham se afla într-un loc bombardat puternic de sirieni, şi în mijlocul obuzelor care explodau peste tot, s-a ridicat şi a strigat la o femeie întinsă la pământ undeva nu departe să vină să stea lângă el. Femeia s-a grăbit să i se alăture, iar când l-a întrebat pe Avraham cel atât sigur pe sine de ce i s-a părut că ar fi în siguranţă lângă el, acesta i-a explicat că trebuie să stea aproape de el pentru că nici un obuz nu va cădea în apropierea lui.

— Mulţi oameni fără noroc vor muri în războiul ăsta nenorocit, i-a spus Avraham, încercând s-o liniştească pe femeia înspăimântată, dar eu nu voi fi printre ei.

Strigând ca să acopere şuieratul obuzelor de artilerie, ea l-a întrebat cum de e aşa de sigur, iar Avraham i-a răspuns fără să ezite:

— Pentru că încă nu m-am întors la învăţăturile Torei.

Avraham şi femeia au supravieţuit bombardamentului, iar peste ani, când a căzut în mare în timpul unei furtuni, echipa de salvare l-a găsit zbătându-se în apă şi strigând spre cer: „Tot nu cred în tine!“

Avraham a avut o familie mare şi prosperă şi a atins o vârstă înaintată, într-o stare de sănătate relativ bună, până când l-a lovit o boală gravă. La un

moment dat, după ce-şi pierduse cunoştinţa, doctorii au spus familiei că nu va mai trăi mai mult de o zi. Dar ziua aceea s-a transformat în mai multe, iar câteva săptămâni mai târziu, când tata a mers în vizită la familia lui Avraham şi a aflat cât de mult suferea acesta, a cerut o carte de rugăciuni şi o *yarmulke*, s-a dus drept la spital, a intrat în camera lui Avraham şi s-a rugat toată noaptea la căpătâiul lui. În zori, Avraham a murit.

— Pentru un credincios, nu e greu să se roage pentru sufletul unui evreu, spune ruda respectivă în drum spre uşă. Fiind religios, pot să vă spun că e foarte simplu, ca un reflex, aproape involuntar. Dar pentru ca un om secular, cum e tatăl tău, să facă aşa ceva – trebuie să fie tzadik[29].

29. În tradiţia evreiască, un *tzadik* este un om care nu se remarcă neapărat prin pietatea lui, ci mai degrabă prin integritatea morală.

În noaptea aceea, după ce pleacă şi ultimii invitaţi, iar mama se duce la culcare, rămânem în sufragerie doar sora mea, fratele meu şi cu mine. Fratele meu fumează o ţigară uitându-se pe geam, iar sora mea continuă să stea pe taburetul scund. În scurt timp, vom merge fiecare la culcare în camerele noastre din copilărie. Părinţii mei au păstrat cele trei camere exact cum au fost, ca şi cum ar fi ştiut că ne vom întoarce într-o zi. Pe peretele camerei mele este un afiş cu un erou de bandă desenată care-mi plăcea grozav când eram mic; în camera fratelui meu, deasupra patului este o hartă a lumii; pe peretele camerei surorii mele este un goblen pe care l-a brodat în adolescenţă, care-l înfăţişează, desigur, pe Iacob luptându-se cu îngerul în cămaşă albă. Dar înainte să mergem la culcare, încercăm să mai furăm câteva minute petrecute împreună. *Shiva* se termină mâine. Sora mea se va întoarce în cartierul religios Mea Shearim din Ierusalim, iar fratele meu va lua avionul înapoi spre Thailanda, dar până atunci putem bea o ceaşcă de ceai împreună, putem mânca fursecurile strict cuşer pe care le-am cumpărat pentru sora mea de la un magazin special, putem savura poveştile despre tatăl nostru auzite în timpul săptămânii de doliu şi putem fi mândri de tatăl nostru fără elogii sau critici, exact cum trebuie să fie copiii.

în pantofii tatălui meu

Era noaptea în care ar fi trebuit să zbor din Israel la Los Angeles pentru a începe turneul de promovare a cărţii mele şi nu voiam să mă duc.

Tata murise cu numai patru săptămâni în urmă, iar călătoria presupunea să ratez descoperirea pietrei de mormânt. Dar mama a insistat: „Tatăl tău ar fi vrut să te duci“. Un argument foarte convingător. Tata chiar şi-ar fi dorit să fac această călătorie. Când s-a îmbolnăvit prima dată, mi-am anulat planurile de călătorie şi, deşi a înţeles cât de important era pentru amândoi să fim împreună în acele zile dificile, tot l-a deranjat că le-am anulat.

Acum eram cu gândul la el şi la turneu, în timp ce-i făceam baie lui Lev. Pe de-o parte, m-am gândit, ultimul lucru pe care mi-l doream acum era să mă urc în avion. Pe de alta, poate că mi-ar face bine să fiu ocupat, să mă gândesc la altceva o vreme. Lev a simţit că eram cu mintea altundeva, iar când l-am scos din cadă şi am început să-l şterg cu prosopul a văzut în asta o şansă excelentă pentru puţină hârjoneală de ultim moment, înainte ca tatăl său să plece. A strigat: „Atac surpriză!“ şi m-a izbit în joacă cu capul în burtă. Burta mea s-a ţinut foarte bine, însă Lev a alunecat pe podeaua udă şi a căzut pe spate, gata să se dea cu capul de marginea căzii noastre vechi. Din instinct, am reuşit să-mi pun mâna pe marginea căzii la timp ca să amortizez lovitura.

Lev a scăpat nevătămat din aventura violentă, la fel şi eu, cu excepţia unei mici tăieturi pe dosul palmei stângi. Cum străvechea noastră cadă avea nişte pete de rugină maronii pe margine, a trebuit să merg la o clinică din apropiere să-mi fac injecţii antitetanos. Am reuşit să termin repede şi să mă întorc la timp pentru ora de culcare a lui Lev. Deja în pat, în pijamale, Lev era supărat.

— Ţi-au făcut injecţie? m-a întrebat.

Am dat din cap că da.

— Şi te-a durut?

— Puţin, i-am zis.

— Nu-i corect, a strigat Lev. Nu e corect deloc! Eu m-am prostit. Eu trebuia să mă lovesc şi să fac injecţie, nu tu. Ce ţi-a venit să-ţi pui mâna acolo?

I-am răspuns lui Lev că am făcut-o ca să-l protejez.

— Ştiu asta, mi-a spus, dar de ce, de ce ai vrut să mă protejezi?

— Pentru că te iubesc, i-am spus, pentru că eşti fiul meu. Pentru că un tată trebuie întotdeauna să-şi protejeze fiul.

— Dar de ce? a insistat Lev. De ce trebuie un tată să-şi protejeze fiul?

M-am gândit un moment înainte să-i răspund.

— Uite, i-am zis mângâindu-l pe obraz, lumea în care trăim poate fi uneori foarte dură. Şi corect e ca oricine se naşte în ea să aibă cel puţin un om care să fie acolo să-l protejeze.

— Dar tu? m-a întrebat Lev. Pe tine cine o să te protejeze acum, că bunicul a murit?

N-am plâns în faţa lui Lev. Dar în noaptea aceea, în avionul de Los Angeles, am plâns. Tipul de la ghişeul companiei aeriene din aeroportul Ben Gurion îmi sugerase să-mi iau mica valiză cu mine în avion, dar nu am avut chef s-o târăsc după mine, aşa că am dat-o la cală. După ce am aterizat şi am aşteptat în zadar la banda de bagaje, mi-am dat seama că ar fi trebuit să-l ascult. Nu aveam cine ştie ce în valiză: lenjerie intimă, şosete, câteva cămăşi călcate şi împăturite frumos pentru lecturi şi o pereche de pantofi ai tatei. Planul meu iniţial fusese, ce-i drept, să iau o fotografie de-a lui cu mine în turneul de promovare a cărţii, dar cumva, fără vreun motiv logic, cu un minut înainte de a coborî la taxi, în locul fotografiei am băgat în valiză o pereche de pantofi uitată de el la mine cu câteva luni înainte. Pesemne pantofii făceau acum ture pe banda de bagaje din alt aeroport.

A durat o săptămână până când compania aeriană mi-a înapoiat valiza, o săptămână în care participasem la multe evenimente, dădusem o sumedenie de interviuri şi dormisem foarte puţin. Diferenţa de fus orar mi-a oferit o scuză tocmai bună, deşi trebuie să recunosc că nici în Israel, înainte de a pleca, nu dormisem cine ştie ce. Am hotărât să sărbătoresc emoţionanta

reîntâlnire cu bagajul meu de la New York cu un duş lung şi fierbinte. Am deschis valiza şi primul lucru pe care l-am văzut au fost pantofii tatălui meu, deasupra unui teanc de cămăşi călcate. I-am scos şi i-am pus pe birou. Mi-am luat un maiou şi o pereche de chiloţi şi am intrat în baie. Am ieşit zece minute mai târziu şi am găsit un potop: podeaua camerei mele era în întregime inundată.

O problemă neobişnuită cu instalaţia, avea să-mi spună mai târziu, cu un puternic accent polonez, tipul mustăcios care se ocupa cu reparaţiile în hotel. Tot ce fusese în valiza lăsată pe podea se udase leoarcă. Bine că-mi aruncasem blugii pe pat şi-mi atârnasem lenjeria intimă pe suportul pentru prosoape.

Maşina care trebuia să mă ducă la eveniment urma să ajungă în câteva minute, suficient timp să-mi usuc o pereche de şosete cu foenul şi să-mi dau seama de inutilitatea gestului, dat fiind că pantofii mei se aflau pe fundul bălţii mâloase în care se transformase camera. Şoferul m-a sunat pe telefonul mobil. Doar ce sosise şi nu găsise un loc bun în care să aştepte, aşa că voia să ştie cât îmi va lua să cobor. Am aruncat o privire spre pantofii tatălui meu, care stăteau pe birou, uscaţi; păreau foarte comozi. Mi i-am pus şi am legat şireturile. Îmi veneau perfect.

gem

Chelneriţa de la cafeneaua din Varşovia mă întreabă dacă sunt turist.

— De fapt, îi spun arătând spre cea mai apropiată intersecţie, casa mea e chiar acolo.

E surprinzător cât de puţin a durat până când am început să numesc „casă“ spaţiul lat de 120 de centimetri, dintr-o ţară străină a cărei limbă nu o vorbesc. Dar acest spaţiu înalt şi strâmt, în care mi-am petrecut noaptea, chiar îmi dă senzaţia de acasă.

Cu numai trei ani în urmă, ideea mi s-a părut mai degrabă o farsă ridicolă. Am primit un telefon de pe un număr ascuns. La celălalt capăt, un bărbat care vorbea engleză cu un puternic accent polonez mi s-a prezentat drept Jakub Szczęsny, arhitect polonez.

— Într-o zi, mi-a spus, mergeam pe strada Chłodna şi am văzut un spaţiu îngust între două clădiri. Iar spaţiul acela mi-a spus că trebuie să vă construiesc o casă în el.

— Super, i-am zis eu încercând să par serios, întotdeauna e o idee bună să faci ce-ţi spune spaţiul.

Două săptămâni după ciudata conversaţie, pe care am încadrat-o în memoria mea la rubrica „Farse incerte“, am primit încă un telefon de la Szczęsny. De data asta, mă suna din Tel Aviv. Venise aici ca să ne vedem faţă în faţă, pentru că i s-a părut, în mod corect, că nu-l luasem îndeajuns de în serios la ultima conversaţie. Când ne-am întâlnit la o cafenea pe strada Ben Yehuda, mi-a oferit mai multe detalii despre ideea lui de a-mi construi o casă care să aibă proporţiile povestirilor mele: cât mai mică şi minimalistă posibil. Văzând spaţiul nefolosit dintre cele două clădiri de pe strada Chłodna, Szczęsny a decis că trebuia să-mi construiască o casă în acel

spaţiu. Când ne-am întâlnit, mi-a arătat proiectul clădirii: o casă îngustă, cu trei etaje.

După întâlnire, am dus poza simulată pe calculator a casei din Varşovia acasă la părinţii mei. Mama s-a născut în Varşovia, în 1934. Când a izbucnit războiul, împreună cu familia ei, a ajuns în ghetou. Copil fiind, trebuia să găsească mijloace pentru a-şi întreţine părinţii şi fratele sugar. Copiii reuşeau să iasă mai uşor din ghetou şi să aducă pe ascuns mâncare. În timpul războiului, şi-a pierdut mama şi fratele mai mic. Apoi l-a pierdut şi pe tatăl ei, rămânând complet singură pe lume.

Mi-a spus odată, acum mulţi ani, că după moartea mamei i-a spus tatălui ei că nu mai voia să lupte, că nu-i mai păsa dacă moare şi ea. Acesta i-a spus că nu trebuie să moară, că trebuie să supravieţuiască. „Naziştii“, i-a zis, „vor să şteargă numele nostru de familie de pe faţa pământului, iar tu eşti singura care-l poate ţine viu. E misiunea ta să răzbeşti prin război şi să te asiguri că numele nostru supravieţuieşte. Pentru ca toată lumea care merge pe străzile din Varşovia să-l ştie“. La scurtă vreme după aceea, a murit în timpul revoltei din ghetoul Varşoviei. La sfârşitul războiului, mama a fost trimisă la un orfelinat din Polonia, apoi la unul din Franţa, iar de-acolo în Israel. Supravieţuind, i-a îndeplinit dorinţa tatălui ei.

A reuşit să salveze familia şi numele lor.

Când cărţile au început să mi se traducă, cele două ţări în care, oarecum surprinzător, am avut mai mult succes ca scriitor au fost Polonia şi Germania. Ulterior, confirmând perfect biografia mamei, li s-a alăturat şi Franţa. Mama nu s-a mai întors niciodată în Polonia, însă succesul meu în ţara ei natală a fost foarte important pentru ea, chiar mai important decât succesul din Israel. Îmi amintesc că, după ce a citit prima mea colecţie de povestiri traduse în poloneză, mi-a zis: „Nu eşti deloc un scriitor israelian. Tu eşti un scriitor polonez în exil“.

Mama s-a uitat la imagine mai puţin de-o fracţiune de secundă. Spre surpriza mea, a recunoscut strada imediat: casa cea îngustă urma să fie construită, absolut întâmplător, în locul în care un pod făcuse cândva legătura între ghetoul mic şi cel mare. Când aducea mâncare pe ascuns pentru părinţii ei, mama trebuia să treacă de o baricadă în acel punct, păzită de soldaţi nazişti. Ştia că, dacă o prindeau cu o pâine, o omorau pe loc.

Iată-mă aici, în aceeaşi intersecţie, iar casa cea îngustă nu mai e o simplă simulare. Lângă sonerie se află o tăbliţă pe care scrie cu litere mari, ostentative: DOM KERETE (CASA KERET). Şi simt că mama şi cu mine i-am îndeplinit dorinţa bunicului, iar numele nostru trăieşte din nou în oraşul în care nu a mai rămas aproape nici o urmă a familiei mele.

Când mă întorc de la cafenea, la intrare mă aşteaptă o vecină, o femeie şi mai bătrână decât mama, cu un borcan în mână. Locuieşte peste drum, a aflat de casa îngustă şi a vrut să-i ureze bun-venit noului vecin israelian cu un borcan de gem făcut de ea. Îi mulţumesc şi îi explic că timpul pe care îl voi petrece în casă va fi limitat şi simbolic. Dă din cap, dar de fapt nu mă ascultă. Bărbatul de pe stradă pe care l-am rugat să-mi traducă în engleză ce spune ea în poloneză se opreşte din tradus şi-mi zice pe un ton plin de regret că nu crede că bătrâna aude prea bine. Îi mulţumesc din nou femeii şi dau să intru în casă. Mă apucă de mână şi se lansează într-un lung monolog. Cel care-mi traduce în engleză abia poate ţine pasul cu ea.

— Spune, îmi traduce bărbatul, că fată fiind, avea două colege de clasă care locuiau nu departe de-aici. Amândouă erau evreice, iar când germanii au ocupat oraşul, au fost obligate să se mute în ghetou. Înainte să plece, mama ei le-a făcut două sendvişuri cu gem şi a rugat-o să le dea prietenelor ei. Au luat sendvişurile şi i-au mulţumit, după care nu le-a mai văzut niciodată.

Bătrâna dă din cap, ca şi cum ar încuviinţa tot ce spune el în engleză, iar când termină, mai adaugă câteva propoziţii pe care el mi le traduce:

— Spune că gemul pe care vi l-a dat este exact ca acela pe care l-a pus mama ei în sendvişurile fetelor. Dar vremurile s-au schimbat şi speră că nu vă vor mai obliga niciodată să plecaţi de-aici.

Bătrâna continuă să dea din cap, iar ochii i se umplu de lacrimi. Când o îmbrăţişez, întâi se sperie, apoi se bucură.

În seara aceea, stau în bucătăria casei înguste, beau o ceaşcă cu ceai şi mănânc o felie de pâine cu gem dulce de la generozitate şi acru de la amintiri. Încă nu am terminat de mâncat, când îmi vibrează telefonul mobil pe masă. Mă uit la ecran: e mama.

— Unde eşti? mă întreabă pe tonul îngrijorat pe care obişnuia să-l folosească în copilărie când era târziu şi nu mă întorsesem de pe la vreun

prieten.

— Sunt aici, mamă, îi răspund înăbuşindu-mi lacrimile, în casa noastră din Varşovia.

bani şi amabilitate

Soţia îmi spune că sunt prea amabil, în timp ce eu susţin că, de fapt, ea e foarte, foarte afurisită. Cam în perioada în care ne-am mutat împreună, am avut o ceartă serioasă în legătură cu asta. Totul a început când am urcat la noi însoţit de un şofer de taxi care mă adusese de la universitate. Îi venea să facă pipi. A trezit-o sunetul apei trase de taximetrist şi a venit în sufragerie pe jumătate dezbrăcată. Şoferul de taxi slăbănog a ieşit din baie şi i-a dat politicos „bună dimineaţa“, în timp ce îşi trăgea fermoarul. Ea a răspuns cu un „aoleu“ scurt şi a fugit înapoi în dormitor.

Cearta a început după ce a plecat Slăbănogul. Mi-a spus că să-l bagi în casă şi să-l laşi să folosească baia pe un taximetrist pe care abia dacă-l cunoşti e o nebunie. Eu i-am spus că ar fi o răutate să n-o faci. În definitiv, întregul serviciu de taximetrie se bazează pe atenţia acordată sentimentelor pasagerilor. Taximetriştii conduc pe străzi toată ziua fără toaletă la bord, aşa că unde se aşteaptă ea să se uşureze bieţii de ei, în portbagaj? Cât timp ne-am concentrat pe afirmaţia ei că sunt nebun, discuţia a fost relativ civilizată. De cum am înaintat ipoteza opusă – că poate majoritatea omenilor îi invită pe taximetrişti să le folosească baia, şi numai cei egoişti, ca ea, de exemplu, consideră asta ceva nefiresc –, nivelul decibelilor a început să crească.

Până la urmă, am făcut împreună o listă de şase prieteni comuni cărora să le punem aceeaşi întrebare: Ai invitat vreodată un şofer de taxi să-ţi folosească baia? Dacă majoritatea răspundeau da, puteam continua să invit taximetrişti la noi în casă. Dacă majoritatea răspundeau nu, trebuia să încetez. Şi, în caz de remiză, puteam să-i invit în continuare, dar trebuia să-mi cer scuze soţiei pentru că o făcusem afurisită şi să-i fac masaj la picioare în fiecare zi timp de o săptămână.

I-am întrebat pe cei şase prieteni. Toţi au fost de partea ei. Dar ce te faci dacă eşti într-un taxi cu un şofer care trebuie neapărat să meargă la baie? i-am întrebat pe fiecare. Te uiţi în altă parte? Îl plăteşti şi-i spui: „Păstrează restul, amice, şi continuă să conduci până când ajungi să stai într-o băltoacă“? Abia atunci mi-am dat seama că am fost înzestrat cu darul unic şi absolut inutil de a-mi da seama când cineva trebuie să meargă la baie. S-a dovedit că astfel de lucruri erau pentru mine la fel de transparente precum uşile de sticlă de la bancă de care se tot izbeşte soţia mea, în timp ce restul speciei umane este complet insensibilă la starea vezicii altcuiva.

Asta s-a întâmplat acum unsprezece ani, însă vinerea trecută, mergând la nunta lui Amnon, în kibuţul Shefayim, mi-am amintit de întâmplare. Amnon şi cu mine ne-am antrenat la aceeaşi sală de fitness timp de două săptămâni, până când eu m-am lăsat. Singurul motiv pentru care ştiu că-l cheamă Amnon este că la prima noastră întâlnire proprietarul sălii i-a zis: „Hei, Amnon, ce-ar fi să încerci nişte deodorant?“ După care, o secundă mai târziu, a adăugat: „Spune-mi, Etgar, mirosul ăla nu e ucigător?“ I-am răspuns proprietarului sălii că nu simt nici un miros şi de-atunci Amnon şi cu mine am devenit un fel de prieteni. Ce-i drept, la ultima noastră întâlnire întâmplătoare, în cafeneaua din cartier, când mi-a dat invitaţia, am fost puţin surprins. Dar invitaţiile la nuntă funcţionează ca nişte citaţii – din momentul în care ai pus mâna pe plic, ştii că trebuie să te prezinţi. Asta-i problema cu ele – cu cât ştii mai puţin despre cel care te invită, cu atât te simţi mai obligat să te duci. Dacă nu apari la nunta fratelui tău şi-i spui: „N-am putut să vin pentru că a avut copilul dureri în piept şi l-am dus la Urgenţe“, te va crede, fiindcă ştie că nu-ţi doreşti nimic mai mult decât să fii alături de el în ziua cea mare, dar dacă e un Amnon pe care abia dacă-l cunoşti, îşi va da seama pe loc că e o scuză.

— Nu merg la nunta unui tip urât mirositor de la tine de la sală, mi-a zis soţia pe un ton hotărât.

— OK, i-am spus, mă duc singur. Dar data viitoare când ne certăm şi-ţi spun că…

— Nu-mi spune iar că sunt afurisită, m-a avertizat. Urăsc când faci asta.

Aşa că n-o zic, dar o gândesc, tot drumul până la nunta din kibuţul Shefayim. Nu voi putea sta prea mult. Pe invitaţie scria că *chuppa*[30] are loc

la douăsprezece, iar la ora unu se proiectează la Cinemateca din Tel Aviv filmul fostului meu student.

30. Ceremonia religioasă a căsătoriei conform religiei iudaice; *chuppa* este numele baldachinului sub care stau mirii.

Cu traficul de obicei lejer de vineri la prânz, de la Shefayim la Tel Aviv fac cel mult o jumătate de oră, aşa că sunt sigur că mă voi încadra. Atâta doar că e deja douăsprezece şi jumătate şi nu sunt semne că ar începe *chuppa*. Studentul care a regizat filmul m-a sunat de trei ori să mă întrebe când ajung. Mai precis, el m-a sunat de două ori, iar a treia oară m-a sunat fratele lui mai mare, pe care nici nu-l cunosc, să-mi mulţumească pentru că am fost de acord să merg. „Nu şi-a invitat nici unul dintre foştii profesori la proiecţie“, mi-a zis, „doar familia, prietenii şi pe dumneavoastră“. Mă hotărăsc s-o şterg. În definitiv, Amnon a văzut că am venit şi am dat deja cecul.

Mă urc în taxi şi-i trimit studentului meu un mesaj că s-ar putea să întârzii câteva minute. Îmi răspunde că e OK. Au nişte probleme tehnice, iar proiecţia va întârzia cel puţin o oră. Îl rog pe taximetrist să întoarcă şi revin în sala de nunţi. *Chuppa* tocmai s-a terminat. Mă duc la Amnon şi la mireasa lui şi-i felicit. Mă îmbrăţişează, pare foarte fericit. Ştiu că nu a fost frumos din partea soţiei mele să spună despre el că „miroase urât“; e un om minunat, cu sentimente şi tot restul, dar trupul lui emană, ce-i drept, un miros puternic.

Mai târziu, în timpul proiecţiei, primesc un mesaj de la soţia mea: „Unde eşti? Soţii Drucker te aşteaptă. Începe Sabatul curând şi trebuie să se întoarcă la Ierusalim“. Soţii Drucker sunt prieteni de-ai noştri care au apucat-o pe calea religiei. Cu ani în urmă, fumam împreună. Acum vorbim în general despre copii. Au atât de mulţi. Şi toţi, slavă Domnului, sunt sănătoşi şi drăgălaşi. O iau tiptil, mergând în lateral, către ieşire. Studentul meu m-a văzut intrând. E de-ajuns. Într-o oră, îi trimit un mesaj că a fost excelent şi că a trebuit să plec imediat după finalul proiecţiei. Aproape de ieşire, dau peste fratele lui. Se uită la mine în timp ce ies. Are lacrimi în ochi. Nu plânge din cauza mea; plânge din cauza filmului. Cu tot stresul,

abia dacă am observat că se proiectează un film. Dacă plânge, înseamnă că e foarte bun.

În taxiul care mă duce acasă, şoferul vorbeşte încontinuu despre revoltele din Siria. Recunoaşte că nu ştie cine se bate cu cine, dar îi place că se-ntâmplă ceva. Vorbeşte, şi vorbeşte, şi vorbeşte, dar singurul lucru pe care-l ascult cu adevărat e trupul lui. Tipului îi vine foarte tare să facă pipi. Când ajungem la mine, ceasul arată treizeci şi opt de şekeli. Îi dau o bancnotă de cincizeci şi-i spun să păstreze restul. Prin geamul maşinii, o văd pe soţia mea pe balcon, râzând cu Dror şi Rakefet Drucker. Nu e de fapt afurisită.

pastramă

Sirena de raid aerian ne prinde pe autostradă, mergând cu maşina către casa tatălui Shirei, la nord de Tel Aviv. Shira trage pe dreapta şi ne dăm jos din maşină, lăsând paletele şi fluturaşul de badminton pe bancheta din spate. Lev mă ţine de mână şi zice:

— Tati, am puţine emoţii.

Are şapte ani, şi şapte ani e vârsta la care nu e *cool* să spui că ţi-e frică, aşa că se foloseşte în schimb expresia „am emoţii“. Conform instrucţiunilor Comandamentului Frontului Intern, Shira se întinde pe burtă la marginea drumului. Îi spun lui Lev că trebuie să facă la fel. Dar el rămâne în picioare, strângându-mi mâna în mânuţa lui transpirată.

— Pune-te la pământ, îţi zic, spune Shira ridicând tonul ca să acopere sirena care urlă.

El n-o face, aşa că rămân şi eu în picioare.

— Ce-ar fi să ne jucăm de-a sendvişul cu pastramă? îl întreb pe Lev.

— Ce-i aia? mă întreabă, fără să-mi dea drumul la mână.

— Mami şi cu mine suntem feliile de pâine, îi explic, iar tu eşti o felie de pastramă şi împreună trebuie să facem un sendviş cu pastramă cât de repede putem. Start. Întâi, tu te aşezi peste mami, îi spun, iar Lev se întinde pe spatele Shirei şi o îmbrăţişează cât de strâns poate. Eu mă întind deasupra lor, sprijinindu-mă în mâini, pe pământul umed, ca să nu-i strivesc.

— Ce bine e, zice Lev zâmbind.

— Cel mai bine e să fii pastramă, spune Shira, de sub el.

— Pastramă! exclam eu.

— Pastramă! exclamă soţia mea.

— Pastramă! exclamă Lev, cu vocea tremurând de bucurie sau de frică. Tati, spune Lev, uite, se urcă furnicile pe mami.

— Pastramă cu furnici! exclam eu.

— Pastramă cu furnici! exclamă soţia mea.

— Bleah! exclamă Lev.

Şi atunci auzim bubuitura. Puternică, dar îndepărtată. Stăm unul peste altul, nemişcaţi, vreme îndelungată. Încep să mă doară braţele, în care-mi sprijin toată greutatea. Cu colţul ochiului, văd că ceilalţi şoferi întinşi pe marginea drumului se ridică şi-şi curăţă hainele de praf. Dau să mă ridic.

— Stai jos, îmi spune Lev, stai jos, tati. Strici sendvişul.

Mai stau întins încă un minut şi apoi spun:

— Gata, s-a terminat jocul. Am câştigat.

— Dar e bine, spune Lev. Hai să mai stăm niţel aşa.

Mai stăm aşa câteva secunde. Mami dedesubt, tati deasupra şi Lev şi câteva furnici roşii între. Când ne ridicăm în sfârşit, Lev întreabă unde e racheta. Arăt cu degetul în direcţia din care s-a auzit explozia.

— Pare să fi explodat nu departe de casa noastră, spun eu.

— Oof, zice Lev dezamăgit, iar o să găsească Lahav bucăţi din ea. Ieri a venit la şcoală cu o bucată de fier din ultima rachetă şi avea chiar şi simbolul companiei şi numele în arabă pe ea. De ce a trebuit să explodeze aşa departe?

— Mai bine mai departe decât aproape, spune Shira scuturându-şi pantalonii de nisip şi furnici.

— Cel mai bine ar fi fost dacă era suficient de departe ca să nu păţim nimic, dar suficient de aproape ca să găsesc câteva bucăţi, conchide Lev.

— Cel mai bine ar fi să jucăm badminton pe gazonul bunicului Yonatan, îl contrazic eu şi deschid uşa din spate a maşinii.

— Tati, spune Lev în timp ce-i pun centura, promite-mi că dacă mai e o sirenă, tu şi cu mami vă jucaţi din nou cu mine de-a sendvişul cu pastramă.

— Promit, îi zic, iar dacă ne plictisim, te învăţ cum să te joci de-a sendvişul cald cu caşcaval.

— Super! spune Lev, iar o secundă mai târziu adaugă pe un ton mai serios: dar dacă nu vor mai fi niciodată sirene?

— Cred că vor mai fi măcar una sau două. Nu-ţi face griji, îl liniştesc.

— Şi dacă nu mai sunt, adaugă Shira de pe scaunul din faţă, putem să jucăm şi fără sirene.